

EIROPAS KOPIENU KOMISIJA

Briselē, 13.7.2006
COM(2006) 386 galīgā redakcija

2006/0131 (AVC)

Priekšlikums

PADOMES LĒMUMS

par Kopienas kohēzijas stratēģijas pamatnostādņem

{SEC(2006) 929}

(iesniegusi Komisija)

PASKAIDROJUMA RAKSTS

Kohēzijas politika izaugsmes un darbavietu atbalsta jomā: Kopienas stratēģijas pamatnostādnes 2007. – 2013. gadam

„Eiropai ir jāatjauno tās konkurētspējas pamats, jāpalielina tās izaugsmes potenciāls un ražīgums un jāstiprina sociālā kohēzija, galveno uzsvaru liekot uz zināšanām, jauninājumiem un cilvēkkapitāla optimizāciju.

Šo mērķu sasniegšanai Eiropas Savienībai ir jāmobilizē visi atbilstošie valstu un Kopienas resursi, tostarp kohēzijas politika, stratēģijas trīs aspektos (ekonomikas, sociālajā un vides aizsardzības aspektā), lai labāk izmantotu to sinerģijas saistībā ar ilgtspējīgu attīstību”¹.

1. IEVADS

Ceturtajā Kohēzijas progresa ziņojumā² ir apstiprināts, ka Eiropas Savienības paplašināšanās līdz 25 dalībvalstīm un turpmāk līdz 27 vai vairāk dalībvalstīm ir radījusi bezprecedenta iespēju īstenot ekonomikas konkurētspēju un iekšējo kohēziju Eiropā. Kaut gan paplašināšanās norāda uz reģionālo atšķirību būtisku palielināšanos Eiropas Savienībā, vienlaikus ziņojumā ir norādīts, ka dažos jauno dalībvalstu nabadzīgākajos reģionos atsevišķās jomās ir vērojami straujākie izaugsmes tempi.

Saskaņā ar Līgumā noteiktajiem mērķiem³ un jo īpaši patiesas ekonomiskās konverģences veicināšanas nolūkā ar kohēzijas politikas rīcībā esošajiem ierobežotajiem līdzekļiem ir jāatbalsta pasākumi, kas vērsti uz ilgtspējīgas izaugsmes⁴, konkurētspējas un nodarbinātības veicināšanu, kā to paredz atjauninātā Lisabonas stratēģija.

Kohēzijas politikas panākumu priekšnosacījumi ir makroekonomiska stabilitāte un strukturālas reformas, kā arī virkne citu investīcijas veicinošu nosacījumu (tostarp vienotā tirgus efektīva īstenošana, administratīvās reformas, laba pārvaldība, uzņēmējdarbību veicinoši apstākļi un augsti kvalificēta darbaspēka pieejamība)⁵.

Ir arī idejas, kas rada pamatu jauniem kohēzijas politikas reformas tiesību aktiem laikposmam no 2007. līdz 2013. gadam.

Būtībā jaunā stratēģija ir vērsta uz uzlabojumiem divās svarīgākajās jomās. Pirmkārt, ir nostiprināts kohēzijas politikas stratēģiskais aspekts, lai nodrošinātu Kopienas prioritāšu labāku integrāciju valstu, reģionālās un vietējās attīstības programmās. Otrkārt, ir pieliktas pūles, lai nodrošinātu kohēzijas politikas labāku praktisko īstenošanu. Tas izpaužas kā dialoga

¹ Prezidentūras secinājumi, Eiropadomes 2005. gada marta sanāksme.

² “Izaugsmes un darbavietu izveides stratēģija un Eiropas kohēzijas politikas reforma – Ceturtais kohēzijas progresa ziņojums”, COM (2006) 281, 12.6.2006.

³ Līguma 158. pants paredz, ka ekonomiskās un sociālās kohēzijas stiprināšanas nolūkā Kopiena tiecas samazināt dažādo reģionu attīstības līmeņa būtiskās atšķirības un vismazāk privilēģēto reģionu vai salu, tostarp lauku apvidu, atpalicību.

⁴ Saskaņā ar Eiropadomes 2001. gadā pieņemto Gēteborgas stratēģiju, kas atjaunināta Eiropadomes 2006. gada jūnija sanāksmē.

⁵ “ES ekonomika: 2004. gada pārskats”, COM (2004)723, 26.10.2004.

noteikumi partnerībās starp Komisiju, dalībvalstīm, reģioniem un pilsētām un kā noteiktāka un mazāk centralizēta atbildības sadale tādās jomās kā finanšu pārvaldība un kontrole.

Kopienas stratēģijas pamatnostādnes ir pamats, sagatavojot valstu stratēģijas vai valstu pamatstratēģijas, un otrajā posmā – sagatavojot individuālās darbības programmas. Tās ir balstītas uz šādiem mērķiem un principiem:

- kohēzijas politika ir kļuvusi par galveno instrumentu Kopienas līmenī, ar kura palīdzību izstrādāt atjaunināto Lisabonas izaugsmes un darbavietu izveides stratēģiju, kā tas noteikts izaugsmes un darbavietu izveides apvienotajās pamatnostādnēs;
- kohēzijas politikas jaunā stratēģija 2007.–2013. gadam ir balstīta uz finanšu resursu koncentrēšanu mazāk attīstītos reģionos un spēcīgu tematisko koncentrāciju jaunajās atjauninātās izaugsmes un darbavietu izveides stratēģijas programmās;
- kohēzijas politikas rīcībā esošie finanšu instrumenti ir struktūrfondi (ERAF un ESF) un Kohēzijas fonds. Saistībā ar šo jāpiebilst, ka tālāk izklāstītajās pamatnostādnēs ar nolūku nav sniegta katra fonda līdzekļu analīze. Piemērotāko instrumentu katrai pozīcijai nosaka plānošanas posmā, un tas atkarīgs no jomas, kur paredzēts līdzekļus ieguldīt (infrastruktūra, ražošana, cilvēkresursu attīstība utt.);
- pamatnostādnes attiecas vienīgi uz tām valstu un reģionālajām investīcijām, ko līdzfinansē no struktūrfondi un Kohēzijas fonda;
- pamatnostādnes jāaplūko saistībā ar tiesību aktiem. Šie tiesību akti nosaka katra fonda mērķi un atbalsta apjomu, savukārt Kopienas stratēģijas pamatnostādnes šā apjoma robežās nosaka tās nozares, kur kohēzijas politika var dot visefektīvāko ieguldījumu Kopienas izvirzīto prioritāšu, jo īpaši atjauninātās Lisabonas stratēģijas izaugsmei un darbavietu izveidei izvirzīto prioritāšu, īstenošanā;
- saskaņā ar pamatnostādnēm pārvaldība ir transversāls pamatojums visām darbībām, ko veic, lai panāktu labāku un efektīvāku kohēzijas politikas programmu pārvaldību un uzlabotu valsts politikas veidošanu;
- saskaņā ar kohēzijas politikas jauno stratēģiju 2007.–2013. gadam arī teritoriālais aspekts ir uzskatāms par transversālu faktoru, kas prasa, lai īpaša uzmanība tiktu pievērsta programmu ietekmei saistībā ar līdzsvarotas un ilgtspējīgas attīstības veicināšanu un iespēju izmantošanu pilsētās, lauku apvidos un apvidos, kur ir nelabvēlīgi laika apstākļi.

2. KOHĒZIJA, IZAUGSME, DARBAVIETAS

2.1. Atjauninātā Lisabonas stratēģija

Komisija 2005. gada februārī Eiropadomes 2005. gada marta sanāksmē ierosināja jaunu izaugsmes un darbavietu izveides partnerību⁶. Padome ir apstiprinājusi Komisijas noteiktos politikas mērķus un uzsvērusi vajadzību atjaunot Lisabonas stratēģiju.

⁶ Paziņojums Eiropadomes pavasara sanāksmei "Sadarbība izaugsmes un darbavietu attīstībai – jauns posms Lisabonas stratēģijā", COM (2005) 24, 2.2.2005.

Lai sasniegtu atjauninātās stratēģijas mērķus, „*Eiropas Savienībai jāmobilizē visi atbilstīgie valstu un Kopienas līdzekļi, tostarp kohēzijas politika*”⁷. Turklāt ir secināts, ka jāuzlabo Lisabonas mērķu īstenošanas praktiskā puse, iesaistot reģionu un vietējos dalībniekus un sociālos partnerus. Tas ir jo īpaši svarīgi jomās, kas prasa tuvināšanos, piemēram jauninājumi, uz zināšanām balstīta ekonomika, nodarbinātība, cilvēkkapitāls, uzņēmējdarbība, atbalsts maziem un vidējiem uzņēmumiem (MVU) vai piekļuve riska kapitāla finansējumam.

Lai turpmāk varētu strādāt, tika izstrādātas izaugsmes un darbavietu izveides programmas vienotās pamatnostādnes, kas palīdzētu dalībvalstīm izstrādāt valstu reformu programmas⁸. Saskaņā ar jauno izaugsmes un darbavietu stratēģijas pārvaldības fāzi dalībvalstīm 2005. gadā bija jāiesniedz savas valstu reformu programmas; pēc tam Komisija veica šo valstu stratēģiju novērtējumu, kas izklāstīts 2006. gada janvārī pieņemtajā gada progresa ziņojumā⁹.

Pirmajā gada progresa ziņojumā (GPZ) tika izteikti vairāki ieteikumi saistībā ar kohēzijas politiku. Pirmkārt, tika ieteikts dalībvalstīm nodrošināt to, ka Kopienas kohēzijas un lauku attīstības investīcijas tiek novirzītas galvenokārt Lisabonas stratēģijas atbalstam. Citiem vārdiem sakot – kohēzijas politikas mērķi ir jāpilnveido ar valstu reformu programmām. Proti, GPZ tika pausts, ka saistībā ar kohēzijas politikas programmu nākamo attīstības fāzi jaunās dalībvalstīs ir jāiedrošina paredzēt kohēzijas politikā resursus tādiem pasākumiem, kas veicami, lai sasniegtu Lisabonas stratēģijas mērķus, kā to attiecībā uz ES-15 Eiropadome jau apstiprinājusi 2005. gada decembrī.

Otrkārt, GPZ uzsvēra nepieciešamību pēc lielākiem pūliņiem, lai izstrādātu koordinācijas mehānismus starp tiem, kas ir atbildīgi par valstu reformu programmām, un tiem, kas ir atbildīgi par kohēzijas politikas programmu izstrādi 2007.–2013. gadam. Šādi mehānismi ir drīzumā jāizveido, tiklīdz pastiprinās šo programmu izstrāde, sākot jau ar valstu pamatstratēģiju pieņemšanu. Treškārt, GPZ tika uzsvērts, ka dalībvalstīm ir jāņem vērā makroekonomiskā ietekme, kāda rodas, piešķirot līdzekļus no kohēzijas politikas resursiem. Visbeidzot, GPZ tika ieteikts kohēzijas politikas programmu nākamajā attīstības fāzē pievērst uzmanību četrām būtiskākajām darbības jomām: 1) lielākām investīcijām jauninājumos un zināšanās; 2) uzņēmējdarbības potenciāla veicināšanai, jo īpaši saistībā ar MVU; 3) rīcību attiecībā uz globalizāciju un sabiedrības novecošanu; un 4) uz efektīvas un vienotas ES enerģētikas politikas veidošanu. Eiropadomes 2006. gada pavasara sanāksmē tika apstiprināti GPZ ietvertie ieteikumi un secināts, ka dalībvalstīm savu valstu pamatstratēģiju izstrādē ir jāņem vērā valstu reformu programmās noteiktās prioritātes. Izaugsmes un darbavietu vienotajās pamatnostādnēs tika noteiktas arī īpašas prioritātes attiecībā uz investīcijām zināšanās un jauninājumos; uzņēmējdarbības potenciālu, jo īpaši MVU; nodarbinātību un enerģētikas politiku.

2.2. Kohēzijas politikas ieguldījums izaugsmē un darbavietu radīšanā

Kohēzijas politika jau sniedz ieguldījumu Lisabonas stratēģijas īstenošanā. Neatkarīgi vērtējumi liecina, ka kohēzijas politikai ir bijusi ievērojama makroekonomiska nozīme, jo īpaši mazāk attīstītos reģionos, ar rezonējošu ietekmi uz ES kā vienotu veselumu¹⁰. Mobilizējot izaugsmes potenciālu, kas piemīt ikvienam reģionam, kohēzijas politika ir uzlabojusi ekonomiskās attīstības ģeogrāfisko līdzsvaru un palielinājusi izaugsmes potenciālo

⁷ Prezidentūras secinājumi, Eiropadomes 2005. gada marta sanāksme.

⁸ Prezidentūras secinājumi, Eiropadomes 2005. gada marta sanāksme.

⁹ COM(2006)30, 20.1.2006.

¹⁰ Skatīt Trešo kohēzijas ziņojumu, 149. lpp.

tempu ES kopumā. Lai ES varētu sasniegt Lisabonas stratēģijas mērķus, savs ieguldījums jāsniedz visiem reģioniem, un jo īpaši tas attiecas uz reģioniem, kur ražošanas un nodarbinātības izaugsmes potenciāls ir salīdzinoši vislielākais.

Turklāt kohēzijas politika dod ieguldījumu ekonomiskās un politiskās integrācijas stiprināšanā, piemēram, izveidojot infrastruktūru tīklu un paverot pieeju vispārējas nozīmes pakalpojumiem, paaugstinot Kopienas pilsoņu kvalifikāciju, padarot pieejamākus attālos reģionus un veicinot sadarbību.

Kohēzijas politika arī turpmāk var dot nozīmīgu un daudzveidīgu ieguldījumu Lisabonas stratēģijas prioritāro mērķu īstenošanā.

- **Investējot reģionos ar lielu izaugsmes potenciālu.** Investējot reģionos, kam ir visas iespējas strauji sasniegt pārējo ES reģionu līmeni, bet trūkst pietiekamu iekšējo finanšu līdzekļu, ko ieguldīt visu pieejamo iespēju īstenošanā, ir sagaidāma liela ieguldīto līdzekļu atdeve.
- **Investējot izaugsmes un nodarbinātības pieauguma virzītājspēkos.** Kohēzijas politikas galvenā uzmanība ir pievērsta investīcijām cilvēkkapitālā un fiziskajā kapitālā, kam ir izšķirīga nozīme attiecībā uz izaugsmes un nodarbinātības potenciālu, un šeit ietilpst fiziskā un IKT infrastruktūra, pētniecības iespējas un jauninājumi, izglītība un darbaspēka apmācība un tā pielāgošanās spēju uzlabošana.
- **Atbalstot saskaņotas vidēja termiņa un ilgtermiņa stratēģijas īstenošanu.** Kohēzijas politika ir vienīgā politika, kas paredz stabilu septiņu gadu investīciju struktūru.
- **Izveidojot sinerģijas ar citām Kopienas politikām un papildinot tās.** Kohēzijas politika ir kā spēcīga svira, kas palīdz īstenot citas Kopienas politikas jomas. Piemēram, Eiropas komunikāciju tīklu projektus kohēzijas valstīs tieši finansē no Kohēzijas fonda, un līdz ar to īstenošanu pārējai Eiropas daļai rodas ievērojami labākas piekļuves iespējas; kohēzijas politika arī stingri atbalsta vides aizsardzības *acquis* un ilgtspējīgas attīstības plašāko mērķu ievērošanu; kohēzijas politika atbalsta arī pētniecības un tehnoloģiju attīstības (PTA) politiku, un jo īpaši tās pievēršanos pētniecības infrastruktūrām un ieguldījumam saistībā ar pētniecībā iesaistītajiem cilvēkresursiem; turklāt kohēzijas politika atbalsta arī Kopienas jauninājumu un MVU politiku un darbības.
- **Mobilizējot papildu līdzekļus.** Pasākumi, kuru līdzfinansēšana notiek ar kohēzijas politikas starpniecību, nodrošina ES fondiem lielus papildu līdzekļus, jo īpaši novirzot investīciju finansējumu uz jomām, kur tam paredzama vislielākā ietekme un pievienotā vērtība. Šo pasākumu rezultātā valstu papildu līdzekļi gan valsts, gan privātajā sektorā tiek ieguldīti saskaņotu valsts un reģionu attīstības stratēģiju īstenošanā. Katrs euro, ko ES līmenī iztērē saistībā ar kohēzijas politiku, rada papildu izdevumus, kas mazāk attīstītos reģionos ir vidēji 0,9 euro (pašreizējais pirmais mērķis) un 3 euro reģionos, kur notiek pārstrukturēšana (pašreizējais otrais mērķis).
- **Uzlabojot pārvaldību.** Kohēzijas programmu unikālā izstrādes sistēma paredz politikas izveidē un īstenošanā likt lietā institūciju neizmantotās iespējas; novērtējuma kultūras popularizēšanu; apvienotu valsts un privāto partnerību izveidi; pārredzamību; reģionālo un pārrobežu sadarbību un paraugprakses apmaiņu. Kohēzijas politika sekmē visu līmeņu pārvaldības uzlabošanu, palielinot atbildību un veicinot piederības apzināšanos Lisabonas

stratēģijai arī vietējā mērogā, kā arī izmantojot sinerģijas starp dažādiem pārvaldības līmeņiem.

- **Veicinot integrētu pieeju teritoriālajai kohēzijai.** Kohēzijas politika var palīdzēt izveidot ilgtspējīgas sabiedrības, nodrošinot, ka gan pilsētu, gan lauku teritorijās ekonomikas, sociālie un vides jautājumi tiek risināti, izmantojot integrētas atjaunotnes, atjaunošanas un attīstības stratēģijas.
- **Padarot Lisabonas stratēģiju ES pilsoņiem saprotamāku.** Kohēzijas politika ir palīdzējusi ES stratēģijai kļūt visiem pilsoņiem pārredzamākai un saprotamākai. Lisabonas stratēģijas prioritāšu saskaņošana ar kohēzijas politiku pastiprinās izaugsmes un darbavietu stratēģijas likumiskumu un ciešāk iesaistīs pilsoņus tās mērķu sasniegšanā.

Kohēzijas politikai ir jā saglabā līdzsvarota pieeja „izaugsmes” un „nodarbinātības” mērķu sasniegšanā un jāveicina līdzsvarota ekonomiska, sociāla un ilgtspējīga attīstība. Ņemot vērā dažādos veidus, kādos kohēzijas politika var sekmēt Lisabonas stratēģijas īstenošanu, šā dokumenta nākamajā iedaļā ir izklāstīti kohēzijas politikas jaunās struktūras galvenie aspekti laikposmam no 2007. līdz 2013. gadam.

3. KOHĒZIJAS POLITIKAS STRUKTŪRA 2007.–2013. GADAM

3.1. Koncentrācija

Šajā iedaļā ir izklāstīta kohēzijas politikas jaunā struktūra saistībā ar tematiskas un ģeogrāfiskas koncentrācijas vajadzību. Tā kā arī līdzekļu koncentrācija ir ar politikas procesu saistīts jautājums, viens no apskatāmajiem aspektiem ir pārvaldības aspekts.

Ekonomiskās jaudas izaugsmi galvenokārt rada divu virzītājspēku, proti, nodarbinātības un ražīguma izaugsme. Šie virzītājspēki ir cieši saistīti un, lai panāktu vislabākos rezultātus, tie abi ir jāstimulē vienlaikus. Lai saskaņā ar valsts un reģionālās attīstības programmām laikposmam no 2007. līdz 2013. gadam varētu veicināt ilgtspējīgas attīstības virzību un stiprināt uz zināšanām balstītas ekonomikas konkurētspēju, ir būtiski koncentrēt līdzekļu ieguldījumu pamata infrastruktūrās, cilvēkkapitālā, kā arī pētniecībā un jauninājumos, tostarp attīstot piekļuvi informācijas un komunikāciju tehnoloģijām (IKT) un šo tehnoloģiju stratēģisku izmantošanu. Ir vajadzīgi gan materiāli, gan nemateriāli ieguldījumi.

Lai kāda dalībvalsts vai reģions varētu sev nodrošināt atbilstīgu, izaugsmi veicinošu investīciju kopumu, dažādo šim nolūkam vajadzīgo politiku kombinācija ir atkarīga no attiecīgās dalībvalsts vai reģiona īpatnībām, saimnieciskās darbības, strukturālo deficītu veida un apjoma, kā arī no attiecīgās dalībvalsts vai reģiona salīdzinošās priekšrocības potenciāli veiksmīgajām nozarēm. Vajadzīgā politiku kombinācija pārlicinoši noskaidrojas laika gaitā un līdz ar to mainās gan izmantojamās politikas, gan mērķu sasniegšanas līdzekļi. Ikvienai dalībvalstij vai reģionam ir jāatrod savam attīstības ceļam vajadzīgā politiku kombinācija, ņemot vērā šai dalībvalstij vai reģionam piemītošos ekonomiskos, sociālos, vides, kultūras un institucionālos apstākļus.

Tomēr, kaut arī politiku kombinācija var būt dažāda atkarībā no konteksta, koncentrāciju programmu un projektu līmenī nodrošinās tas, ka šajās programmās un projektos būs iekļauti vienīgi tie elementi, kas var dot ieguldījumu izaugsmes un darbavietu izveides attīstībā. Tas ir

Komisijas nostājas vispārīgs princips, kas būs jāievēro, apspriežot dažādās valsts un reģionālās programmas.

Lisabonas stratēģijas izdevumu noteikšana

Vienojoties par finanšu plānu 2007.–2013. gadam, dalībvalstis nolēma, ka zināma daļa resursu programmu nākamajos posmos ir jārezervē investīcijām tādās nozarēs, kas tieši saistītas ar izaugsmes un darbavietu izveides programmu, ieskaitot īpašu sarakstu ar noteiktām izdevumu kategorijām. „Noteikšana” šādā veidā vēlāk tika apstiprināta regulas projektā. Regulas projektā noteikti finanšu piešķiršanas mērķi 60% apmērā no izdevumiem, kas saistīti ar konverģences mērķi, un 75% apmērā no izdevumiem saistībā ar reģionu konkurētspējas un nodarbinātības mērķi, un tie kā vidējais lielums piemērojami visās Eiropas Savienības dalībvalstīs visā plānošanas posmā, kā noteikts pirms 2004. gada 1. maija. Lai gan nosakot katras dalībvalsts mērķi, tiks ņemts vērā sākuma punkts, pamatojoties uz datiem 2000.–2006. gadā, attiecīgajām dalībvalstīm noteiktais mērķis ir jāsasniedz kā vidējais lielums visā laikposmā. Kaut arī tā noteikšana neattiecas uz jaunajām dalībvalstīm un pievienotajām valstīm, arī tās ir jāiedrošina noteikt mērķus un pastiprināt savus centienus attiecībā uz sākotnējiem apstākļiem no 2000. gada līdz 2006. gadam. Noteiktie mērķi tiks piemēroti ļoti elastīgi, ņemot vērā valstu īpašos apstākļus un valstu reformu programmās noteiktās prioritātes.

Dalībvalstīs, kur no Eiropas Savienības saņemtie pārskaitījumi iegūst makroekonomisku nozīmi, saistībā ar kohēzijas politiku svarīga ir arī piemērota laika izvēle. Īstermiņā šie pārskaitījumi var radīt inflācijas izraisītu ietekmi dažās nozarēs, piemēram, celtniecības nozarē, vienlaikus radot papildu ietekmi uz tekošo bilanci (pamatiekārtu importa dēļ), savukārt lielākas summas valstu budžetos tiks nodrošinātas, lai līdzfinansētu pārskaitījumus no ES. Tādēļ dalībvalstīm un reģioniem ir svarīgi veidot savas investīciju programmas tā, lai būtu iespējams gan risināt ar piedāvājumu saistītās problēmas, gan palielināt ražīgumu un kompensēt ar pieprasījumu saistīto spiedienu uz nominālekonomiku.

Jāņem vērā arī citu Kopienas politiku prioritātes, vispirms saistībā ar šo politiku potenciālo ieguldījumu izaugsmes un darbavietu attīstībā, ko paredz kohēzijas politikas programmu struktūra, un, otrkārt, ar nolūku veicināt sinerģiju izveidi ar citām ES iesaistītajām politikām.

3.2. Konverģence

To reģionu un dalībvalstu galvenais mērķis, kuras saskaņā ar jauno konverģences mērķi var pretendēt uz kohēzijas politikas atbalstu, būs izaugsmes potenciāla attīstības sekmēšana ar nolūku uzturēt un sasniegt straujus izaugsmes tempus. Šis mērķis ir jāaplūko saistībā ar agrāk neredzēto būtisko atšķirību pieaugumu paplašinātajā Eiropas Savienībā un to centienu ilgtermiņa raksturu, kas būs vajadzīgi, lai mazinātu šīs atšķirības.

Tādēļ stratēģijās 2007.-2013. gadam galvenā uzmanība jāpievērš investīcijām un sabiedriskajiem pakalpojumiem, kas ir vajadzīgi ilgtermiņa konkurētspējas palielināšanai, darbavietu radīšanai un ilgtspējīgai attīstībai. Lai izveidotos reģionāla un vietēja saimnieciskā darbība, efektīva uzņēmējdarbības atbalsta struktūra un rastos iespēja izmantot vienotā tirgus sniegtās iespējas, būs jārada pamata infrastruktūras un pakalpojumi, tie būs jāuzlabo un jāpaplašina. Turklāt būs jāpieliek ievērojamas pūles, lai paplašinātu ar cilvēkkapitālu saistītās investīcijas, nodarbinātības iespējas, nostiprinātu sociālo iekļaušanos, ieviestu un īstenotu izglītības un mācību sistēmu reformu.

Vienlaikus ar pamata infrastruktūras izveidi ir jāveic reģionu ražošanas jaudu modernizācijas un pārstrukturizācijas pasākumi, sniedzot pakalpojumus uzņēmumiem, jo īpaši MVU, uzlabojot piekļuvi finansējumam, veicinot PTA un jauninājumus, attīstot cilvēkresursus, ka arī veicinot IKT ieviešanu, popularizēšanu un nostiprināšanu.

Lai izveidotu un īstenotu efektīvas politikas, ir būtiski nostiprināt institucionālās spējas un kārtību.

3.3. Reģionu konkurētspēja un nodarbinātība

Saskaņā ar šo mērķi un lai nodrošinātu ierobežoto finanšu līdzekļu iespējami labāku izmantošanu, ir svarīgi pievērsties galvenokārt dažām vissvarīgākajām prioritātēm, tostarp jo īpaši pētniecībai, jauninājumiem, piekļuves iespējām un darbavietu radīšanai. Lai atvieglinātu piemērošanos saimnieciskām pārmaiņām un pārstrukturizācijai, liela nozīme var būt investīcijām cilvēkkapitālā.

Jaunā reģionu konkurētspējas un nodarbinātības mērķa nolūks ir **prognozēt un veicināt pārmaiņas ekonomikā**, uzlabojot ES reģionu un pilsētu konkurētspēju un pievilcību ar investīcijām uz zinātnes atziņām balstītā ekonomikā, uzņēmējdarbībā, pētniecībā, augstskolu un uzņēmumu sadarbībā un jauninājumos; ar piekļuves iespējām transporta un telekomunikāciju infrastruktūrām, energoresursiem un veselības aprūpei; ar vides aizsardzību un risku novēršanu; ar atbalstu darbaspēka un uzņēmumu pielāgošanās spēju nodrošināšanai; veicinot dalību darba tirgū un sociālo iekļaušanos, un ilgtspējīgu sabiedrību izveidi.

Ir jāņem vērā dažādas vajadzības. **Industriāli attīstītie reģioni** ir dažādi. Daudziem ir raksturīgi lieli ražošanas uzņēmumi, liels iedzīvotāju blīvums un augsti ražošanas izaugsmes tempi, kamēr citus raksturo modernā rūpniecība, jo īpaši MVU, kopā ar salīdzinoši strauji augošu pakalpojumu sektoru. Tomēr abu veidu reģionos var sastapt apgabalus, kur valda dziļš pilsētvides pagrimums un nabadzība, pārapdzīvotība, vides piesārņojums un slimības, kur abu veidu reģioniem jārisina ar globalizāciju saistītas problēmas un jācenšas pielāgoties straujajām ekonomikas pārmaiņām. Otrā svaru kausā atrodas daudzi industriāli attīstīti reģioni, kas tikai sāk piemēroties pārmaiņām, un to jaunās aktivitātes vēl nespēj pienācīgi kompensēt novecojušo ražošanas bāzi.

Tostarp apgabalos ar **mazu iedzīvotāju blīvumu** saimniecisko darbību nereti virza nelieli uzņēmumi, bet arī šiem reģioniem ir jāsaprotas ar līdzīgām problēmām. Mazais iedzīvotāju blīvums rada vairāk sarežģītumu problēmu risināšanā, tādēļ pēdējo desmit gadu laikā sociāli ekonomiskā situācija šajos reģionos nav mainījusies.

Dažādos **lauku apvidos** ekonomiskā situācija ir ļoti atšķirīga. Dažiem lauku rajoniem ir attīstīta saikne ar pilsētām, tādēļ, lai gan nodarbošanās ar lauksaimniecību joprojām ir svarīga, šajos reģionos pieaug saimnieciskā daudzveidība un ir vērojama pakalpojumu sektora izaugsme, piemēram, pievēršanās tūrismam. Citiem attālākiem lauku apvidiem nākas samierināties ar to, ka iedzīvotāji ir ļoti izklīdēti un sabiedrība noveco, tehniskās un sociālās infrastruktūras ir slikti attīstītas, pakalpojumi ir nepietiekami un saikne ar pārējo tautsaimniecību ir vāja.

Jauno reģionu konkurētspējas un nodarbinātības programmu uzdevums ir risināt šīs dažādās problēmas un palīdzēt reģioniem pārstrukturēt savu darbību un radīt jaunus darbības veidus saskaņā ar atjaunināto Lisabonas stratēģiju.

Ja attiecīgā teritorija ir saistīta arī ar Kohēzijas fondu, dalībvalstīm, cik vien iespējams, jācenšas nodrošināt to, ka atbalstītie projekti dod ieguldījumu izaugsmes un darbavietu stratēģijā.

3.4. Eiropas teritoriālā sadarbība

Jaunā sadarbības mērķa nolūks ir veicināt Savienības **ciešāku teritoriālo integrāciju** visos tās aspektos. Īstenojot šo mērķi, kohēzijas politika atbalsta **līdzsvarotu un ilgtspējīgu** Savienības teritoriālo **attīstību** tās makroreģionu līmenī un samazina dažādu šķēršļu radītos ierobežojumus ar pārrobežu, starptautiskas un starpreģionu sadarbības un paraugprakses apmaiņas izvēšanu.

Šo pasākumu pamatā ir attiecīgo teritoriju (valsts, reģionālo un vietējo teritoriju) līdzdalība attīstības stratēģiju izveidē un galveno iesaistīto pušu vienota informācijas tīkla izveide. Šie pasākumi rada acīmredzamu Eiropas līmeņa pievienoto vērtību, kas paplašinātajā Eiropas Savienībā ar tās lielāko daudzveidību pieaug vēl vairāk.

3.5. Pārvaldība

Pēdējo gadu laikā kohēzijas politikas konteksts ir mainījies, ņemot vērā globalizācijas izraisītos jaunus sarežģījumus. Patlaban ir skaidrs, ka šādas atklātas un globalizētas ekonomikas apstākļos izaugsmes un darbavietu stratēģijas izstrāde ir jābalsta uz reģionu un pat vietējām attīstības stratēģijām. Šajā līmenī tiek veidota lielākā daļa uzņēmējdarbības tīklu un saikņu, veidojot mācību un tehnoloģiju centrus, un tādējādi vislabāk var mobilizēt vietējās zināšanas un ekspertus. Turklāt vietējām un reģionu iestādēm, kā arī citām ieinteresētajām personām valsts politikas īstenošanai ir pilnvaras – gan reglamentējošas, gan ar izdevumiem saistītas –, kas palīdz īstenot izaugsmes un darbavietu stratēģiju.

Kohēzijas politikas kontekstā pārvaldības jautājumam ir vairāki aspekti.

Viens no šiem aspektiem skar sabiedrisko organizāciju darbības raksturu saistībā ar **sabiedrisko politiku darbību un tās rezultātiem**. Jo īpaši valstīs un reģionos, uz ko attiecas konverģences mērķis, valsts sektora darbības kvalitāte un efektivitāte ir būtiski faktori reformu un labas pārvaldības nodrošināšanā, sevišķi attiecībā uz ekonomiku, nodarbinātību, sociālo, izglītības un tieslietu jomu. Šie faktori palīdz ne vien uzlabot ES kohēzijas politikas īstenošanu, bet arī paaugstināt vispārējo saimnieciskās darbības līmeni.

Par mazāk attīstīto reģionu prioritāti ir jāklūst institucionālo spēju un pārvaldības stiprināšanai to vājajos posmos. Ekonomikas konkurētspēja un spēcīgāka pilsoniskā sabiedrība nav atkarīga vienīgi no efektīviem infrastruktūras tīklojumiem, to ietekmē arī tiesību aktu izpildes nodrošinājums, pamatojoties uz nediskriminācijas principu, prognozējamību un pārredzamību; tirgū laižama īpašuma, tostarp intelektuālā īpašuma, tiesību piešķiršana un īstenošana; atklāta valsts iepirkuma sistēma un pārvalde ar pēc iespējas mazāku uzņēmēju administratīvo noslogojumu.

Tādēļ, izstrādājot valsts stratēģijas, dalībvalstīm ir vienlaikus jāanalizē, cik lielā mērā efektīvāka, atklātāka un pārredzamāka valsts pārvalde var palīdzēt celt ražošanas līmeni. Ar struktūrfondu starpniecību tādējādi ir jāatbalsta spēju uzlabošana valsts pārvaldes darbībai valsts, reģionu un vietējā līmenī ar nolūku uzlabot saimnieciskās darbības administratīvo struktūru, labas politikas izstrādi un īstenošanu, tostarp tiesību aktu labāku izstrādi, politikas ieteikumu novērtējumu un to ietekmes analīzi, kā arī regulāra izpildes mehānismu kontrole.

Otrs pārvaldības aspekts attiecas uz īpašajiem pasākumiem un darbībām, kas vajadzīgi, lai uzlabotu dalībvalstu spējas **pārvaldīt un īstenot kohēzijas politiku**. Lai fondu pārvaldība būtu droša un efektīva, centrālajās, reģionālajās un vietējās administrācijās ir jāizveido atbilstīgas, efektīvas un pārredzamas struktūras, kas spēj veikt ar fondu līdzekļu apsaimniekošanu saistītos uzdevumus, piemēram, valsts iepirkumu, finanšu kontroli, pārraudzību un novērtējumu, kā arī spēj novērst un izskaust krāpniecību un korupciju. Fondu izmantošanas efektivitāti ietekmē arī projektu iesniedzēju spēja izstrādāt un īstenot augstas kvalitātes projektus. Ja līdzekļus izmanto efektīvi un pārredzami, tas iedrošina privāto uzņēmējus un sociālos partnerus un tas rada labvēlīgu vidi, kas ļauj privāto uzņēmējiem pašiem lemt par līdzekļu ieguldījumu. Tādēļ darbs ir veicams arī šajā jomā, turklāt tas jāpapildina ar tehnisku atbalstu.

Ar minētajiem aspektiem saistīts un ļoti svarīgs kohēzijas politikas efektivitāti ietekmējošs faktors ir visu, tostarp reģionāla un vietēja līmeņa, iesaistīto pušu **partnerības** kvalitāte programmu sagatavošanas un īstenošanas gaitā. Vietējā un reģionu līmenī izstrādātām stratēģijām ir jābūt to pasākumu neatņemamai daļai, kas veicina izaugsmi un nodarbinātību. MVU nozīme, nepieciešamība apmierināt vietējās profesionālās prasības, apvienību nozīmība un nepieciešamība pēc vietējiem jauninājumu centriem ir tāda, ka daudzos gadījumos stratēģijas ir jāizstrādā, sākot ar zemākiem līmeņiem – reģionu un vietējos līmeņos. Turklāt tas attiecas ne vien uz ekonomikas stratēģiju, bet arī uz plašākiem centieniem iesaistīt tos pilsoņus, kuri ar partnerības un tādu vairāklīmeņu pārvaldības nolīgumu palīdzību, saskaņā ar kuriem tiek īstenota kohēzijas politika, var tikt tieši iesaistīti Eiropas Savienības izaugsmes un darbavietu stratēģijā. Cieša partnerība starp Komisiju un dalībvalstu iestādēm ir pamats tam, lai varētu definēt kohēzijas stratēģiju, kas vērsta uz Kopienas prioritāšu īstenošanu valstu un reģionu līmenī, un ieviest to ar darbības programmas palīdzību.

Partnerībā balstītu, novatorisku projektu izstrāde, pilsoniskas līdzdalības veicināšana sabiedrisko politiku izstrādē un īstenošanā, kā arī mijiedarbības uzlabošana dažādās sabiedrībās un to vidū var dot ieguldījumu cilvēku un sociālā kapitāla radīšanā, kas savukārt ir solis uz ilgtspējīgu nodarbinātību, izaugsmi, konkurētspēju un sociālo kohēziju. Šajā kontekstā galvenajām iesaistītajām pusēm valsts, reģionu un vietējā līmenī ir svarīgi sakopot spēkus un izveidot attiecīgo vajadzīgo partnerību tīklu, lai īstenotu reformu plānu un **patiesi koncentrētu** līdzekļus izaugsmes un darbavietu attīstībai. Būtiska nozīme nodarbinātības un darba tirgus iesaistīšanā ir arī partnerībai, līgumiem un iniciatīvām, kas balstītas uz tādu attiecīgo ieinteresēto pušu kā sociālo partneru un NVO tīklu.

Reģioniem ieteicams izstrādāt reģionālas ilgtspējīgas attīstības stratēģijas, vienojoties par sasniedzamajiem mērķiem ar regulāru un pastāvīgu galveno iesaistīto pušu dialoga palīdzību. Partnerība ir vajadzīga, lai veiksmīgi risinātu sarežģītus, un tai ir būtiska nozīme attīstības stratēģiju izveidē un īstenošanā. Tā ir balstīta uz iesaistīto pušu, proti, kompetento iestāžu, ekonomisko un sociālo partneru un pilsoniskās sabiedrības pārstāvju, tostarp nevalstisko organizāciju, konsultācijām un dalību. Partnerība nodrošina pamatu labāko vietējo zināšanu un pieredzes apkopošanai, lai panāktu atklātību un pārredzamību programmu sagatavošanas un īstenošanas gaitā. Tas ir īpaši svarīgi zināšanu uzlabošanā un jauninājumu jomā, un tā ir jāveido, pamatojoties uz metodēm, kas agrāk izstrādātas reģionu jauninājumu stratēģijās un reģionu jauninājumu programmās.

Valsts un privātās partnerības

Valsts un privātās partnerības (PPP) var būt piemērots investīciju finansējuma veids gadījumos, kad privātā sektora iesaiste notiek ievērojamā apjomā, jo īpaši nozarēs, kur nav

iedomājama vai iespējama atteikšanās no valsts īpašumtiesībām vai tirgus nodrošinājuma. Līdzās izdevīgai finanšu līdzekļu izmantošanas iespējai valsts un privātās partnerības arī projektu līmenī nodrošina labāku projektu izpildes un turpmākas pārvaldības kvalitāti. Tādēļ, ja iespējams, dalībvalstīm ir ieteicams veidot šādas partnerības. *PPP* izveides galvenās priekšrocības ir šādas:

- valsts sektoram paveras iespēja piekļūt virknei privātā sektora prasmju un sniegt kvalitatīvākus pakalpojumus, kas nodrošina lielāku peļņu,
- privātais sektors uzņemas virkni risku, kas parastās valsts iepirkuma procedūras gadījumā būtu jāuzņemas valsts sektoram,
- ja vienotā kompleksā par plānošanu, izveidi, pārvaldi un finansēm atbild konkrēta iesaistītā puse, ir sagaidāmi labāki rezultāti.

Lemjot par *PPP* iesaisti kāda projekta īstenošanā, pirms preču un pakalpojumu piegādes līgumu slēgšanas ir jāievēro zināmi nosacījumi, jo īpaši ņemot vērā atbilstīga projekta īstenošanas juridiskā pamata nozīmi.

PPP darbībai ir vislabākie rezultāti, ja dalībvalstu valdības stingri īsteno politisku apņemšanos iesaistīt privāto sektoru valsts sektora projektos. *PPP* darbībai dažādās politikas jomās ir jāizstrādā skaidrs un konkrēts pamats; tas var būt dažāds, piemēram, atkarībā no tā, cik lielā mērā izmaksas ir atgūstamas ar lietotāju maksājumiem vai atkarībā no sociālo mērķu apjoma. Ir pieejamas dažādas politikas iespējas, lai nodrošinātu konkurenci *PPP*, pārmērīgi neierobežojot iespējas izstrādāt jauninājumu un kompleksus projektus¹¹.

Ja *PPP* projekti atbilst visiem vajadzīgajiem nosacījumiem, tie var sagaidīt ES atbalstu no struktūrfondiem un Kohēzijas fonda. Apjomīgu projektu gadījumā Komisija iesaka dalībvalstīm iesniegt arī šo projektu novērtējumu attiecībā uz to piemērotību *PPP* iesaistei. Ir paredzams, ka ieteikumus *PPP* izveidē varētu sniegt ar tehniskas palīdzības iespēju, kas izstrādāta sadarbībā ar Eiropas Investīciju banku (EIB) un Eiropas Rekonstrukcijas un attīstības banku (ERAB) (*JASPERS* iespēja). Saistībā ar šādiem projektiem ievērojamu ieguldījumu varētu sniegt arī EIB un Eiropas Investīciju fonds (EIF).

4. KOHĒZIJAS POLITIKAS PAMATNOSTĀDNES 2007.–2013. GADAM

Ņemot vērā gan iepriekš minēto, gan atjaunināto Lisabonas stratēģiju izaugsmes un darbavietu attīstībai, kohēzijas politikas līdzfinansējuma programmām paredzētie līdzekļi ir jāiegulda galvenokārt šādos trīs prioritāros virzienos¹²:

- **dalībvalstu, reģionu un pilsētu pievilcības** uzlabošana, sekmējot to pieejamību, nodrošinot pienācīgu pakalpojumu kvalitāti un līmeni un saglabājot vidi;

¹¹ “Partnerattiecības starp valsts un privāto sektoru un Kopienas tiesību akti par valsts iepirkumu un koncesijām” – COM(2005) 569 galīgā redakcija, 5.11.2005.

¹² Paziņojums Eiropadomes pavasara sanāksmē “Sadarbība izaugsmei un darba vietu attīstībai – jauns posms Lisabonas stratēģijā” – COM(2005)24, 2.2.2005.

- **jauninājumu, uzņēmējdarbības un uz zināšanām balstītas ekonomikas** izaugsmes veicināšana, radot iespējas pētniecībai un jauninājumiem, tostarp jaunas informācijas un komunikāciju tehnoloģijas; un
- **jaunu un labāku darbavietu** radīšana, iesaistot vairāk cilvēku darbā vai uzņēmējdarbībā, uzlabojot darbaspēka un uzņēmumu pielāgošanās spējas un palielinot ieguldījumu cilvēkkapitālā.

Turpmākajās šā dokumenta iedaļās ir analizēti šo plašo jomu galvenie aspekti ar īpašām pamatnostādņēm atbilstošās pozīcijas. Šīs sīkāk izklāstītās pamatnostādnes ne vienmēr būs attiecināmas uz visiem reģioniem. Vispiemērotāko konkrēto investīciju kombināciju var noteikt, tikai analizējot katras dalībvalsts un reģiona priekšrocības un trūkumus, kā arī valstij un reģionam raksturīgos apstākļus. **Izklāstītās pamatnostādnes ir uzskatāmas par vienotu pamatu, ko dalībvalstis un reģioni ir aicināti izmantot valsts, reģionālo un vietējo programmu izstrādē, jo īpaši ņemot vērā to ieguldījumu ar kohēziju, izaugsmi un darbavietām saistīto Savienības mērķu īstenošanā.** Pamatnostādnes ir svarīgs, bet ne vienīgais nosacījums, lai katra dalībvalsts un reģions saskaņā ar atjaunināto Lisabonas stratēģiju varētu sasniegt vajadzīgo koncentrācijas līmeni, ciktāl tas attiecas uz galvenajām prioritātēm. Ņemot vērā Lisabonas stratēģiju jaunajās programmās, uzmanība tiek pievērsta šādiem principiem:

pirmkārt, saskaņā ar atjaunināto Lisabonas stratēģiju kohēzijas politikai ir vairāk jākoncentrējas uz **zināšanām, pētniecību un jauninājumiem un cilvēkkapitālu**. Tāpēc ievērojami jāpalielina kopējais finansējums šo darbības jomu atbalstam, kā to paredz jaunie noteikumi. Turklāt dalībvalstīm un reģioniem ir jāņem vērā paraugprakse, ja tā ir devusi acīmredzamus pozitīvus rezultātus izaugsmes un darbavietu jomā;

otrkārt, dalībvalstu un reģionu mērķis ir panākt **ilgtspējīgu attīstību** un veicināt sinerģijas starp ekonomikas, sociālajām un vides jomām. Atjaunotajā Lisabonas izaugsmes un darbavietu stratēģijā un valstu reformu programmās ir uzsvērtā vides nozīme izaugsmē, konkurētspējā un nodarbinātībā. Vides aizsardzība ir jāņem vērā, izstrādājot programmas un projektus ar mērķi veicināt ilgtspējīgu attīstību;

treškārt, visos programmu un projektu sagatavošanas un īstenošanas posmos dalībvalstīm un reģioniem ir jāīsteno saskaņā ar **sieviešu un vīriešu vienlīdzības** mērķi. Šajā nolūkā var izmantot īpašus vienlīdzības veicināšanas pasākumus, kā arī rūpīgi izvērtēt, kā citi projekti un finanšu pārvaldība var ietekmēt sievietes un vīriešus;

ceturtkārt, dalībvalstīm ir jāveic atbilstoši pasākumi, lai novērstu jebkādu ar dzimumu, rasi vai etnisko izcelsmi, reliģiju vai ticību, invaliditāti, vecumu vai seksuālo orientāciju saistītu diskrimināciju dažādos fondu darbības īstenošanas posmos. Proti, vides pieejamība personām ar invaliditāti ir viens no kritērijiem, kas jāievēro, precizējot fondu līdzfinansētos pasākumus, un kas jāņem vērā dažādos ieviešanas posmos.

4.1. PAMATNOSTĀDNE: veicināt Eiropas un tās reģionu pievilcību investīciju un darbaspēka piesaistei

Viens no izaugsmes un jaunu darbavietu priekšnoteikumiem ir nodrošināt uzņēmēju piekļuvi vajadzīgajām infrastruktūrām (piemēram, transporta, vides, enerģētikas infrastruktūrām). No modernām un drošām infrastruktūrām ir būtiski atkarīga daudzu uzņēmumu darbība un līdz ar to attiecīgo reģionu un pilsētu ekonomiskā un sociālā pievilcība. Investīcijas infrastruktūru

izveidē atpalikušos reģionos, jo īpaši jaunajās dalībvalstīs, stimulēs izaugsmi un tādējādi stiprinās konverģenci ar pārējo Eiropas Savienības daļu, kā arī uzlabo dzīves līmeni. Līdzekļiem ir jānāk ne vien no dotācijām, bet, ja iespējams, arī no privātā sektora un banku, piemēram, Eiropas Investīciju bankas (EIB), kredītiem. Nākamajā posmā programmā iekļautajām iestādēm Eiropas Savienībā būs plašāka iespēja izmantot EIB kompetenci Eiropas finansējumam piemērotu projektu sagatavošanā saskaņā ar *JASPERS* iniciatīvu.

JASPERS: Jauna tehniskās palīdzības partnerība

JASPERS, kopēja palīdzība projektu atbalstam Eiropas reģionos [*Joint Assistance in Supporting Projects in European Regions*], ir jauna tehniskās palīdzības partnerība starp Komisiju, EIB un ERAF. Tā ir iespēja dalībvalstīm palīdzēt sagatavot lielus projektus, kas iesniegti atbalsta apstiprinājumam saskaņā ar Kohēzijas fondu un ERAF. Tā pievēršas EIB un ERAF pieredzei lielu projektu izstrādē un arī citām tādām būtiskām jomām kā partnerattiecību starp valsts un privāto sektoru izveidei. Triju iestāžu kopējie centieni ir vērsti uz to, lai nodrošinātu kohēzijas politikas sekmīgu ieviešanu plānošanas posmā 2007.–2013. gadam, būtiski palielinot projektu izstrādei pieejamos resursus. Tehniskā palīdzība tiks piedāvāta jau agrīnos projekta izveides posmos. *JASPERS* nodrošinās daudzpusīgu palīdzību visos projekta izstrādes posmos – no sākotnējās projekta identifikācijas līdz pat projektu iesniegšanai, lai saņemtu Komisijas lēmumu.

4.1.1. Paplašināt un uzlabot transporta infrastruktūru

Kvalitatīvu, elastīgu, drošu un tīru transporta infrastruktūru var uzskatīt par saimnieciskās attīstības obligātu priekšnoteikumu, jo tā sekmē ražīguma pieaugumu un līdz ar to attiecīgo reģionu attīstības iespējas, atvieglinot cilvēku un preču kustību. Transporta tīkli līdz ar tirdzniecības iespēju sekmēšanu veicina arī tās efektivitāti. Turklāt Eiropas mēroga transporta infrastruktūru izveide (tostarp jo īpaši jāatzīmē Eiropas transporta tīkla trīsdesmit prioritāro projektu attiecīgie posmi) ar galveno uzsvāru uz pārrobežu projektiem ir būtisks valstu tirgu plašākas integrācijas nosacījums, jo īpaši paplašinātās Eiropas kontekstā.

Investīcijas infrastruktūru izveidei jāpielāgo ar attiecīgo reģionu un valstu īpašajām vajadzībām un ekonomiskās attīstības līmenim. Kopumā šīs vajadzības ir visaugstākās konverģences reģionos un valstīs, kuras saņem Kohēzijas fonda līdzekļus. Parasti infrastruktūru (tāpat kā citu) investīciju ekonomiskā atdeve samazinās, sasniedzot noteiktu finansējuma apjomu. Šāda veida investīciju ekonomiskā atdeve ir augsta, ja infrastruktūra ir vāji attīstīta un pamattīklu izbūve nav pabeigta, taču atdeve parasti sarūk, kad ir sasniegts noteikts izveides līmenis.

Tādēļ attiecīgi jāpievērš uzmanība reģionu ekonomiskās attīstības līmenim un infrastruktūru dotāciju lielumam. Vismazāk attīstītos reģionos un valstīs ilgtermiņā ienesīgāka var izrādīties starpvalstu un starpreģionu transporta līniju izbūve, jo tā var veicināt uzņēmējdarbības konkurētspējas pieaugumu un atvieglināt darbaspēka mobilitāti. No otras puses, reģionos ar izkliedētu, neliela mēroga saimniecisko pamatu un iedzīvotāju koncentrāciju mazpilsētās piemērotāka var izrādīties reģionālas transporta infrastruktūras izbūve. Reģionos ar nepietiekami attīstītu ceļu tīklu arī jābūt pieejamam finansējumam ekonomiski svarīgu ceļu posmu izbūvei. Mobilitātes un pieejamības problēmas pilsētu teritorijās arī ir jārisina, atbalstot integrētas vadības sistēmas un tīra transporta risinājumus.

Lai varētu pēc iespējas labāk izmantot transporta investīciju sniegtās priekšrocības, piešķirot fondu atbalstu, ir jāievēro vairāki principi.

Pirmkārt, piešķiramo infrastruktūras investīciju apjoms un veids ir jānovērtē, pamatojoties uz objektīviem kritērijiem. Piemēram, jāaprēķina potenciālais ekonomiskās atdeves lielums, ņemot vērā attiecīgo reģionu ekonomiskās attīstības līmeni un saimnieciskās darbības raksturu, pastāvošo infrastruktūru dominējošo blīvumu un kvalitāti vai sastrēgumu apjomu. Nosakot sociālās atdeves lielumu, pienācīgi jāņem vērā arī perspektīvo infrastruktūras projektu vides un sociālā ietekme.

Otrkārt, saskaņā ar Balto grāmatu pēc iespējas jācenšas ievērot apkārtējās vides ilgtspējas princips¹³. Ir jāveicina pārmaiņas saistībā ar videi draudzīgāku transporta veidu ieviešanu. Tomēr ir jāuzlabo katra transporta veida vides un vispārējie raksturlielumi, jo īpaši attiecībā uz to, kā dažādie transporta veidi atsevišķi vai kopīgi izmanto infrastruktūru¹⁴.

Treškārt, modernizējot dzelzceļa sistēmu konverģences reģionos un valstīs, kuras saņem Kohēzijas fonda līdzekļus, īpaši uzmanīgi jāizvēlas prioritārie posmi, nodrošinot to savietojamību ar pārējo Eiropas Dzelzceļa transporta pārvaldības sistēmu (*ERTMS*).

Ceturtkārt, vienlaikus ar investīcijām transporta infrastruktūrā ir jānodrošina pienācīga satiksmes pārvaldība, pievēršot īpašu uzmanību satiksmes drošībai saskaņā ar valstu un Kopienas standartiem. Valsts vai reģionālajām stratēģijām ir jāņem vērā vajadzība panākt gan no ekonomiskā, gan vides aizsardzības viedokļa izdevīgu, līdzsvarotu (un noteiktu) transporta veidu dalījumu. Stratēģijās ir jāiekļauj, piemēram, inteligēntas transporta sistēmas, multimodālas platformas un jo īpaši tehnoloģijas, kas ir izmantojamas iepriekšminētajā *ERTMS* un vienotās Eiropas gaisa telpas gaisa satiksmes pārvaldības pētījumu programmā (*SESAR* – vienotai gaisa satiksmes pārvaldības sistēmai Eiropā).

Pamatojoties uz izklāstītajiem principiem, darbības pamatnostādnes ir šādas.

- Dalībvalstīm un reģioniem, kas ir tiesīgi saņemt finansējumu atbilstoši konverģences mērķim¹⁵ vai no Kohēzijas fonda, par prioritāriem jāuzskata 30 Eiropas interešu projekti, ja tie attiecas uz to teritoriju. Šajā projektu grupā īpaša uzmanība jāvelta pārrobežu posmiem. Dalībvalstīm ar koordinatoru atbalstu ir jāsaīsina laiks, kas paiet no transporta tīklu projektu izstrādes līdz to praktiskai izbūvei. Citi *TEN* projekti un stratēģiskie transporta ceļi ir jāatbalsta gadījumā, ja tiem piemīt liels izaugsmes un konkurētspējas veicināšanas potenciāls.
- Integrētas reģionālas pilsētu un lauku teritorijas aptverošas transporta un komunikāciju stratēģijas kontekstā svarīgas ir arī papildu investīcijas **sekundāras nozīmes ceļu posmu** izbūvei, lai nodrošinātu reģionu piekļuvi maģistrālo transporta tīklu pavērtajām iespējām.
- Atbalstot **dzelzceļa infrastruktūras**, jācenšas nodrošināt labāku pieejamību. Sliežu ceļu izmantošanas tarifiem jāatvieglina neiesaistītu operatoru piekļuve. Tiem jāsekmē arī ES mērogā savietojama tīklojuma izveide. Visos finansētajos projektos jāparedz savietojamības prasības ievērošana un piemērošana, kā arī *ERTMS* ierīču uzstādīšana gan vilcienos, gan uz sliežu ceļiem.
- Jāveicina tādu **transporta tīklu** izbūve, kas nodrošina vides ilgtspēju, jo īpaši pilsētu teritorijās. Šeit jāmin sabiedriskā transporta pakalpojumi (tostarp infrastruktūras, ko veido

¹³ “Eiropas transporta politika līdz 2010. gadam: laiks pieņemt lēmumu”, COM(2001) 370.

¹⁴ “Eiropas dinamiskuma saglabāšana – kontinenta ilgtspējīgai mobilitātei”, COM(2006)314, 22.6.2006.

¹⁵ OV L 167, 30.4.2004., 1. lpp.

autostāvvietas, no kurām turpmākajā ceļa posmā izmanto sabiedrisko transportu), mobilitātes plāni, apvedceļi, drošības uzlabojumi ceļu krustojumos, velosipēdistu un gājēju celiņi. Šeit ietilpst arī pasākumi, kas nodrošina parasto sabiedriskā transporta pakalpojumu pieejamību atsevišķām cilvēku grupām (gados veciem cilvēkiem, cilvēkiem ar īpašām vajadzībām), kā arī alternatīvas transporta līdzekļu degvielas izplatīšanas tīklu izveide. Turklāt arī iekšzemes ūdensceļi var veicināt tīklu ilgspejību.

- Lai nodrošinātu transporta infrastruktūru optimālu ietekmi uz reģionu attīstību, jāpievērš uzmanība cietzemes ieskaitu, salu vai nošķirtu teritoriju labākai **savienojamībai** ar Eiropas transporta tīklu (*TEN-T*). Šajā sakarā palīdzēs sekundāras nozīmes ceļu posmu izbūve, pievēršot galveno uzmanību intermodalitātei un ilgtspējīgam transportam. Īpaši svarīga ir lidostu un ostu savienojamība ar attiecīgo iekšzemes teritoriju.
- Vairāk uzmanības jāpievērš “**jūras maģistrāļu**” izveidei un īsāko jūras ceļu izmantošanai, ko var uzskatīt par plaukstošu alternatīvu tālo maršrutu pārvadājumiem pa autoceļiem un dzelzceļiem.

Ja dalībvalstis saņem atbalstu vienlaikus gan no Kohēzijas fonda, gan no struktūrfondiem, programmās ir jānošķir katra fonda finansētie pasākumi un jāņem vērā, ka Eiropas transporta tīklu atbalstā galvenā loma ir līdzekļiem no Kohēzijas fonda.

Savukārt struktūrfondu atbalstam jābūt galvenokārt vērstam uz tādu infrastruktūru izveidi, kas saistītas ar ekonomisku izaugsmi veicinošiem pasākumiem (piemēram, tūrisma attīstību, uzlabojumiem industriālu teritoriju pievilcības palielināšanai utt.). Ieguldot līdzekļus ceļu infrastruktūrā, jāņem vērā arī kopējais ceļu satiksmes drošības mērķis.

Līdzfinansējumam no Kohēzijas fonda un struktūrfondu līdzekļiem ir jāpapildina līdzekļi no Eiropas transporta tīkla budžeta, izvairoties no Kopienas palīdzības pasākumu termiņu dublēšanās. Katrai dalībvalstij būs savlaicīgi jāizvēlas plānoto projektu īstenošanai piemērotākie finanšu instrumenti. Kohēzijas politikas finansējumu ir iespējams kombinēt ar kredīta garantiju kā *TEN* finanšu instrumentu sastāvdaļu.

4.1.2. *Stiprināt sinerģijas starp vides aizsardzību un izaugsmi*

Ar vides aizsardzību saistītas investīcijas var dot trejādu ekonomisku labumu: nodrošināt ekonomiskās izaugsmes ilglaicīgu noturību, samazināt ekonomikas ārējās, ar vidi saistītās izmaksas (piemēram, veselības aizsardzības izmaksas, attīrīšanas izmaksas vai zaudējumu kompensācijas izmaksas) un stimulēt jauninājumus un jaunas darbavietas. Turpmākām kohēzijas programmām ir jātiecas stiprināt potenciālās sinerģijas starp vides aizsardzību un izaugsmi. Saistībā ar šo par svarīgām prioritātēm jāuzskata vides pakalpojumu nodrošināšana, piemēram, tīra ūdens apgāde, atkritumu un notekūdeņu apstrādes infrastruktūras, dabas resursu apsaimniekošana un bioloģiskā daudzveidība, augsnes attīrīšana no piesārņojuma jaunu saimniecisku darbību veikšanai un atsevišķu vides risku novēršana.

Lai pēc iespējas palielinātu ekonomiskos ieguvumus un mazinātu izmaksas, par prioritāti ir jāuzskata vēršanās pret vides piesārņojumu tā rašanās vietās. Atkritumu apsaimniekošanas nozarē tas nozīmē pievēršot galveno uzmanību atkritumu veidošanās novēršanai, to otrreizējai pārstrādei un bioloģiskai noārdīšanai, kas ir ekonomiski izdevīgāka un palīdz radīt vairāk darbavietu.

Izstrādājot attīstības stratēģijas, vispirms jānovērtē attiecīgo reģionu vajadzības un īpašās problēmas, ja iespējams, izmantojot atbilstīgus indikatorus. Jāpieliek pūles ārējo vides izmaksu internalizēšanas sekmēšanai, šajā nolūkā atbalstot ar tirgu saistītu instrumentu izveidi un izstrādi (skatīt, piemēram, vides tehnoloģiju rīcības plānā ieteiktos instrumentus). Šajā saistībā uzmanība jāpievērš vides un drošības globālā monitoringa iniciatīvai, kas no 2008. gada sniegs jaunāko informāciju visā Eiropā par zemes pārklājuma/zemes izmantojumu un okeāna īpatnībām, kā arī avārijas plānus nelaiemes gadījumu un katastrofu gadījumos.

Ievērojot iepriekš izklāstīto, ieteicamās darbības pamatnostādnes ir šādas:

- plānojot svarīgākās **infrastrukturās** investīciju vajadzības, jo īpaši konverģences reģionos un jo īpaši jaunajās dalībvalstīs, jārikojas saskaņā ar vides aizsardzības tiesību aktu noteikumiem, kas attiecas uz ūdens un gaisa piesārņošanu, atkritumu apsaimniekošanu un dabas un sugu aizsardzību, kā arī bioloģisko daudzveidību;
- jānodrošina **pievilcīgi apstākļi uzņēmējdarbībai un uzņēmumu augsti kvalificētam personālam**. Tas ir īstenojams, veicinot teritorijas plānošanu, kas mazina pilsētu izplešanos, un atveseļojot fizisko vidi, tostarp attīstot dabas un kultūras vērtības. Investīcijām šajās jomās jābūt nepārprotami vienotām ar novatoriskas un ar jaunām darbavietām saistītas uzņēmējdarbības veicināšanu attiecīgajās teritorijās;
- līdzās investīcijām ilgtspējīgā enerģētikas un transporta nozarē, ko paredz citi dokumenti, jāveicina investīcijas, kas dod ieguldījumu atbilstīgi ES **Kioto protokola** saistībām;
- jāuzņemas **riska novēršanas** pasākumi, izmantojot uzlabotu dabas resursu apsaimniekošanu, konkrētāk vērstu pētniecības darbu un labāku IKT izmantošanu, kā arī novatoriskākas sabiedriskās pārvaldības politikas, tostarp, piemēram, preventīvu uzraudzību.

Ja dalībvalstis saņem atbalstu gan no Kohēzijas fonda, gan no struktūrfondiem, programmās ir skaidri jānošķir attiecīgi katra fonda finansētie pasākumi.

4.1.3. Samazināt Eiropas intensīvo tradicionālo enerģijas avotu izmantošanu

Ar iepriekšminētajām saistīta prioritāte ir vajadzība samazināt atkarību no tradicionālajiem enerģijas avotiem, uzlabojot enerģētikas efektivitāti un atjaunojamu enerģijas avotu izmantošanu. Investīcijas šajās jomās palīdz garantēt drošas enerģijas piegādes ilglaicīgai izaugsmei un vienlaikus stimulē jauninājumus, rada eksporta iespējas un ir rentablas, jo īpaši tad, ja enerģijas cenas aizvien ir augstas.

Lai garantētu drošas piegādes, līdzekļi ir jāiegulda arī tradicionālajos enerģijas avotos. Tirgus neveiksmju gadījumā un ja šāda rīcība nevēršas pret tirgus liberalizāciju, ar fondu līdzekļiem jo īpaši jāatbalsta savstarpēju savienojumu izveides pabeigšana, sevišķi attiecībā uz Eiropas tīkliem, elektrotīklu uzlabojumi, kā arī gāzes transportēšanas un sadales tīkli, tostarp, vajadzības gadījumā salu reģionos un attālākos reģionos.

Šajā pozīcijā darbības pamatnostādnes ir šādas:

- jāatbalsta **enerģētikas efektivitāti**, uzlabojoši projekti, piemēram, ēkās, kā arī zemas enerģētiskās intensitātes attīstības modeļu popularizēšana;

- jāatbalsta **atjaunojamu un alternatīvu** (piemēram, vēja, saules, biomasas) **tehnoloģiju** attīstība un izmantošana tostarp, apkurei un dzesēšanai, kuru izmantošanā ES var iegūt vadošo pozīciju un tādējādi paaugstināt konkurētspēju. Šādas investīcijas atbilst arī Lisabonas mērķim līdz 2010. gadam panākt, ka 21 % elektroenerģijas iegūst no atjaunojamiem avotiem;
- tirgus neveiksmju gadījumā investīcijas jākoncentrē tradicionālos enerģijas avotos to **tīklu** izveidei. Šīs investīcijas pārsvarā attiecas uz konverģences reģioniem.

4.2. PAMATNOSTĀDNE: uzlabot zināšanas un jauninājumus izaugsmes sekmēšanai

Lai sasniegtu Savienības mērķus saistībā ar izaugsmi un jaunām darbavietām, ekonomikā ir vajadzīgas strukturālas pārmaiņas uz zināšanām balstītas darbības virzienā. Šajā sakarā jāveic pasākumi vairākās jomās: jāpaaugstina pētniecības un tehnoloģiju attīstības (PTA) līmenis tur, kur tas ir zems, jo īpaši privātajā sektorā; jāsekmē starptautiski konkurētspējīgi jauninājumi ar jaunu vai uzlabotu produktu, procesu un pakalpojumu izstrādi; jāpalielina reģionālās un vietējās iespējas radīt un apgūt jaunas tehnoloģijas (jo īpaši IKT) un plašāk jāatbalsta risku uzņemšanās.

IKP tēriņi PTA labā procentuāli ir auguši, bet pavisam nedaudz, un veido 1,9 % no IKP, kas ir daudz mazāk nekā Lisabonas stratēģijā paredzētie 3 %¹⁶. Ir aplēsts, ka PTA tēriņu pieauguma rezultātā no 1,9 % līdz 3 % no IKP (lai līdz 2010. gadam sasniegtu Lisabonas mērķi), IKP līdz 2010. gadam pieaugs par 1,7 %¹⁷. Uzņēmumu ieguldījuma deficīts PTA ir saglabājies ievērojamā līmenī un tagad šajā jomā parādās arī valsts sektora nepietiekama ieguldījuma pazīmes. Atšķirības PTA un jauninājumu attīstības ziņā gan valstu iekšējā, gan starpvalstu mērogā ir daudz lielākas nekā atšķirības ienākumu ziņā, jo īpaši attiecībā uz uzņēmumu PTA tēriņiem. Kaut gan ir izvērstas kopīgas valstu un Kopienas iniciatīvas, tomēr, lai apmierinātu uzņēmumu vajadzības, ir jāpieliek vairāk pūļu PTA izstrādei valsts un privātos PTA institūtos. Palielinās Eiropas atpalcība jauninājumu ziņā: Eiropas jauninājumu rezultātu pārskatā redzams, ka 9 no 10 jauninājumu indikatoriem Eiropa atpaliek no ASV¹⁸. Arī pašā Eiropā turpina pastāvēt jauninājumu jomas atpalcība, jo pārāk bieži Savienība nespēj iestrādāt tehnoloģiskos sasniegumus komerciālos produktos un procesos. Kohēzijas politika var palīdzēt risināt Eiropas jauninājumu jomas atpalcības galvenās problēmas, tostarp uzlabojot neefektīvas jauninājumu ieviešanas sistēmas, nepietiekami dinamisku uzņēmējdarbību vai gausu IKT apguvi uzņēmumos.

Saistībā ar šo jāpaplašina valsts un reģionālās PTA iespējas, jāatbalsta investīcijas IKT infrastruktūrā un jāpopularizē tehnoloģijas un zināšanas, izmantojot atbilstīgus tehnoloģiju pārņemšanas un zināšanu apmaiņas mehānismus. Izpratni par pastāvošā PTA potenciāla labāku izmantošanu varētu vairot, izmantojot reģionālās stratēģiskās plānošanas metodes, piemēram, reģionu perspektīvo plānošanu, tostarp iesaistot galvenās ieinteresētās puses regulārā un pastāvīgā dialogā. Ir svarīgi arī palielināt uzņēmumu, jo īpaši MVU, PTA apguves iespējas, attīstot prasmes un iemaņas; veicināt lielākas Eiropas augstas kvalifikācijas talantīgāko zinātnieku apvienības izveidi un izmantošanu; palielināt privātas un valsts investīcijas PTA un jauninājumu jomā un atbalstīt PTA partnerību izveidi, kas aptvertu

¹⁶ "Ieguldījumi pētniecībā: Eiropas rīcības plāns", COM(2003) 226, 30.4.2003.

¹⁷ "Ekonomiskās izmaksas ārpus Lisabonas stratēģijas" – SEC(2005) 385, 15.3.2005.

¹⁸ SEC(2004) 1475.

Savienības dažādos reģionus. Eiropas Tehnoloģiju platformas, piemēram, nodrošina potenciālu pētījumu programmu labākai piemērošanai uzņēmējdarbības vajadzībām; kohēzijas politikai var būt būtiska loma, atbalstot stratēģiskās izpētes programmu ieviešanu visā Eiropas Savienībā, tostarp mazāk attīstītos reģionos.

Kamēr jo īpaši konverģences reģionos tiešām dotācijām joprojām ir liela nozīme, ir svarīgi pievērsties uzņēmumu grupu apgādei ar vienotiem biznesa un tehnoloģiju pakalpojumiem, lai palīdzētu šiem uzņēmumiem uzlabot to novatorisko darbību. Tiešas dotācijas individuāliem uzņēmumiem jāpiešķir ar mērķi uzlabot konkrēto uzņēmumu PTA un jauninājumu iespējas, nevis uz laiku samazināt to ražošanas izmaksas bez efektīva ilgtermiņa rezultāta. Jo īpaši liela nozīme šādai rīcībai ir tradicionālās nozarēs, sevišķi nozarēs, kas saskaras ar pasaules mēroga konkurenci un, lai saglabātu konkurētspēju, ir spiestas pielikt papildu pūles, kā arī attiecībā uz MVU, kas reģionu līmenī nereti nodrošina visvairāk darbavietu. Vissvarīgāk ir šīs politiskās aktivitātes saskaņot ar katra reģiona īpašajiem apstākļiem un jo sevišķi MVU vajadzībām. Valsts, reģionālo un vietējo stratēģiju pamatā jābūt PTA investīciju iespēju vispusīgai analīzei.

Savienības centienos veicināt straujāku izaugsmi un radīt vairāk darbavietu galvenā uzmanība ir pievērsta zināšanām un jauninājumiem. Ir ieteiktas divas savstarpēji saistītas Savienības mēroga pamatprogrammas: Septītā PTA pamatprogramma un Konkurētspējas un jauninājumu pamatprogramma (KJP). Sinerģija starp kohēzijas politiku un šīm programmām ir būtiska tādā ziņā, ka izpētes un kohēzijas politikas savstarpēji pastiprina viena otru reģionu līmenī ar valstu un reģionu attīstības stratēģijām, norādot, kā tas tiks panākts. Kohēzijas politika var palīdzēt visiem reģioniem radīt pētniecības un jauninājumu iespējas, tādējādi ļaujot reģioniem veiksmīgi piedalīties Eiropas Pētniecības zonā un visās Savienības pētniecības un novatoriskajās aktivitātēs. Kohēzijas politikas nozīme jo īpaši izpaužas divos svarīgos aspektos. Pirmkārt, ar tās palīdzību reģioni var īstenot reģionālās jauninājumu stratēģijas un rīcības plānus, kas potenciāli var ievērojami ietekmēt konkurētspēju gan reģionu, gan visas Savienības mērogā; otrkārt, ar tās palīdzību reģionu pētniecības un jauninājumu iespējas var paaugstināt līdz tādām līmenim, ka reģioni var piedalīties daudzvalstu pētniecības projektos.

Tādēļ liela uzmanība reģionu stratēģijās jāpievērš investīcijām PTA, jauninājumu un uzņēmējdarbības jomā, nodrošinot, ka šīs investīcijas atbilst reģionu saimnieciskās attīstības vajadzībām un iespējams pārveidot tirgum piemērotu produktu, procesu un pakalpojumu jauninājumos; jāveicina tehnoloģiju pārņemšana un zināšanu apmaiņa, ITK izstrāde, popularizēšana un apguve uzņēmumos un jānodrošina, ka uzņēmumiem, kas vēlas investēt precēs un pakalpojumos ar augstu pievienoto vērtību, ir pieejams atbilstīgs finansējums. Šādām stratēģijām ir jābūt īpašam eksperimentēšanas priekšnosacījumam ar nolūku veicināt politiku starpniecību un starpniekinstitūciju spējas, lai tādējādi stimulētu reģionu un vietējos dalībniekus, un jo īpaši MVU, ieviest jauninājumus.

4.2.1. Palielināt un uzlabot ieguldījumu PTA

Eiropas uzņēmumu konkurētspēju izšķirīgi ietekmē to prasme bez kavēšanās ieviest tirgū jaunas zināšanas. Šo uzņēmumu prasmi papildina valsts atbalsts PTA, ko attaisno noteiktie tirgus trūkumi un dažu PAT ieguldījumu publiskā būtība. Turklāt valsts atbalsts PTA palīdz risināt ar pētniecības rezultātu īpašumtiesībām saistītus jautājumus un šādu atbalstu pamato arī vajadzība iegūt kritisko masu atsevišķās pētniecības nozarēs.

Īstenojot reģionālo politiku, ir jāņem vērā PTA īpatnības. Sevišķi jāievēro, ka PTA prasa ciešu iesaistīto dalībnieku sadarbību, lai sekmētu kompetences centru izveidi, kuru

pastāvēšana ir būtisks kritiskās masas sasniegšanas nosacījums. Jāatceras, ka galveno nozīmi var piešķirt, piemēram, ģeogrāfiskam tuvumam, proti, MVU apvienību koncentrācijai vienuviet, kā arī jauninājumu kopu darbībai pie valsts pētniecības institūtiem. Tātad ar PTA saistītai darbībai ir jābūt ģeogrāfiski koncentrētai, un vienlaikus ir jāsekmē PTA apguves iespējas zemas PTA intensitātes reģionos.

Mazāk attīstītajās dalībvalstīs un reģionos PTA jākoncentrē pie jau pastāvošajiem kompetences centriem, lai izvairītos no resursu pārmērīgas telpiskas izkliedēšanas. Turklāt Eiropas Tehnoloģiju platformas var palīdzēt novirzīt investīcijas uz prioritārām izpētes jomām. Investīcijas jāiegulda, ņemot vērā arī Septītajā pamatprogrammā izvirzītās Eiropas prioritātes un atbalstot atjauninātās Lisabonas stratēģijas mērķus. Prioritāte jāpiešķir jaunu un tirgū laižamu produktu, pakalpojumu un prasmju izstrādei.

PTA pasākumi ir jāaskaņo ar ES PTA politiku un attiecīgo reģionu vajadzībām. Izmantojamām metodēm ir jābalstās uz pārliecinošu analītisku pieeju, piemēram, perspektīvo plānošanu un indikatoru, piemēram, patentu, izmantošanu, PTA cilvēkresursiem, privāto un valsts pētniecības institūtu atrašanās vietām un novatorisku uzņēmumu apvienību darbību.

Pamatnostādnes PTA jomā var definēt šādi:

- jāstiprina sadarbība uzņēmumu vidū un sadarbība starp uzņēmumiem un valsts pētniecības/pēcvidusskolas izglītības iestādēm, piemēram, atbalstot reģionālu un starpreģionālu kompetences **apvienību** izveidi;
- jāatbalsta **PTA pasākumi MVU** un tehnoloģiju nodošana (gādājot par MVU piekļuves iespējām PTA pakalpojumiem valsts finansētos pētniecības institūtos);
- jāatbalsta **reģionālas pārrobežu un daudzvalstu iniciatīvas** ar mērķi stiprināt sadarbību un iespēju palielināšanu pētniecības jomā saskaņā ar ES pētniecības politikas prioritātēm;
- jāpaplašina **pētniecības un attīstības iespējas**, tostarp IKT, pētniecības infrastruktūras un cilvēkkapitāls jomās ar ievērojamu izaugsmes potenciālu.

Programmas, jo īpaši konverģences mērķim atbilstīgajiem reģioniem, var dot ieguldījumu PTA un izglītības infrastruktūras izveidē (tostarp reģionālu ātrgaitas datu pārraides tīklu izveidē pētniecības iestādēs un starp dažādām pētniecības iestādēm), izglītības infrastruktūrā (konverģences mērķim atbilstīgajos reģionos), aprīkojuma un aparatūras piegādē gan valsts finansētiem pētniecības institūtiem, gan uzņēmumiem ar noteikumu, ka šīs investīcijas ir tieši saistītas ar reģionu ekonomiskās attīstības mērķiem. Tā var būt pētniecības infrastruktūras izveide, kuras lietderības izpēte ir finansēta saskaņā ar agrākām pamatprogrammām. Atbalstot Septītajā pamatprogrammas prioritātes, jācenšas pilnīgi attīstīt gan topošo, gan jau pastāvošo kompetences centru potenciālu un jāpaplašina ar cilvēkkapitālu saistītas investīcijas, jo īpaši apmācot zinātniekus valsts līmenī un radot atbilstīgus apstākļus ārvalstīs apmācītu zinātnieku piesaistei.

4.2.2. *Atbalstīt jauninājumus un sekmēt uzņēmējdarbību*

Jauninājumi rodas sarežģītu un interaktīvu procesu rezultātā un šeit ietilpst arī uzņēmumu spēja izmantot papildu zināšanas, ko var sniegt pārējie tirgus dalībnieki, organizācijas un institūcijas.

Ieguldījumi jauninājumos ir visaptveroša kohēzijas politikas prioritāte saskaņā ar konverģences un reģionu konkurētspējas un nodarbinātības programmām. To līdzfinansēšanai būtu jābūt galvenajai prioritātei reģionos, uz kuriem attiecas nodarbinātības programma, ja ierobežotie finanšu resursi ir jāsakoncentrē tā, lai panāktu kritisko daudzumu un to izmantojumu.

Par galveno mērķi jāklūst tāda uzņēmējdarbības klimata veicināšanai, kas uzņēmumus stimulē radīt, izplatīt un izmantot jaunas zināšanas. Lai varētu radīt efektīvas reģionālas jauninājumu sistēmas, ekonomikas, sociālajā un politiskajā jomā iesaistītajām pusēm ir jādod iespēja tieši iepazīties ar progresīvākajām pasaules tehnoloģijām un uzņēmējdarbības praksi arī ārpus valsts un vietējām robežām. Šajā nolūkā jācenšas sadarboties arī ar Informācijas pārraides centriem un Eiropas informācijas centriem, ko finansē saskaņā ar KJP programmu, jo īpaši starpvalstu tehnoloģiju un informācijas izplatīšanas jomā.

Jāatbalsta jo īpaši ar PTA saistīti iesācēji uzņēmumi ar mērķi izveidot ilgtermiņa redzējumā un nepārprotamā tirgus orientācijā sakņotas partnerības ar pētniecības institūtiem. Kohēzijas politikai jācenšas kompensēt tirgus neveiksmes, kas kavē jauninājumus un uzņēmējdarbību. Pasākumi jāizvērs, izmantojot jau pastāvošie darbības centri, ar nolūku likt lietā PTA reģionālo potenciālu un atbalstīt tīklojuma izveidi un tehnisko sadarbību reģionu un starpreģionu mērogā.

Valsts iestādēm jānodrošina, ka pētniecības institūti, privātais sektors un valsts sektors pilnīgi izmanto savstarpējo sinerģiju potenciālu.

Runājot par darbības metodēm, ekonomiskās attīstības stratēģijas varētu uzlabot, iegūstot informāciju par jauninājumiem no datubāzes par pastāvošo novatorisko darbību attiecīgajos reģionos, piemēram, par individuālu patentu piešķiršanu vai pastāvošo novatorisko apvienību, tostarp tādu apvienību, kur ietilpst gan privāti, gan valsts pētniecības institūti, darbības veidu, jomu un attīstības iespējām. Šajā ziņā var izmantot arī Kopienas jauninājumu pārskatus un Eiropas jauninājumu rezultātu pārskatus.

Darbības pamatnostādnes šajā pozīcijā ir šādas:

- jāpalielina saistībā ar reģionālo PTA radīto jauninājumu un zināšanu izmantošanas iespēju efektivitāte un pieejamība uzņēmumos, jo īpaši MVU, piemēram, dibinot **kompetences centrus**, piesaistot progresīvo tehnoloģiju MVU pētniecības un tehniskajiem institūtiem vai veidojot un dibinot reģionālas **apvienības** pie lieliem uzņēmumiem;
- jānodrošina **uzņēmumu atbalsta pakalpojumi**, lai uzņēmumi, jo īpaši MVU, varētu palielināt konkurētspēju un kļūt starptautiski, jo īpaši izmantojot iekšējā tirgus iespējas. Par uzņēmumu atbalsta pakalpojumu prioritāti ir jāuzskata sinerģiju sniegto iespēju izmantošana (piemēram, tehnoloģiju pārņemšana, zinātnes parki, IKT komunikāciju centri, inkubatori un saistīti pakalpojumi, sadarbība ar apvienībām), kā arī tradicionāli pakalpojumi pārvaldības, tirdzniecības, tehniskā atbalsta, personāla atlases jomās un citādi profesionāli un komercpakalpojumi;
- jānodrošina pilnīga Eiropas spēcīgā potenciāla izmantošana **ekoloģisko jauninājumu** jomā. Ekoloģiskie jauninājumi jāveicina vienlaikus ar MVU darbības uzlabošanu šajā jomā, ieviešot vidi aizsargājošas pārvaldības sistēmas. Investējot šajā jomā pašlaik, ES uzņēmumu situācija būs attiecīgi droša tuvākajā nākotnē, kad citi reģioni novērtēs šādu

tehnoloģiju neizbēgamo nozīmi. Šī joma ir acīmredzami saistīta ar konkurētspējas un jauninājumu pamatprogrammu;

- jāveicina **uzņēmējdarbība**, atvieglinot **jaunu uzņēmumu** dibināšanu un **attīstību** un ar dažādām metodēm (piemēram, labāku informētību, prototipu izmantošanu, topošo uzņēmēju apmācību un atbalstu vadības un tehnoloģiju jomā) sekmējot pētniecības institūtiem vai uzņēmumiem radniecīgu jaunu uzņēmumu izveidi.

Ir svarīgi nodrošināt, lai uzņēmumi, tostarp MVU, pētniecības rezultātus varētu izmantot komerciāli.

Pakalpojumu sniegšanā uzņēmumiem vēlāmāk ir iesaistīt privāto sektoru vai apvienotas valsts un privātas organizācijas. Tiem jābūt augstas kvalitātes pakalpojumiem, kas ir nekavējoties un viegli pieejami un MVU vajadzībām atbilstīgi. Pakalpojumu kvalitātes prasībām jābūt skaidri noteiktām, to izpilde ir jāpārrauga un pakalpojumu sniedzēju darbībai ir jābūt saskaņotai, piemēram, veidojot valsts un privātas partnerības un informācijas centru.

Administratīvās procedūras nereti ir ļoti sarežģītas. Tādēļ vajadzīgs informācijas centru tīkls, kas varētu sniegt informāciju un sākotnējo atbalstu un būt par saikni starp valsts sektoru un dotāciju pretendentiem; šai informācijai un atbalstam jāaptver visi ar kohēzijas politikas līdzfinansējumu saistītie dažādie aspekti. Pakalpojumu sniedzējiem neatkarīgi no valstu vai reģionālajām saistībām jāpārzina ikviena valsts atbalsta joma un mērķi tā, lai šo pakalpojumu sniedzēju regulārai pārraudzībai pakļautā darbība būtu rezultatīva.

Atbilstīgos apstākļos īpašām uzņēmumu kategorijām (piemēram, iesācējiem vai nesen pārņemtiem uzņēmumiem) vai uzņēmēju grupām (piemēram, gados jauniem cilvēkiem, sievietēm, vecāka gadagājuma cilvēkiem vai etnisko minoritāšu pārstāvjiem) ir jāsniedz tām īpaši pielāgots atbalsts. Skolās jāveicina arī ar uzņēmējdarbību saistītu zināšanu apguve.

4.2.3. *Veicināt visaptverošas informācijas sabiedrības izveidi*

IKT izplatība visās Savienības ekonomikas nozarēs ir gan nozīmīga ražošanas līmeņa paaugstināšanas, gan reģionu konkurētspējas palielināšanas svira. IKT izplatība sekmē arī ražošanas metožu reorganizāciju un jaunu biznesa un privātu pakalpojumu rašanos. Kvalitatīvai un rezultatīvai sabiedrisko pakalpojumu, jo īpaši e-pārvaldes un e-veselības aprūpes ieviešanai piemīt ievērojams ekonomisko izaugsmi un jaunu pakalpojumu izveidi stimulējošs potenciāls. Tehnoloģiju popularizēšana var sekmēt reģionu attīstību, atbalstot ar IKT darbību saistītu kompetences centru izveidi un izaugsmi un attīstot savienojamību un sadarbību starp uzņēmumiem, jo īpaši MVU. Pasākumiem šajā jomā jāsekmē produktu un pakalpojumu izstrāde ar mērķi atvieglināt un veicināt privātas IKT investīcijas un vienlaikus jānodrošina konkurence IKT nozarē.

Tāpēc politikas pasākumiem šajā jomā jābūt vērīgiem uz savietojamību. Tas ietver uzlabotu jauninājumu atbalsta pakalpojumu sniegšanu MVU ar īpašu mērķi sekmēt pētniecības institūtu izstrādāto tehnoloģiju pārnesi uz uzņēmumiem. Turklāt ir jāattīsta uz zināšanām balstītu ekonomikā vajadzīgo prasmju apguvi un satura pilnveidošanu ar tādiem pielietojuma un pakalpojumu veidiem (piemēram, e-pārvalde, e-uzņēmējdarbība, e-izglītība, e-veselības aprūpe), kas ir interese raisoša alternatīva citiem, nereti dārgākiem pakalpojumu piegādes veidiem. Tas ir īpaši svarīgi attālos apvidos ar mazu iedzīvotāju blīvumu, kā arī nošķirtos reģionos, salās vai reģionos ar nelabvēlīgiem laika apstākļiem. Bez šaubām, produktu un uz satura pilnveidošanu vērstu pakalpojumu izmantošana un izstrāde var notikt vienīgi tad, ja ir

pieejama atbilstoša infrastruktūra, kas ļauj sniegt platjoslas pakalpojumus. Tādēļ ir svarīgi visā Savienības teritorijā izveidot atbilstīgu platjoslas komunikāciju infrastruktūru, izvairoties no pārāk augstām izmaksām.

Parasti, ieguldot līdzekļus IKT infrastruktūrā, ir jāņem vērā straujā tehnoloģiju attīstība, jāievēro tehnoloģiskās neitralitātes un atklātas piekļuves princips. Būtiski ir rīkoties saskaņā ar konkurences noteikumiem un ievērot elektronisko saziņu reglamentējošos noteikumus.

Darbības pamatā šajā jomā jābūt konteksta indikatoriem, kas ir saistīti ar pašreizējo ekonomisko struktūru (šeit ietilpst ražošanas specializācija, ekonomiskās attīstības līmenis, savienojamības kvalitāte ar IKT un sinerģiju iespējas starp reģionu ekonomiskās aktivitātes centriem). Nosakot reģionu vajadzības, jāņem vērā spēkā esošās Savienības iniciatīvas IKT atbalstam, jo īpaši „i2010 – Eiropas informācijas sabiedrība izaugsmei un nodarbinātībai”¹⁹.

Tā kā IKT caurvij visus ekonomikas un sabiedrības sektorus, dalībvalstīm un reģioniem ir noteikti jāizstrādā savietojamas informācijas sabiedrības izveides stratēģijas, kas nodrošina starpnozaru saskaņu un integrāciju, līdzsvarojot ar piedāvājumu un pieprasījumu saistītus pasākumus atbilstīgi vietējām prasībām, iesaistīto pušu dalībai un pārliecinošam sabiedrības politiskajam atbalstam.

Darbības pamatnostādnes ir šādas:

- uzņēmumos un mājsaimniecībās jānodrošina IKT lietošana un jāveicina IKT attīstība ar līdzsvarota **IKT produktu un valsts un privāto pakalpojumu** piedāvājuma un pieprasījuma atbalstu, kā arī palielinot ar cilvēkkapitālu saistītās investīcijas. Šiem pasākumiem ir jāpaaugstina ražīgums, jāveicina atvērtas un digitalizētas ekonomikas un iekļaujošas sabiedrības izveide (piemēram, uzlabojot piekļuves iespējas cilvēkiem ar īpašām vajadzībām un vecāka gadagājuma cilvēkiem), tādējādi sekmējot izaugsmi un jaunas darbavietas;
- jānodrošina **IKT infrastruktūras** un ar to saistīto pakalpojumu **pieejamība**, ja tirgus nespēj to nodrošināt par pieņemamu cenu un vajadzīgo pakalpojumu sniegšanai atbilstīgā līmenī, jo īpaši attālos lauku apvidos un jaunajās dalībvalstīs.

4.2.4. Uzlabot piekļuvi finanšu līdzekļiem

Viens no zināšanu un jauninājumu veicināšanas procesa pamatelementiem ir arī atvieglota finanšu līdzekļu pieejamība. Lai izaugsme un darbavietu radīšana būtu sekmīga, atkārtoti ir jāpievērš uzmanība tādu apstākļu nodrošināšanai, kas ļautu uzņēmējiem un uzņēmumiem ieguldīt pietiekamu apjomu līdzekļu preču un pakalpojumu izstrādē un ražošanā, un tiem nebūtu jākoncentrē spēki, piemēram, risinot ar telpu īri saistītus jautājumus.

Saistībā ar šo finanšu līdzekļi nereti ir grūti pieejami un tas rada šķēršļus izaugsmei un jaunām darbavietām. Ir svarīgi uzlabot kapitāla pieejamību gan PTA darbībām, gan uzņēmumu darbības uzsākšanai. Jāveido ar jauninājumu jomu saistīti riska kapitāla tirgi, vienlaikus radot labāku reglamentējošo vidi, kas atvieglinātu uzņēmējdarbību.

Šādu programmu izstrāde varētu notikt ciešā sadarbībā ar Eiropas Investīciju fondu (EIF) atbilstoši *JEREMIE* iniciatīvai, lai finanšu līdzekļi kļūtu pieejami jomās, kur uzņēmējdarbību

¹⁹ COM(2005) 229.

kavē tirgus neveiksmes, kam par iemeslu ir ar PTA pasākumiem saistītais augstais riska līmenis. Pienācīga uzmanība jāpievērš arī ietekmei, ko rada valsts atbalsts uzņēmējdarbībai, lai novērstu privāto investīciju izstumšanu un konkurences traucējumus izraisītu rīcību. Jāveicina arī fondu savstarpēja koordinācija.

Par būtisku uzņēmējdarbības, jauninājumu un darbavietu attīstības dzinējspēku ir jāklūst privātam pamatkapitālam un riska kapitālam ar rotējošu finansējumu jauniem, novatoriskiem uzņēmumiem; valsts sektora institūcijas ne vienmēr ir gatavas uzņemt risku. Domājot par tirgus neveiksmēm, par prioritāti ir jāuzskata īpašu riska kapitāla investoru un banku garantiju sniedzēju pieejamības nodrošināšana vai tās paplašināšana. Šāda veida darbībai ir sagaidāmi labāki rezultāti, ja sniegtais atbalsts ir komplekss un pirms uzņēmuma darbības sākuma vai paplašināšanas notiek atbilstīga iesaistīto pušu apmācība.

Pamatojoties uz šiem principiem, darbības pamatnostādnes ir šādas:

- jāatbalsta **ārpusdotāciju finanšu instrumenti**, piemēram, aizdevumi, nodrošināts parādsaistību finansējums subordinētām parādsaistībām, konvertējami instrumenti (pamatkapitāla parādsaistības) un riska kapitāls (piemēram, sākumkapitāls un riska kapitāls). Dotācijas jāizmanto tādu infrastruktūru izveidei un uzturēšanai, kas atvieglo piekļuvi finanšu līdzekļiem (piemēram, tehnoloģiju pārneses aprīkojums, inkubatori, privāto investoru tīklojumi, investīciju sagatavošanas programmas). Atbalstu var sniegt arī garantiju un savstarpēju garantiju mehānismiem, jo īpaši ar nolūku atvieglināt MVU piekļuvi mikrokredītiem. Šajā ziņā vērtīgu ieguldījumu varētu sniegt EIB un EIF;
- jāizstrādā integrēta pieeja, kas vienlaicīgi atbalsta jauninājumus, to pārveidošanu jaunā komercdarbības veidā un piekļuvi riska kapitālam;
- jāatbalsta dažas **īpašas uzņēmēju grupas**, piemēram, jauni cilvēki vai sievietes–uzņēmējas, kā arī grupas, kas ir nelabvēlīgākā situācijā.

Lai MVU varētu saņemt vajadzīgo atbalstu un vienlaikus būtu iespējams attīstīt Eiropas riska kapitāla tirgu, jo īpaši liela nozīme ir ciešai sadarbībai ar EIF, ņemot vērā EIF gadu gaitā sasniegto augsto kompetences līmeni. Tas var ietvert arī daļību *JEREMIE* iniciatīvā.

JEREMIE: uzlabojot piekļuvi finanšu līdzekļiem

Lai uzlabotu piekļuvi finanšu līdzekļiem, kas nepieciešami uzņēmējdarbības attīstīšanai, partnerībā ar EIF ir izstrādāta jauna iniciatīva. Iniciatīva „Kopīgie Eiropas resursi mikrouzņēmumiem un vidējiem uzņēmumiem” (“*JEREMIE*”) sāka darbību 2006. gadā, izvērtējot nepilnības saistībā ar finansēšanas metodēm dalībvalstīs un reģionos (piemēram, riska kapitāla fondus, aizdevumus un garantijas).

Šī iniciatīva būs kā pamats otrajam posmam, kurā EIF vai līdzīgas finanšu institūcijas sniegs atbalstu iestādēm, kuras atbildīgas par kohēzijas programmām, konstatēto nepilnību novēršanā. Šis atbalsts izpaudīsies kā to resursu profesionāla apsaimniekošana, kas programmā paredzēti finansējuma pieejamības attīstīšanai un tādu finanšu starpnieku piesaistīšanai un akreditācijai, kuri piešķirtu tālākaizdevumus uzņēmējdarbības attīstīšanai. Paredzams, ka subsīdiju ieguldījums saskaņā ar programmu būtiski ietekmēs papildu kredītu kapitāla saņemšanu no starptautiskām finanšu institūcijām, kā arī finanšu sektoru kopumā. *JEREMIE* iniciatīvas veiksmīgai ieviešanai tomēr būs nepieciešams dalībvalstu un reģionu iestāžu pilnīgs atbalsts un sadarbība.

4.3. PAMATNOSTĀDNE: radīt vairāk un labākas darbavietas

Atkārtoti aktivizējot Lisabonas stratēģiju, Eiropadome ir atbalstījusi vienotas pamatnostādņu izstrādi, kas apvieno Ekonomikas politikas vispārējās pamatnostādnes un Eiropas Nodarbinātības stratēģijas pamatnostādnes²⁰, tādējādi integrējot makroekonomikas, mikroekonomikas un nodarbinātības politiku izaugsmes un darbavietu atbalstam. Saskaņā ar fondu regulām²¹ nodarbinātības un cilvēkresursu jomā par Kopienas stratēģisko pamatnostādņu kohēzijas prioritātēm uzskata Eiropas Nodarbinātības stratēģijas prioritātes²², ko papildina ES ieteikumi par nodarbinātību, kuri ietver valstu individuālās prioritātes.

Virzība uz pilnīgu nodarbinātību un ražīguma pieaugumu ir atkarīga no plaša pasākumu kopuma, tostarp šajā dokumentā iepriekš aprakstītajiem pasākumiem. Ieguldījumi infrastruktūrā, uzņēmējdarbības attīstībā un pētniecībā uzlabo darbavietu radīšanas iespējas gan īstermiņā kā tūlītējs ieguldījumu rezultāts, gan ilgtermiņā kā ieguldījumu pozitīva ietekme uz konkurētspēju. Lai panāktu minēto maksimālu nodarbinātību un nodrošinātu pastāvīgas un kvalitatīvas darbavietas, ir jāturpina tālāk attīstīt un stimulēt cilvēkkapitālu.

Saistībā ar cilvēkkapitāla attīstību nodarbinātības pamatnostādnēs ir izceltas trīs dalībvalstu politiskās rīcības prioritātes:

- iesaistīt darbā un saglabāt nodarbināto statusā vairāk cilvēku un modernizēt sociālās aizsardzības sistēmas;
- uzlabot darba ņēmēju un uzņēmumu piemērošanās spējas un darba tirgus elastību;
- palielināt ieguldījumu cilvēkkapitālā ar labākas izglītības un prasmju nodrošināšanu.

Papildus šīm prioritātēm pienācīga uzmanība jāpievērš investīcijām valsts pārvaldes efektivitātes uzlabošanai, kā arī investīcijām izglītības, sociālās un veselības aizsardzības infrastruktūrās.

Kohēzijas politikas uzmanības centrā jāpatur Eiropas Nodarbinātības stratēģijas kontekstā katrai dalībvalstij konkrēti risināmie jautājumi, atbalstot pasākumus saskaņā ar konverģences un reģionu konkurētspējas un nodarbinātības mērķiem, ņemot vērā tiesiskajā pamatā noteikto pasākumu darbības jomu. Ar konverģences mērķi saistīto pasākumu apjoms un atvēlētie finanšu līdzekļi ir salīdzinoši lielāki. Lai sasniegtu ievērojamus rezultātus saistībā ar pārējiem mērķiem, būs vajadzīga daudz lielāka līdzekļu koncentrācija.

Nodarbinātības un cilvēkresursu attīstības programmām ir jāņem vērā valstu konkrēti veicamie uzdevumi un prioritātes, ko paredz Ieteikumi par nodarbinātību. Šīm programmām neatkarīgi no to valsts vai reģionālā līmeņa ir jāiekļauj arī teritoriālās atšķirības, un tās ir jāpiemēro vajadzībām dažādās jomās.

Visbeidzot, viens no redzamākajiem Eiropas pievienotās vērtības aspektiem struktūrfondu 2000.–2006. gada darbības laikposmā bija dalībvalstīm un reģioniem sniegtais atbalsts saistībā ar pieredzes apmaiņu un tīkla izveidi, kas tādējādi sekmē jauninājumu ieviešanu. Šajā

²⁰ OV L 205, 6.8.2005., 21. lpp.

²¹ 2. pants Eiropas Parlamenta un Padomes Regulā (EK) Nr. [...] par Eiropas Sociālā fonda atceļošo Regulu (EK) Nr. 1784/1999. OV L ..., datums, lpp.

²² COM(2005) 141, 12.4.2005.

sakarā pieredze, kas iegūta, izmantojot Kopienas iniciatīvu *EQUAL*, ir jāpārvērš kapitālā, izmantojot tos principus, uz kuru pamata tā izstrādāta, proti, jauninājumus; starptautiskumu; partnerību; vienoto pieeju dzimumu līdztiesības īstenošanai.

4.3.1. Iesaistīt darbā un saglabāt nodarbināto statusā vairāk cilvēku un modernizēt sociālās aizsardzības sistēmas

Lai turpinātu ekonomisku izaugsmi, atbalstītu sociāli iekļaujošu sabiedrību un izskaustu nabadzību, ir būtiski paplašināt saimnieciskās darbības pamatu, paaugstināt nodarbinātības līmeni un samazināt bezdarbu. Iesaistīt darbā vairāk cilvēku ir jo īpaši svarīgi, ņemot vērā darbaspējīgā vecuma iedzīvotāju skaita paredzamo samazināšanos. Saskaņā ar nodarbinātības pamatnostādņem rīcības pamatnostādnes atbilstoši šai pozīcijai ir šādas:

- īstenot tādu nodarbinātības politiku, kuras mērķis ir pilnīga nodarbinātība, darba kvalitātes un ražīguma uzlabošana un sociālās un teritoriālās kohēzijas stiprināšana;
- veicināt “dzīves cikla” pieeju darbam;
- nodrošināt atvērtus darba tirgus, uzlabot darba pievilcību un panākt, ka darba meklētājiem, tostarp nelabvēlīgākā situācijā esošiem un neaktīviem iedzīvotājiem, strādāt ir izdevīgi;
- uzlabot atbilstību darba tirgus vajadzībām.

Pirms pasākumu veikšanas ir jāprecizē vajadzības, izmantojot atbilstīgus valsts un/vai reģionālus indikatorus, un šādi indikatori var būt, piemēram, bezdarba un nodarbinātības līmenis, ilgstošo bezdarbnieku skaits, uz nabadzības robežas esošo iedzīvotāju skaits un ienākumu līmenis. Uzmanība ir jāpievērš vietējam līmenim, kurā pastāvošās būtiskās atšķirības var netikt iekļautas reģionu līmeņu statistikas datos.

Lai būtu iespējams atbalstīt pakalpojumu sniegšanu darba meklētājiem, bezdarbniekiem un nelabvēlīgākā situācijā esošiem iedzīvotājiem, būtiski ir nodrošināt kvalitatīvu un efektīvu darba tirgus institūciju darbību, jo īpaši tādu nodarbinātības dienestu darbību, kas spēj pienācīgi reaģēt uz straujās ekonomiskās un sociālās pārstrukturizēšanas un sabiedrības demogrāfiskās novecošanās izraisītajām problēmām un ko varētu atbalstīt no struktūrfondu līdzekļiem. Šīm institūcijām varētu būt radikāla nozīme aktīvā darba tirgus politikas īstenošanā un individualizētu pakalpojumu sniegšanā ar mērķi veicināt iedzīvotāju profesionālu un ģeogrāfisku mobilitāti un darbaspēka nodrošinājuma un pieprasījuma atbilstības saskaņošanu, tostarp vietējā mērogā. Šo institūciju uzdevums būtu palīdzēt prognozēt darba tirgus deficītus un vājās vietas, kā arī profesiju un prasmju pieprasījumu. Rezultātā pozitīvu atbalstu saņemtu arī ekonomiskās migrācijas pārvaldība. Izšķirīga nozīme ir piedāvāto pakalpojumu labai pieejamībai un pārredzamībai. Gan Eiropas, gan valstu mērogā iedzīvotāju profesionālās un ģeogrāfiskās mobilitātes palielināšanā centrālā loma ir *EURES* tīklam²³.

Par svarīgu prioritāti ir jāuzskata aktīvu un preventīvu darba tirgus pasākumu izvēršana, lai pārvarētu šķēršļus, kas traucē ienākt vai palikt darba tirgū, un sekmētu darba meklētāju, bezdarbnieku un neaktīvās iedzīvotāju daļas, vecāka gadagājuma darba ņēmēju, kā arī

²³ *EURES* ir izveidots 1993. gadā, un tas ir sadarbības tīkls starp Eiropas Komisiju un EEZ dalībvalstu nodarbinātības dienestiem (ES dalībvalstis un Norvēģija, Islande un Lihtenšteina) un citām partnerorganizācijām.

bezdarba riska grupas iedzīvotāju mobilitāti, īpašu uzmanību pievēršot zemas kvalifikācijas darba ņēmējiem. Veicot pasākumus šajā jomā, galvenā uzmanība jāpievērš individualizētu pakalpojumu nodrošināšanai, tostarp jāpalīdz iedzīvotājiem darba meklējumos, jāpalīdz iekārtoties darbā un jānodrošina apmācības, lai piemērotu darba meklētāju un darba ņēmēju prasmes vietējo darba tirgu vajadzībām. Nedrīkst aizmirst pašnodarbinātības un uzņēmumu veidošanas, IKT prasmju un ciparu kompetences potenciālās iespējas. Īpaša uzmanība jāvelta šādiem aspektiem:

- Eiropas Jaunatnes pakta īstenošana, atvieglinot jauniešu piekļuvi darba iespējām un pārejas periodu no mācībām uz darbu, tostarp ar profesionālās orientācijas palīdzību, atbalstot izglītības pabeigšanu, nodrošinot piekļuvi atbilstīgai apmācībai un mācekļa praksei;
- Eiropas Dzimumu līdztiesības pakta īstenošana, izmantojot integrētu pieeju un īpašus pasākumus, lai darba tirgū iesaistītu vairāk sievietes, samazinātu profesiju segregāciju, risinātu jautājumus par darba samaksas atšķirībām starp dzimumiem un dzimumu stereotipiem, sekmētu ģimenei draudzīgākas darba vides izveidi un darba un privātās dzīves labāku saskaņu. Līdzās dzimumu vienlīdzības nodrošināšanai politiku un pasākumu īstenošanā, labākai informētībai un iesaistīto pušu dialogam, izšķirīga nozīme ir pasākumiem, kas atviegla bērnu un no citiem atkarīgu personu aprūpes pakalpojumu pieejamību;
- īpaši pasākumi, lai nostiprinātu migrantu piekļuvi darba tirgum un atvieglinātu šīs iedzīvotāju kategorijas sociālo integrāciju, izmantojot apmācību, ārvalstīs iegūtas kvalifikācijas atzīšanu, individuālas konsultācijas, valodu apguvi, piemērotu atbalstu uzņēmējdarbībai un darba devēju un migrējošā darbaspēka labāku informētību par tiesībām un pienākumiem, kā arī nodrošinot diskriminācijas novēršanas likumu izpildi.

Par svarīgu prioritāti jāuzskata arī iekļaujošu darba tirgu nodrošināšana personām bez priekšrocībām darba tirgū vai personām, kam draud sociāla atstumtība, piemēram, jauniešiem, kas priekšlaikus pārtrauc mācības skolā, ilgstošiem bezdarbniekiem, minoritātēm un cilvēkiem ar īpašām vajadzībām. Integrācijas panākšanai un diskriminācijas izskaušanai šajā jomā ir vajadzīgi vēl plašāki atbalsta pasākumi. To mērķim jābūt:

- minēto iedzīvotāju grupu nodarbinātības iespēju uzlabošana, paplašinot iesaisti profesionālā izglītībā un apmācībā, rehabilitācija un atbilstīgi stimulējoši pasākumi un darba apstākļi, kā arī vajadzīgā sociālā atbalsta un aprūpes pakalpojumu nodrošināšana, tostarp attīstot sociālo ekonomiku;
- diskriminācijas izskaušana un daudzveidības atzīšanas veicināšana darbavietās, izmantojot atbilstīgu izglītojošu un informatīvu pasākumu kopumus ar plašu vietējās sabiedrības un uzņēmumu piesaisti.

4.3.2. *Uzlabot darba ņēmēju un uzņēmumu pielāgošanās spējas un darba tirgus elastību*

Ņemot vērā pieaugošo globalizācijas ietekmi, kas izpaužas kā pēkšņas un negaidītas tirgus pārmaiņas, un saistībā ar nepārtrauktu jaunu tehnoloģiju ieviešanu, Eiropai ir jāuzlabo tās spēja prognozēt, uzsākt un absorbēt ekonomiskas un sociālas pārmaiņas. Saskaņā ar nodarbinātības pamatnostādņu rīcības pamatnostādnes atbilstoši šai pozīcijai ir šādas:

- veicināt elastību kopā ar nodarbinātības drošību un samazināt darba tirgus segmentāciju, pievēršot pienācīgu uzmanību sociālo partneru nozīmei;

– nodrošināt tādu algu un citu darbaspēka izmaksu attīstību, kas veicina nodarbinātību.

Galvenā uzmanība jāvelta pasākumiem, kuru nolūks ir veicināt ar cilvēkresursiem saistītas investīcijas uzņēmumos, jo īpaši MVU, un darbiniekos, nodrošinot mūžizglītības stratēģijas un sistēmas, kas darba ņēmējiem un jo īpaši zemas kvalifikācijas un vecāka gadagājuma darba ņēmējiem ļauj apgūt vajadzīgās prasmes uz zināšanām balstītā ekonomikā un pagarināt darba dzīvi. Īpaša uzmanība jāpievērš:

- mūžizglītības stratēģiju un sistēmu izstrādei, tostarp izmantojot reģionālo un nozaru fondu finanšu mehānismus uzņēmumu investīciju palielināšanai un darba ņēmēju iesaistei apmācībā;
- šādu stratēģiju īstenošanai, atbalstot apmācību programmu un pasākumu finansēšanu. Priekšroka ir MVU, tostarp jāatvieglina to piekļuve ārējiem zināšanu avotiem, finansēšanas metodēm, piemēram, *JEREMIE* programmai, un mācību risinājumiem, uzsverot IKT un vadības prasmju apguvi. Īpaša uzmanība jāpievērš arī plašākai zemas kvalifikācijas un vecāka gadagājuma darba ņēmēju iesaistei apmācībā un pārkvalifikācijā.

Sevišķi svarīgi ir labāk prognozēt un sekmīgi pārvaldīt ekonomikas pārstrukturēšanu, jo īpaši ņemot vērā ar tirgus atvēršanu saistītās pārmaiņas. Ir jāapsver pārraudzības sistēmu izveide, kas ietvertu sociālos partnerus, uzņēmumus un vietējo sabiedrību un kuras rūpīgi izpētītu valsts, reģionu un vietējā līmenī notiekošās pārmaiņas un novērtētu turpmākās ekonomikas un darba tirgus attīstības tendences. Vienlaikus ar aktīviem reģionu labklājības celšanas pasākumiem ir jāgādā par atbalstu programmām, kuru mērķis ir darba tirgus modernizācija un pakāpenisku pārmaiņu prognozēšana visā Savienībā īpaši tādās nozarēs kā lauksaimniecība, tekstilrūpniecība, autobūve un ieguves rūpniecība. Uzņēmumu un nozaru pārstrukturizācijas kontekstā ir svarīgi nodrošināt īpašus pakalpojumus darba ņēmējiem saistībā ar nodarbinātību, mācībām un atbalstu, piemēram, ātras reaģēšanas programmas kolektīvas darba zaudēšanas gadījumos.

Jāgādā arī, lai tiktu izstrādāta un popularizēta informācija par novatoriskām un pielāgojamām darba organizācijas formām ar mērķi izmantot jauno tehnoloģiju priekšrocības, tostarp tāldarbu, sekmējot veselību un drošību darbavietās (piemēram, ražošanas drošību), ražīguma palielināšanos un labāku ģimenes dzīves saskaņošanu ar darbu. Šeit var minēt arī labāku informētību par korporatīvo sociālo atbildību, zināšanu vairošanu par tiesībām, kas aizriet no darba līgumiem, iniciatīvām attiecībā uz darba kodeksu, ēnu ekonomikas samazināšanu un nedeklarēta darba pārveides iespējām pastāvīgā nodarbinātībā.

Sociālajiem partneriem ir būtiska nozīme saistībā ar tādu mehānismu izveidi, kas nodrošina darba tirgus elastīgumu. Tāpēc dalībvalstīm ir jāveicina sociālo partneru iesaistīšanās pasākumos atbilstoši šai prioritātei. Turklāt saskaņā ar konverģences mērķi no Eiropas Sociālā fonda (ESF) resursiem atbilstoša apjoma finansējums ir jāparedz spējas palielināšanai, kas ietver mācības, sakaru tīklu izveides pasākumus, sociālā dialoga stiprināšanu un pasākumus, kas veicami kopīgi ar sociālajiem partneriem.

4.3.3. *Palielināt ieguldījumu cilvēkkapitālā ar labākas izglītības un prasmju nodrošināšanu*

Eiropai vairāk jāiegulda cilvēkkapitālā. Pārāk daudz cilvēku neienāk vai nepaliek darba tirgū prasmju, tostarp pamatprasmju rakstīt un rēķināt, trūkuma dēļ vai sakarā ar to, ka viņu kvalifikācija nav atbilstīga prasībām. Lai atvieglinātu piekļuvei nodarbinātībai jebkurā vecumā, paaugstinātu darba ražīguma līmeni un kvalitāti, ir jāpalielina ar cilvēkkapitālu saistītas

investīcijas un jāizstrādā un jāīsteno efektīvas valsts mūžizglītības stratēģijas par labu katram iedzīvotājam, uzņēmumiem, ekonomikai un visai sabiedrībai. Saskaņā ar nodarbinātības pamatnostādņem rīcības pamatnostādnes atbilstoši šai pozīcijai ir šādas:

- paplašināt un uzlabot ieguldījumus cilvēkkapitālā;
- pielāgot izglītības un apmācības sistēmas jaunajām prasībām pēc zināšanām.

Darba tirgus apmācību sistēmas reformas vairāk cilvēku iesaistei darbā un darba ņēmēju un uzņēmumu pielāgošanās spēju palielināšanai ir jāveic kopā ar reformām izglītības un mācību sistēmās. Saistībā ar agrākajām programmām izglītības un mācību sistēmās ir ieguldīti ievērojami līdzekļi no struktūrfondiem. Nākamā perioda programmā ar cilvēkkapitālu saistītās investīcijas ir jāpalielina saskaņā ar Lisabonas mērķiem atbilstīgi integrētajām izaugsmes un nodarbinātības pamatnostādņem. Par galvenajām prioritātēm šajā jomā jāuzskata:

- ar cilvēkkapitālu saistītu investīciju paplašināšana un uzlabošana, tostarp atbilstīgu stimulu un līdzmaksājumu mehānismu radīšana uzņēmumiem, valsts iestādēm un personām;
- saskaņotu un visaptverošu mūžizglītības stratēģiju atbalsts, pievēršot īpašu uzmanību vajadzīgajām prasmēm uz zināšanām balstītā ekonomikā, tostarp atbalstot ar izglītību un mācībām saistītas dalībvalstu, reģionu un pilsētu sadarbības un partnerības izveidi ar mērķi atvieglot pieredzes un paraugprakses apmaiņu, ieskaitot jauninājumu projektus. Sevišķa uzmanība jāpievērš nelabvēlīgākā situācijā esošu iedzīvotāju grupu vajadzībām;
- atbalsts izglītības un mācību sistēmu reformu izstrādei un ieviešanai, atbilstoši situācijai piemērojot Eiropas vienotos ieteikumus un principus, jo īpaši attiecībā uz darba tirgus nozīmes palielināšanu saistībā ar izglītību un apmācību;
- saikņu stiprināšana starp universitātēm, pētniecības un tehnoloģiju centriem un uzņēmumiem, jo īpaši saistībā ar tīklojumu izveidi, kā arī organizējot kopēju sadarbību.

Atbilstoši konverģences mērķim daudzām dalībvalstīm un reģioniem nākas pievērsties ļoti svarīgiem ar izglītību un apmācību saistītiem jautājumiem. Finanšu līdzekļi ir jāiegulda arī reformu īstenošanā, kur par īpašām prioritātēm jāuzskata:

- pievilcīgas, pieejamas un kvalitatīvas visu līmeņu izglītības un mācību iespēju pietiekama nodrošināšana, tostarp uzlabojot personāla zināšanas un kvalifikāciju, veicinot elastīgus izglītošanās veidus un jaunas iespējas jau no agrīna skolas un pirmsskolas posma, veicot pasākumus, kas ievērojami samazinātu to jauniešu skaitu, kas priekšlaikus pārtrauc mācības skolā, un panākot, ka vairāk cilvēku iegūst pilnu vidējo izglītību, kā arī uzlabojot piekļuvi pirmsskolas un skolas izglītībai;
- atbalsts augstākās izglītības sistēmas modernizācijai un cilvēka potenciāla attīstība pētniecības un jauninājumu jomā, veicinot tālākizglītību, zinātnieku papildu izglītošanu un lielāka jauniešu skaita piesaisti zinātniski tehnisko disciplīnu studijām;
- profesionālās izglītības un mācību, tostarp mācekļu prakses un uzņēmējdarbības apguves, kvalitātes un pievilcības veicināšana;

- lielāka mobilitātes nodrošināšana reģionu, valstu un starpvalstu mērogā atbilstīgi apstākļiem un atbalsta veicināšana kvalifikāciju pārredzamības un atzīšanas un netradicionālās un neoficiālās izglītības atzīšanas struktūrām un sistēmām;
- investīcijas izglītības un mācību infrastruktūrā, tostarp IKT, ja šādas investīcijas prasa reformu īstenošana un/vai ja tās var palīdzēt ievērojami uzlabot izglītības un mācību sistēmu kvalitāti un efektivitāti.

4.3.4. Administratīvā kapacitāte

Iepriekšējo programmu darbības laikā dalībvalstīm un pārvaldības iestādēm no fondu līdzekļiem ir sniegts tehnisks atbalsts reglamentējošo noteikumu izpildes pārvaldības funkciju uzlabošanai. Šāds atbalsts ir paredzēts arī laikposmam no 2007. līdz 2013. gadam.

Ekonomiskās izaugsmes un darbavietu attīstībā svarīgāka par fondu pārvaldību ir principiālā prasība nodrošināt valsts pārvaldes un sabiedrisko pakalpojumu institūciju administratīvo funkciju efektivitāti, t.i., “gudru” administrāciju. Tādēļ saskaņā ar atjaunināto Lisabonas stratēģiju, kurā ir izteikts aicinājums uzlabot tiesisko jomu, politikas izstrādi un īstenošanu saimnieciskās izaugsmes un darbavietu radīšanas apstākļu nodrošināšanai, no fondu līdzekļiem visos teritoriālajos līmeņos ir paredzēts sniegt ar cilvēkkapitālu un IKT iekārtām saistītu atbalstu pārvaldes un sabiedrisko pakalpojumu institūcijām.

Lai īstenotu un paātrinātu reformas, paaugstinātu kopējo tautsaimniecības darba ražīgumu un izaugsmi un veicinātu sociālo un teritoriālo kohēziju un ilgtspējīgu attīstību, kohēzijas valstīs un konverģences mērķa valstīs un reģionos ir būtiski paaugstināt darba ražīgumu un kvalitāti sabiedriskajā sektorā, jo īpaši tādās jomās kā ekonomika, nodarbinātība, sociālā joma, izglītība, veselības aizsardzība un tieslietas. Struktūrfondu līdzekļiem var būt liela nozīme, atbalstot efektīvu visdažādāko nozaru politiku izstrādi un īstenošanu, kurā piedalās visas iesaistītās puses.

Kohēzijas valstīs un konverģences mērķa reģioni ir aicināti nostiprināt valsts pārvaldes un sabiedrisko pakalpojumu institūcijas kā valstu, tā arī reģionu un vietējā līmenī. Pasākumi šajā jomā jāveic, ņemot vērā katras dalībvalsts konkrētos apstākļus. Tādēļ saskaņā ar koncentrācijas principu dalībvalstis ir aicinātas veikt vispusīgu analīzi, lai noteiktu tās politikas jomas, kur vajadzība pēc atbalsta saistībā ar administratīvo funkciju izpildi ir vislielākā. Investīcijas jākoncentrē tajās politikas jomās, kur ir visvairāk traucēta sociāli ekonomiskā attīstība, kā arī administratīvo reformu galveno uzdevumu veikšanai.

Dalībvalstīm ir jānodrošina pienācīga to jautājumu risināšana, kas skar valsts pārvaldes efektivitātes un pārredzamības uzlabošanu un sabiedrisko pakalpojumu sniegšanas modernizāciju. Rīcības pamatnostādnes atbilstoši šai pozīcijai ir šādas:

- **atbalsts labas politikas un programmu izstrādei**, pārraudzībai, analīzei un ietekmes novērtējumam, izmantojot pētījumus, statistikas datus, ekspertu secinājumus un perspektīvu novērtējumu, atbalsts starpresoru koordinētai darbībai un dialogam attiecīgo valsts un privāto organizāciju starpā;
- politiku un programmu īstenošanas **iespēju paplašināšana**, tostarp tādās jomās kā noziegumu izmeklēšana un tiesību aktu izpildes nodrošināšana, jo īpaši apzinot vajadzību pēc atbilstīgas apmācības, izmantojot karjeras attīstības pārskatus, vērtējumu, sociālās revīzija procedūras, atvērtās valdības principu ievērošanu, vadības un personāla apmācību

un īpašu atbalstu svarīgākajiem dienestiem, inspekcijām un sociāli ekonomiskās jomas pārstāvjiem.

4.3.5. *Investīcijas darbaspēka veselības aizsardzībā*

Ņemot vērā ES demogrāfisko struktūru, sabiedrības novecošanos un sagaidāmo darbaspējīgo iedzīvotāju skaita samazināšanos tuvāko gadu laikā, Savienībai ir būtiski veikt tās darba tirgus dalībnieku veselīgas darba dzīves paildzināšanas pasākumus. Ar veselības veicināšanu un saslimstības novēršanu saistītas investīcijas iespējami lielam skaitam darba ņēmēju ļaus turpināt aktīvu dalību sabiedrības dzīvē, tādējādi joprojām sniedzot ekonomisku ieguldījumu un samazinot no citiem atkarīgo iedzīvotāju daļu. Tas tieši ietekmē ražīgumu un konkurētspēju, kā arī ietver būtiskus, pozitīvus aspektus saistībā ar dzīves kvalitāti kopumā.

Iedzīvotāju veselības ziņā un veselības aprūpes pieejamības ziņā starp Eiropas reģioniem ir ievērojamas atšķirības. Tādēļ svarīgs kohēzijas politikas uzdevums ir ieguldīt līdzekļus veselības aprūpes nodrošināšanas iespējās, tādējādi pagarinot iedzīvotāju veselīgu darba dzīvi, jo īpaši nabadzīgākajās dalībvalstīs un reģionos. Kopienas līmeņa veselības uzlabošanas un preventīviem pasākumiem ir nozīmīga loma ar veselības aizsardzību saistītās nevienlīdzības samazināšanā. Laba veselības aprūpe nozīmē plašāku dalību darba tirgū, ilgāku darba dzīvi, augstāku ražīgumu un zemākas veselības aprūpes un sociālās izmaksas.

Ir svarīgi, jo īpaši atpalikušākajos reģionos, ar kohēzijas politikas palīdzību uzlabot ilgtermiņa veselības aprūpes iespējas un investēt veselības aizsardzības infrastruktūru uzlabošanā, sevišķi, ja to trūkums vai nepietiekama izveide ievērojami kavē saimniecisko izaugsmi. Dalībvalstīm ir jānodrošina, ka vajadzīgā veselības aprūpes sistēmu efektivitātes palielināšana notiek, investējot IKT, zināšanās un jauninājumos. Rīcības pamatnostādnes atbilstoši šai pozīcijai ir šādas:

- **veselības risku novēršana**, lai paaugstinātu produktivitātes līmeni, rīkojot informatīvu veselības aizsardzības pasākumu kampaņu, nodrošinot zināšanu un tehnoloģiju pārņemšanu un nodrošinot, ka veselības aprūpes dienestu rīcībā ir risku novēršanai un to iespējamā kaitējuma mazināšanai vajadzīgās prasmes, līdzekļi un aprīkojums;
- **veselības aizsardzības infrastruktūras nepilnību novēršana** un efektīva pakalpojumu nodrošināšana, ja mazāk pārtikušās dalībvalstīs un reģionos to trūkums ietekmē saimniecisko attīstību. Jāveic rūpīga pakalpojumu nodrošināšanas līmeņa un piemērotāko tehnoloģiju, piemēram, telemedicīnas, izmantošanas iespēju, kā arī ekonomiski izdevīgo veselības aprūpes pakalpojumu potenciāla analīze.

5. KOHĒZIJAS POLITIKAS TERITORIĀLAIS ASPEKTS

Viena no kohēzijas politikas iezīmēm – pretstatā nozaru politikai – ir tās spēja pielāgoties ģeogrāfisko problēmu konkrētām vajadzībām un īpatnībām un iespējām. Saskaņā ar kohēzijas politiku svarīgs ir ģeogrāfiskais aspekts. Tādējādi, izstrādājot savas programmas un koncentrējot resursus prioritāriem uzdevumiem, dalībvalstīm un reģioniem, jo sevišķi ir jāpievērš uzmanība šiem īpašajiem ģeogrāfiskajiem apstākļiem.

Teritoriālā aspekta ievērošana palīdzēs attīstīt ilgtspējīgas kopienas un novērst reģionu nevienmērīgu attīstību, samazinot vispārējo izaugsmes potenciālu. Šāda pieeja paredz, ka ir jārisina problēmas un iespējas, ar kādām saskaras pilsētu teritorijas un lauku rajoni, kā arī

tādas īpašas teritorijas kā pārrobežu un plašākas starptautiskas teritorijas vai reģioni, kuros ir citādi šķēršļi, kas saistīti ar to izolētību, tālumu (kā visattālākajiem vai Arktikas reģioniem), mazapdzīvotību vai kalnainumu. Jāpievērš uzmanība arī vides un demogrāfijas ierobežojumiem, ar ko saskaras piekrastes reģioni. Lai veicinātu teritoriālo kohēziju, pasākumu veiksmīgai ieviešanai ir nepieciešami tādi ieviešanas mehānismi, kuri var palīdzēt nodrošināt taisnīgu attieksmi pret visām teritorijām, pamatojoties uz to individuālajām spējām kā konkurētspējas faktoru. Tādējādi laba pārvalde ir nozīmīga, lai sekmīgi risinātu teritoriālā aspekta jautājumus.

Būtībā programmu turpmākajā izstrādē teritoriālās kohēzijas sekmēšanai ir jābūt daļai no centieniem nodrošināt to, ka visai Eiropas teritorijai ir iespēja veikt ieguldījumu izaugsmes un darbavietu stratēģijā. Precīzāk, tas nozīmē, ka teritoriālajai kohēzijai ir jāpiešķir dažādas nozīmes, ņemot vērā arī katras dalībvalsts vēsturisko, kultūras vai institucionālo situāciju.

Būtiska ir arī kvalitatīvu partnerattiecību izveide, apvienojot dalībniekus visos līmeņos – valstu, reģionu, pilsētu, lauku un vietējos līmeņos. Panākumi teritoriālās kohēzijas jomā ir atkarīgi no vispusīgas stratēģijas, kas dod kopīgu pamatu virzībai uz konkrētiem mērķiem un pasākumiem.

Saskaņā ar jauno tiesisko pamatu dalībvalstīm ir iespēja atvēlēt līdzekļus pilsētām, lai risinātu ar pilsētām saistītus jautājumus atbilstoši jaunajām programmām. Lai šāda partnerība sniegtu pilnīgas priekšrocības, arī pilsētas ir jāiesaista šajā procesā. Tas varētu nozīmēt atbildību par programmas pārdalītās daļas izstrādi un ieviešanu.

Turklāt jaunie tiesību akti paredz īpašu palīdzību attālākajiem reģioniem, lai novērstu lielās attāluma izmaksas, ar kurām tie saskaras. Īpašs uzdevums būs nodrošināt, ka šī palīdzība palīdz īstenot programmas stratēģiju kopumā, veicinot ilgtspējīgu izaugsmi un darbavietu izveidi.

5.1. Pilsētu ieguldījums izaugsmē un darbavietu radīšanā

Kā uzsvērts Komisijas ziņojumā par kohēzijas politiku un pilsētām, vairāk nekā 60 % iedzīvotāju Eiropas Savienībā dzīvo tādu pilsētu teritorijās, kur iedzīvotāju skaits pārsniedz 50 tūkstošus²⁴. Pilsētās un pilsētu teritorijās kopumā ir vairums darbavietu, uzņēmumu un augstākās izglītības iestāžu, kas ir būtiski sociālās kohēzijas īstenošanai. Eiropas pilsētas un pilsētu teritorijas piesaista visprasmīgākos, bieži vien radot pozitīvu „apburto loku”, kas stimulē jauninājumus un uzņēmējdarbību, un tādējādi padarot tās vēl pievilcīgākas jauniem talantiem.

Pilsētas un pilsētu teritorijas ietver ne vien iespējas, bet arī izaicinājumus, un ir jāņem vērā arī pilsētu teritorijām raksturīgās problēmas, piemēram, bezdarbs un sociālā atstumtība (tostarp neapmierinošs darbs), augsts un pieaugošs noziedzības līmenis, satiksmes sastrēgumu pieaugums un pamestu rajonu esamība pilsētu robežās.

Programmas, kas vērstas uz pilsētu teritorijām, var būt dažādas. Pirmkārt, tajās tiek paredzēti pasākumi, kas veicinātu pilsētas kā reģionu attīstības virzītāj spēku. Šādiem pasākumiem ir jābūt vērstiem uz konkurētspējas uzlabošanu, piemēram, veidojot apvienības. Atbalsta pasākumi ietver **uzņēmējdarbības, jauninājumu un pakalpojumu attīstības** veicināšanu,

²⁴ Paziņojums Padomei un Parlamentam “Kohēzijas politika un pilsētas: pilsētu ieguldījums izaugsmei un darbavietām reģionos”, COM (2006) [...], 12.7.2006.

tostarp ražotāju pakalpojumus. Svarīgi ir arī piesaistīt un paturēt augsti kvalificētus darbiniekus (izmantojot pasākumus, kas attiecas uz pieejamību, kultūras pakalpojumu nodrošināšanu utt.).

Otrkārt, tiek paredzēti pasākumi, lai veicinātu iekšējo kohēziju pilsētu teritorijās ar mērķi uzlabot situāciju krīzes rajonos. Tas ne tikai dod tiešu ieguldījumu pašos rajonos, bet arī palīdz mazināt spiedienu attiecībā uz pilsētu izplešanos, lai nodrošinātu labāku dzīves kvalitāti.

Šajā saistībā ir svarīgi veikt tādus pasākumus, kas vērsti uz **fiziskās vides** atjaunošanu, pamestu rūpniecisko teritoriju, jo īpaši veco, rūpniecisko rajonu atjaunošanu un vēstures un kultūras mantojuma saglabāšanu un izkopšanu, kas, iespējams, veicinātu tūrisma attīstību ar nolūku veidot dzīvošanai pievilcīgākas pilsētas. Esošo sabiedrisko un ražotņu vietu atjaunošanai var būt būtiska nozīme, lai izvairītos no piepilsētu un pilsētu izplešanās, tādējādi palīdzot radīt ilgtspējīgas ekonomikas attīstībai nepieciešamos apstākļus. Uzlabojot sabiedrisko vietu plānošanu, izveidi un uzturēšanu, pilsētas var „paredzēt” noziedzības situāciju, palīdzot izveidot tādas ielas, parkus un atklātas vietas, kuras ir drošas un kurās var justies droši. Pilsētu teritorijā vides, ekonomikas un sociālie aspekti ir cieši saistīti. Augstas kvalitātes pilsētvide atbilst atjauninātās Lisabonas stratēģijas prioritātei, lai tādējādi padarītu Eiropu darbam, dzīvei un investīcijām pievilcīgāku²⁵.

Treškārt, tiek paredzēti pasākumi, lai veicinātu **līdzsvarotāku un policentriskāku attīstību**, izveidojot pilsētu tīklu valsts un Kopienas līmenī, tostarp saikni starp ekonomiski spēcīgākām pilsētām un pārējām pilsētu teritorijām, kā arī mazām un vidējām pilsētām. Tādēļ būs jāizdara stratēģiska izvēle, nosakot un stiprinot ekonomiskās izaugsmes centrus un – kas ir tikpat svarīgi – īstenojot tādu tīklu darbību, kas tos saista gan no fiziskā (infrastruktūra, informācijas tehnoloģijas u. c.), gan no cilvēciskā aspekta (pasākumi sadarbības veicināšanai u. c.). Tā kā šie centri aptver plašākas teritorijas tostarp tuvākos lauku iekšzemes reģionus, tie veicina ilgtspējīgu un līdzsvarotu attīstību attiecīgajā dalībvalstī un arī visā Kopienā. Līdzīgi lauku reģioni sniedz pakalpojumus plašākai sabiedrībai, piemēram, atpūtas iespējas un augstvērtīgas ainavas. Tāpēc uzmanība jāpievērš arī pilsētu un lauku saskarnei.

Ņemot vērā iepriekšējo pieredzi, jāmin vairāki pamatprincipi, kas ievērojami pilsētu darbībās. Pirmais – nozīmīgākajiem partneriem pilsētās un pašvaldībās ir būtiska nozīme attiecībā uz šo mērķu sasniegšanu. Kā jau minēts iepriekš, dalībvalstis var deleģēt pilsētām atbildību par pilsētu attīstību. Tas ir jo īpaši svarīgi attiecībā uz tuvumu, piemēram, lai risinātu galvenokārt vietēja rakstura problēmas tādas kā sociālā atstumtība vai nespēja piekļūt pamatpakalpojumiem.

Otrais – vidēja termiņa un ilgtermiņa **ilgtspējīgas pilsētas attīstības plāna** sagatavošana ir veiksmīga rezultāta priekšnosacījums, jo tādējādi tiek nodrošināta investīciju un to vides kvalitātes aspekta saskaņotība. Tas arī palīdzēs nodrošināt privātā sektora saistību izpildi un līdzdalību pilsētu atjaunošanā. Kopumā ir nepieciešama daudzdisciplināra vai vienota pieeja. Attiecībā uz konkrētā nozarē balstītiem pasākumiem, piemēram, sociālās integrācijas veicināšanu, ir nepieciešams, lai pasākumi, kas vērsti uz dzīves kvalitātes (tostarp vides un dzīves apstākļu) vai pilsoņiem pieejamo pakalpojumu līmeņa uzlabošanu, tiktu kombinēti ar darbībām, kas vērstas uz jaunu darbību attīstīšanu un darbavietu radīšanu, lai tādējādi nodrošinātu attiecīgo nozaru ilgtermiņa nākotni. Jaunā iniciatīva *JESSICA* ir izveidota, lai

²⁵ Pilsētvides tematiskā stratēģija. COM (2005) 718 galīgā redakcija.

veicinātu un atvieglotu finansēšanas metodes to projektu atbalstam, kuri iekļauti pilsētu attīstības plānos.

Vienotiem atbalsta pasākumiem un programmām ir jābūt vērstām uz tādām grupām, kurām tas ir visvairāk vajadzīgs, proti, imigrantiem, jauniešiem un sievietēm. Būtu jāveicina visu pilsoņu līdzdalība gan pakalpojumu plānošanā, gan to izpildē.

JESSICA: ilgtspējīga pilsētu attīstība

JESSICA (Vienotais Eiropas atbalsts ilgtspējīgiem ieguldījumiem pilsētu apvidos [*Joint European Support for Sustainable Investment in City Areas*]) ir jauna politikas iniciatīva, kas ir pamats paplašinātai sadarbībai finansēšanas metožu jomā, lai panāktu ilgtspējīgas pilsētattīstības politikas izveidi starp dalībvalstu iestādēm, no vienas puses, un Komisiju, no otras puses, vienlaikus sadarbojoties ar Eiropas Investīciju banku (EIB) un Eiropas Attīstības bankas (EAB) padomi. Sagaidāms, ka tajā iesaistīsies un to atbalstīs arī citas starptautiskas finanšu institūcijas (SFI), kā arī Eiropas banku un privātais sektors. Programmu *JESSICA* izveidoja Komisija sadarbībā ar EIB un EAB, un tās mērķis ir piedāvāt palīdzību un sniegt jaunas iespējas vadošajām iestādēm, kas atbildīgas par kohēzijas politikas programmu turpmāko attīstību.

JESSICA iniciatīvas pamatā papildu daudzām līdzībām ir *JEREMIE* iniciatīva, un tā paredzēta, lai atvieglotu MVU piekļuvi finanšu resursiem, jo īpaši metodoloģiskā nozīmē. Tāpat kā *JEREMIE* arī *JESSICA* nodrošina sistēmu, kas, izmantojot programmu ieguldījumus pilsētattīstības fondos vai līdzdalības fondos, sniedz arī speciālistu konsultācijas, nodrošina papildu aizdevumu/aizņēmumu resursus un atvieglo attiecības ar projektu attīstītājiem, tādējādi sekmējot jaunus ieguldījumus uz vietas.

JESSICA un *JEREMIE* iniciatīvas būs papildinošas attiecībā uz vienotiem pilsētu attīstības plāniem. *JEREMIE* var atbalstīt mikrouzņēmumu un vidējo uzņēmumu atvieglotu piekļuvi finanšu līdzekļiem pilsētu teritorijās, savukārt *JESSICA* var atbalstīt pilsētu infrastruktūras projektus un tīklus, energoefektivitāti vai IKT projektus, vai jebkādu citu tādu projektu vai projektu grupu, kas ietilpst ERAF (vai atbilstošā gadījumā – ESF) starpniecības darbības jomā, neattiecas uz MVU piekļuvi finanšu resursiem un ir iekļauti vienotā pilsētattīstības plānā.

5.2. Atbalsts lauku rajonu, zvejniecības rajonu un apvidu ar nelabvēlīgiem laika apstākļiem saimnieciskajai daudzveidībai

Kohēzijas politikai var būt svarīga loma arī lauku rajonu saimnieciskās atdzimšanas sekmēšanā, papildinot jaunā lauku attīstības fonda finansētos pasākumus (Eiropas Lauksaimniecības fonds lauku attīstībai – *EAFRD*)²⁶. Šādai papildinošai pieejai ir jābūt vērstai uz Eiropas lauku rajonu ekonomikas pārstrukturizācijas un dažādošanas atbalstu.

Ir jāveicina sinerģija starp struktūrpolitiku, nodarbinātības un lauku attīstības politiku. Saistībā ar šo dalībvalstīm ir jānodrošina to pasākumu sinerģija un atbilstība, kas attiecas uz noteiktu teritoriju un uz noteiktu jomu un ko finansē no ERAF, Kohēzijas fonda, ESF, EZF un ELFLA līdzekļiem. Galvenās vadlīnijas attiecībā uz to, kādu pasākumu atbalstam izmanto

²⁶ Padomes 2005. gada 20. septembra Regula (EK) Nr. 1685/2005; OV L 277, 21.10.2005., 1. lpp.

katra fonda līdzekļus, kā arī koordinācijas mehānismi starp dažādu fondu finansētajiem pasākumiem ir jāparedz valstu līmenī to pamatstratēģijās/valstu stratēģiskajos plānos.

Attiecībā uz kohēzijas politiku pasākumiem, kas tiek veikti lauku apvidu labā vai reģionos ar nelabvēlīgiem laika apstākļiem, tostarp daudzos salu reģionos, ir jāveicina jaunu iespēju radīšana, dažādojot lauku ekonomiku. Tas ietver arī centienus atbalstīt **pakalpojumu ar vispārēju tautsaimniecisku nozīmi** piekļuves nodrošināšanu kaut minimālā līmenī, lai tādējādi varētu piesaistīt uzņēmumus un kvalificētu darbaspēku un ierobežot iedzīvotāju aizceļošanu. Svarīgi ir nodrošināt savienojamību ar maģistrālajiem valsts un Eiropas nozīmes tīklojumiem. Turklāt kohēzijas politikai ir jāatbalsta lauku teritoriju endogēnās iespējas, piemēram, veicinot to produkcijas tirdzniecību valsts un globālā mērogā un atbalstot procesu un produktu jauninājumus jau pastāvošajās saimnieciskās darbības jomās.

Īpašs uzdevums ir sasniegt nepieciešamo kritisko daudzumu, lai varētu efektīvi sniegt pakalpojumus, tostarp iepriekšminētos pakalpojumus darbaspēka veselības nodrošināšanai. Vispārēju piekļuvi visiem pakalpojumiem, jo īpaši ļoti mazapdzīvotos apgabalos, varētu nodrošināt, ieguldot investīcijas lauku apvidu **attīstības centros** (piemēram, mazās un vidēja lieluma pilsētās) un izveidojot **saimnieciskās apvienības**, kuru darbība balstīta uz vietējiem līdzekļiem un kuras izmanto jaunās informācijas tehnoloģijas.

Daudzi lauku rajoni ir lielā mērā atkarīgi no tūrisma. Šajos rajonos ir svarīgi nodrošināt **integrētu pieeju**, kas domāta kvalitātei, pievēršot galveno uzmanību patērētāju apmierinātībai, un pamatojas uz ilgtspējīgas attīstības ekonomisko, sociālo un vides aspektu. Veicot pasākumus, ir jāizmanto un jācenšas saglabāt un attīstīt dabas un kultūras vērtības, kas savukārt var pozitīvi ietekmēt biotopu aizsardzību un atbalstīt ieguldījumus bioloģiskās daudzveidības jomā. Integrētās pieejas mērķim ir jābūt pozitīvai ietekmei uz tūrisma nozari, vietējo tautsaimniecību, tūrisma nozarē strādājošiem iedzīvotājiem, viesiem un vietējiem iedzīvotājiem, kā arī dabas un kultūras mantojumu.

Attiecībā uz zivsaimniecības nozari no zivsaimniecības atkarīgo piekrastes reģionu un mazāku salu ekonomikas pārstrukturizācija bieži vien ir īpaši sarežģīta ģeogrāfisko apstākļu dēļ, un kohēzijas politikai var būt liela nozīme, papildinot jaunā Eiropas Zivsaimniecības fonda (EZF) finansētos pasākumus.

5.3. Sadarbība

Pasākumi saistībā ar iepriekš minētajiem trim prioritārajiem virzieniem ir jāpapildina ar sadarbību sekmējošiem pārrobežu, daudzvalstu un starpreģionāliem pasākumiem, tostarp, vajadzības gadījumā, sadarbību jūrniecības nozarē. Tādā veidā izveidotajai ciešākai ES reģionu sadarbībai ir jāpaātrina saimnieciskā attīstība un jāpalīdz sasniegt lielāku izaugsmi. Valstu robežas nereti kavē ES teritorijas kā viena veseluma attīstību un var ierobežot tās konkurētspējas potenciāla pilnīgu izmantošanu. Pārrobežu un daudzvalstu kontekstā kā acīmredzamus tādu uzdevumu piemērus, kuru risināšana prasa koncentrētu un integrētu pieeju, kas nebeidzas pie valstu robežām, var minēt ar transportu, ūdenssaimniecības pārvaldību un vides aizsardzību saistītus jautājumus.

5.4. Pārrobežu sadarbība

Galvenais sasniedzamais mērķis Eiropas pārrobežu sadarbības jomā ir tādu ar valstu robežām nošķirtu reģionu integrācija, kuriem nākas sastapties ar vienādām problēmām, kas prasa kopīgus risinājumus. Ar šādām problēmām saskaras visi pierobežu reģioni Savienībā, un tās

rada darba un kapitāla tirgu, infrastruktūras tīklu, fiskālās spējas un institūciju sadrumstalotība.

Kaut gan sadarbības programmas ir jāizstrādā atbilstoši katra pierobežas reģiona konkrētajai situācijai, ir svarīgi pielikt pūles, lai palīdzība būtu koncentrēta, ņemot vērā galvenās izaugsmes un jaunu darbavietu atbalsta prioritātes.

Vispārpieņemjami turpmākās pārrobežu sadarbības ieteikumi ne vienmēr ir lietderīgi, jo situācijas mēdz būt krasi atšķirīgas. Tomēr, ņemot vērā robežu radītos šķēršļus, ir ieteicams sākt ar pašreizējo transporta un komunikāciju infrastruktūras uzlabošanu un, ja vajadzīgs, jaunu savienojumu izveidi. Tas ir pārrobežu kontaktu izveides vai attīstības priekšnoteikums.

Saistībā ar pārrobežu sadarbību galvenā uzmanība jāpievērš pierobežas reģionu konkurētspējas stiprināšanai. Turklāt šai sadarbībai ir jāsekmē ekonomiska un sociāla integrācija, jo īpaši vietās, kur abpus robežām pastāv lielas ekonomiskas atšķirības. Veicamo pasākumu vidū var minēt zināšanu un to praktiskās izmantošanas sniegšanu, pārrobežu uzņēmējdarbības izveidi, pārrobežu izglītības/mācību un veselības aprūpes iespēju izmantošanu un pārrobežu darba tirgus integrāciju, kā arī vienotu vides aizsardzību un kopējo apdraudējumu vienotu kontroli. Ja pārrobežu sadarbības pamatnosacījumi jau ir izveidoti, kohēzijas politikas atbalsts jākoncentrē uz tādu rīcību, kas pārrobežu sadarbībai dod vislielāko pievienoto vērtību, kā, piemēram, pārrobežu konkurētspējas stiprināšana, izmantojot jauninājumus, pētniecību un attīstību, nemateriālu tīklojumu (pakalpojumi) vai fizisku tīklojumu (transporta) savienošana, lai stiprinātu pārrobežu identitāti kā Eiropas pilsonības iezīmi, pārrobežu darba tirgus integrācijas sekmēšana, pārrobežu ūdenssaimniecības pārvaldība un plūdu kontrole.

Īpaša uzmanība jāpievērš problēmām un iespējām, ko rada Eiropas Savienības ārējo robežu izmaiņas pēc tās paplašināšanās. Tādējādi rodas nepieciešamība veicināt tādu saskaņotu pārrobežu darbību veikšanu, kuras gan atbalsta abpusēju saimniecisko darbību, gan likvidē šķēršļus attīstībai. Tādēļ kohēzijas politikai un jaunajam Eiropas Kaimiņattiecību un partnerības dokumentam ir jānodrošina saskaņota stratēģija attiecībā uz šādām darbībām.

5.5. Daudzvalstu sadarbība

Daudzvalstu reģioni ir makroreģioni, kur jāuzlabo ekonomiskā un sociālā integrācija un kohēzija. Ar daudzvalstu sadarbības programmu palīdzību notiek sadarbības paplašināšana dalībvalstu vidū stratēģiski svarīgos jautājumos.

Tādēļ jāatbalsta pasākumi, kas uzlabo teritoriju savstarpējo fizisko savienojamību (piemēram, investīcijas ilgtspējīgās transporta sistēmās), kā arī nemateriālo savienojamību (tīklojumi, informācijas apmaiņa starp reģioniem un iesaistītajām pusēm).

Paredzētie pasākumi ietver Eiropas transporta koridoru (jo īpaši to pārrobežu posmu) izveidi dabas katastrofu novēršanai, ūdenssaimniecības pārvaldību upju baseinu līmenī, integrētu sadarbību jūrniecības nozarē un pētniecības un attīstības vai jauninājumu tīklojumus.

Daudzvalstu sadarbības esošo teritoriju plāns tika mainīts, lai nodrošinātu, ka tiek radīti apstākļi pamata strukturālo pasākumu veikšanai. Tie tika izstrādāti, ņemot vērā teritoriālo saskaņu un ģeogrāfiska rakstura funkcionālus kritērijus, piemēram, kopēju upes baseinu vai piekrastes joslu, atrašanos vienā kalnu apgabalā, šķērsojošu maģistrālu transporta koridoru.

Vērā ņemami ir arī citi kritēriji, piemēram, vēsture un institucionālās struktūras vai pašreizējā sadarbība, vai spēkā esošas konvencijas.

5.6. Starpreģionu sadarbība

Starpreģionu sadarbības programmās galvenā uzmanība jāpievērš izaugsmes un darbavietu stratēģijai, kas paredz sekmēt jauninājumus, MVU un uzņēmējdarbību, vides aizsardzību un risku novēršanu. Turklāt atbalstu saņems pieredzes un paraugprakses apmaiņa saistībā ar pilsētvides attīstību, sabiedriskā sektora pakalpojumu modernizācija (piemēram, IKT izmantošana veselības aprūpē un valsts pārvaldē), kā arī sadarbības programmu īstenošana, izpētes darbs un datu ieguve. Starpreģionu sadarbība saņems atbalstu arī atbilstīgi konverģences un reģionu konkurētspējas un nodarbinātības programmām. Turklāt atbalstu gūs arī pieredzes un paraugprakses apmaiņa saistībā ar pilsētvides attīstību, sociālo iekļaušanos, pilsētu un lauku teritoriju attiecībām un sadarbības programmu īstenošana.

Priekšlikums

PADOMES LĒMUMS

par Kopienas kohēzijas stratēģijas pamatnostādņem

EIROPAS SAVIENĪBAS PADOME,

ņemot vērā Eiropas Kopienas dibināšanas līgumu,

ņemot vērā Padomes 2006. gada [DDMM] Regulu (EK) Nr. [...] /2006, kura definē Eiropas Reģionālās attīstības fonda, Eiropas Sociālā fonda un Kohēzijas fonda galvenos noteikumus, atceļošo Regulu (EK) Nr. 1260/1999²⁷, un jo īpaši tās 25. panta pirmo daļu,

ņemot vērā Komisijas priekšlikumu²⁸,

ņemot vērā Eiropas Parlamenta piekrišanu²⁹,

ņemot vērā Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas viedokli³⁰,

ņemot vērā Reģionu komitejas viedokli³¹,

tā kā:

- (1) Saskaņā ar Līguma 158. pantu un ar nolūku stiprināt Kopienas ekonomisko un sociālo kohēziju tās mērķis ir mazināt dažādo reģionu attīstības līmeņu atšķirības un vismazāk privilēģēto reģionu vai salu, tostarp lauku apvidu, atpalicību.
- (2) Saskaņā ar 25. pantu Regulā (EK) Nr. [...] /2006 ekonomiskās, sociālās un teritoriālās kohēzijas pamatnostādnes ir jāizstrādā ar nolūku definēt provizorisko programmu Eiropas Reģionālās attīstības fonda, Eiropas Sociālā fonda un Kohēzijas fonda (turpmāk tekstā – fondi) dalībai, ņemot vērā attiecīgās Kopienas politikas ar mērķi veicināt līdzsvarotu, harmonisku un ilgspējīgu attīstību.
- (3) Paplašināšanās rezultātā būtiski palielinājās reģionālās atšķirības Kopienā, kaut arī dažas jauno dalībvalstu nabadzīgākās teritorijas attīstās visātrāk. Tādējādi paplašināšanās sniedz nebijušu iespēju uzlabot izaugsmi un konkurētspēju visā Kopienā, un tas ir jāatspoguļo šajās stratēģijas pamatnostādņēs,

²⁷ OV L ..., datums, lpp.

²⁸ OV C [...], [...], lpp. [...].

²⁹ OV C [...], [...], lpp. [...].

³⁰ OV C [...], [...], lpp. [...].

³¹ OV C [...], [...], lpp. [...].

- (4) Eiropadomes 2005. gada pavasara sanāksmē tika apstiprināts, ka Kopienai ir jāizmanto visi atbilstoši valstu un Kopienas resursi, tostarp arī kohēzijas politika, lai sasniegtu atjauninātās Lisabonas stratēģijas mērķus, kas ietver saskaņotas pamatnostādnes, tostarp arī Padomes pieņemtās plašās ekonomikas politikas pamatnostādnes un nodarbinātības pamatnostādnes³².
- (5) Lai sasniegtu Līgumā noteiktos mērķus, un jo īpaši tos, kas vērsti uz patiesas ekonomiskās konverģences sekmēšanu, darbības, kuras atbalsta ierobežotie resursi, kādi pieejami kohēzijas politikā, ir jāvērs uz to, lai veicinātu ilgtspējīgu izaugsmi, konkurētspēju un nodarbinātību, ņemot vērā atjaunināto Lisabonas stratēģiju.
- (6) Tādējādi šo stratēģijas pamatnostādņu būtībai ir jābūt vērsta uz kohēzijas politikas stratēģiskuma vairošanas veicināšanu ar nolūku stiprināt sinerģijas ar atjauninātās Lisabonas stratēģijas mērķiem un palīdzēt tās īstenot.
- (7) Eiropadomes 2005. gada pavasara sanāksmē tika secināts, ka jaunās Lisabonas stratēģijas mērķu īstenošanas praktiskās puses uzlabošana, iesaistot reģionu un vietējos dalībniekus un sociālos partnerus, tādējādi bija nepieciešama tādās nozarēs, kur ciešāka saikne ir ļoti būtiska, piemēram, jauninājumu, uz zināšanām balstītas ekonomikas un jauno informācijas un komunikāciju tehnoloģiju jomā, nodarbinātībā, cilvēkkapitālā, uzņēmējdarbībā, mazo un vidējo uzņēmumu (MVU) atbalstīšanā un riska kapitāla finansēšanas piekļuvē. Stratēģijas pamatnostādņēs tiek atzītas šādas iesaistīšanās nozīme.
- (8) Stratēģijas pamatnostādņēs atzīts arī, ka kohēzijas politikas sekmīga īstenošana ir atkarīga no valstu līmeņa makroekonomiskās stabilitātes un strukturālajām reformām līdz ar virkni citu nosacījumu, kas ir labvēlīgi investīcijām, ieskaitot efektīvu iekšējā tirgus ieviešanu, administratīvās reformas, labu pārvaldību, uzņēmējdarbībai labvēlīgu vidi un augsti kvalificēta darbspēka pieejamību.
- (9) Dalībvalstis ir izstrādājušas valsts reformu programmas, lai uzlabotu izaugsmes un nodarbinātības apstākļus, ņemot vērā kopējās pamatnostādnes. Šīm stratēģijas pamatnostādņēm visās dalībvalstīs un reģionos būtu jāpiešķir prioritāte tām investīciju jomām, kuras var palīdzēt īstenot valstu reformu programmas, ņemot vērā valstu un reģionu vajadzības un apstākļus: ieguldījumu jauninājumu, uz zināšanām balstītas ekonomikas un jauno informācijas un komunikāciju tehnoloģiju jomā, nodarbinātībā, cilvēkkapitālā, uzņēmējdarbībā, MVU atbalstīšanā vai riska kapitāla finansēšanas piekļuvē.
- (10) Stratēģijas pamatnostādņēs ir jāņem vērā kohēzijas politikas nozīme, īstenojot citas Kopienas politikas, kas saderīgas ar atjaunināto Lisabonas stratēģiju.
- (11) Attiecībā uz reģioniem un dalībvalstīm, kas ir piemēroti atbalsta saņemšanai saskaņā ar konverģences mērķi, uzmanība jāvērs uz izaugsmes potenciāla veicināšanu, lai tādējādi varētu panākt un saglabāt augstu attīstības tempu, ieskaitot trūkumu novēršanu pamatinfrastruktūras sistēmās un institucionālās un administratīvās kapacitātes stiprināšanu.

³²

- (12) Svarīgs ir arī kohēzijas politikas teritoriālais aspekts, un visām Kopienas nozarēm ir jānodrošina iespēja sekmēt izaugsmi un darbavietu radīšanu. Tādējādi stratēģijas pamatnostādņēs ir jāņem vērā investīciju nepieciešamība gan pilsētu, gan lauku teritorijās saistībā ar to attiecīgo nozīmi reģionu attīstībā un ar nolūku sekmēt līdzsvarotu attīstību, ilgtspējīgas kopienas un sociālo integrāciju.
- (13) Eiropas teritoriālās sadarbības mērķim ir būtiska nozīme līdzsvarotas un ilgtspējīgas attīstības nodrošināšanā Kopienas teritorijā. Stratēģijas pamatnostādņēm ir jāveicina Eiropas teritoriālo mērķu sasniegšana, un tas ir atkarīgs no kopīgām teritoriju attīstības stratēģijām, kas saistītas valstu, reģionālā un vietējā līmenī, un no tīkliem, kas paredzēti, lai nodrošinātu ideju apmaiņu valstu un reģionālo kohēzijas programmu integrētai pieejai.
- (14) Lai sekmētu ilgtspējīgu attīstību, gatavojot valstu stratēģijas, stratēģijas pamatnostādņēm ir jāatspoguļo nepieciešamība īstenot vides aizsardzību un uzlabošanu.
- (15) Vīriešu un sieviešu vienlīdzība un ar dzimumu, rasi vai etnisko izcelsmi, reliģiju vai pārliecību, invaliditāti, vecumu vai seksuālo orientāciju saistītas diskriminācijas novēršana ir kohēzijas politikas pamatprincipi, un tie ir jāiekļauj visos kohēzijas stratēģijas pieejas līmeņos.
- (16) Laba pārvaldība ir ļoti būtiska visos līmeņos, lai sekmīgi īstenotu kohēzijas politiku. Stratēģijas pamatnostādņēs ir jāņem vērā cieši saistītas partnerības nozīme saistībā ar attīstības stratēģiju izstrādi un ieviešanu, kas nepieciešams, lai nodrošinātu, ka kompleksas kohēzijas stratēģijas ir iespējams veiksmīgi īstenot, un saistībā ar nepieciešamību pēc kvalitātes un efektivitātes publiskajā sektorā.
- (17) Šīs stratēģijas pamatnostādnes atspoguļo vienotu norādījumu sistēmu, ko dalībvalstis un reģioni var izmantot, izstrādājot savas valstu un reģionu programmas, jo īpaši lai varētu novērtēt savu ieguldījumu Kopienas mērķu sasniegšanā attiecībā uz kohēziju, izaugsmi un darbavietām. Ņemot vērā šīs stratēģijas pamatnostādnes, katrai dalībvalstij ir jāizstrādā sava pamatstratēģija un rezultatīvas darbības programmas,

IR PIENĒMUSI ŠO LĒMUMU.

1. pants

Ar šo tiek pieņemtas Kopienas ekonomikas, sociālās un teritoriālās kohēzijas stratēģijas pamatnostādnes (turpmāk tekstā – stratēģijas pamatnostādnes), kā izklāstīts pielikumā.

2. pants

Dalībvalstīm jānodrošina, ka pamatstratēģijas un darbības programmas 2007.–2013. gadam ir saskaņā ar šīm pamatnostādņēm.

3. pants

Šis lēmums ir adresēts dalībvalstīm.

Briseļē,

*Padomes vārdā—
priekšsēdētājs
[...]*

PIELIKUMS

Kopienas kohēzijas stratēģijas pamatnostādnes 2007.–2013. gadam

1. IEVADS: KOHĒZIJAS POLITIKAS PAMATNOSTĀDNES 2007.–2013. GADAM

Nemot vērā atjauninātās Lisabonas stratēģijas vienotās pamatnostādnes izaugsmes un darbavietu attīstībai, kohēzijas politikas līdzfinansējuma programmām paredzētie līdzekļi ir jāiegulda galvenokārt šādos trīs prioritāros virzienos³³:

- **dalībvalstu, reģionu un pilsētu pievilcības** uzlabošana, sekmējot to pieejamību, nodrošinot pienācīgu pakalpojumu kvalitāti un līmeni un saglabājot to vidi;
- **jauninājumu, uzņēmējdarbības un uz zināšanām balstītas ekonomikas** izaugsmes veicināšana, radot iespējas pētniecībai un jauninājumiem, tostarp jaunas informācijas un komunikāciju tehnoloģijas; un
- **jaunu un labāku darbavietu** radīšana, iesaistot vairāk cilvēku darbā vai uzņēmējdarbībā, uzlabojot darbaspēka un uzņēmumu pielāgošanās spējas un palielinot ieguldījumu cilvēkkapitālā.

Nemot vērā atjaunināto Lisabonas stratēģiju jaunajās programmās, uzmanība tiek pievērsta šādiem principiem:

pirmkārt, saskaņā ar atjaunināto Lisabonas stratēģiju kohēzijas politikai ir vairāk jākoncentrējas uz **zināšanām, pētniecību un jauninājumiem un cilvēkkapitālu**. Tāpēc ievērojami jāpalielina kopējais finansējums šo darbības jomu atbalstam, kā to paredz jaunie noteikumi. Turklāt dalībvalstīm un reģioniem ir jāņem vērā paraugprakse, ja tā ir devusi acīmredzamus pozitīvus rezultātus izaugsmes un darbavietu jomā;

otrkārt, dalībvalstu un reģionu mērķis ir panākt **ilgtspējīgu attīstību** un veicināt sinerģijas starp ekonomikas, sociālajām un vides jomām. Atjauninātajā Lisabonas izaugsmes un darbavietu stratēģijā un valstu reformu programmās ir uzsvērtas vides loma izaugsmē, konkurētspējā un nodarbinātībā. Vides aizsardzība ir jāņem vērā, izstrādājot programmas un projektus ar mērķi veicināt ilgtspējīgu attīstību;

treškārt, visos programmu un projektu sagatavošanas un īstenošanas posmos dalībvalstīm un reģioniem ir jāīsteno saskaņā ar **sieviešu un vīriešu vienlīdzības** mērķi. Šajā nolūkā var izmantot īpašus vienlīdzības veicināšanas pasākumus, kā arī rūpīgi izvērtēt, kā citi projekti un finanšu pārvaldība var ietekmēt sievietes un vīriešus;

ceturtkārt, dalībvalstīm ir jāveic atbilstoši pasākumi, lai **novērstu jebkādu** ar dzimumu, rasi vai etnisko izcelsmi, reliģiju vai ticību, invaliditāti, vecumu vai seksuālo orientāciju saistītu **diskrimināciju** dažādos fondu darbības īstenošanas posmos. Proti, vides pieejamība personām ar invaliditāti ir viens no kritērijiem, kas jāievēro, definējot fondu līdzfinansētos pasākumus, un kas jāņem vērā dažādos ieviešanas posmos.

³³ Paziņojums Eiropadomes pavasara sanāksmei “Sadarbība izaugsmei un darba vietu attīstībai – jauns posms Lisabonas stratēģijā”, COM (2005) 24, 2.2.2005.

Turpmākajās šā dokumenta iedaļās ir analizēti šo plašo jomu galvenie aspekti katram virzienam atbilstošās pozīcijas. Šīs sīkāk izklāstītās pamatnostādnes ne vienmēr būs attiecināmas uz visiem reģioniem. Vispiemērotāko konkrēto investīciju kombināciju var noteikt tikai, analizējot katras dalībvalsts un reģiona stiprās un vājās puses, kā arī valstij un reģionam raksturīgos apstākļus. Izklāstītās pamatnostādnes ir uzskatāmas par vienotu pamatu, ko dalībvalstis un reģioni ir aicināti izmantot valsts, reģionālo un vietējo programmu izstrādē, jo īpaši ņemot vērā to ieguldījumu ar kohēziju, izaugsmi un darbavietām saistīto Savienības mērķu īstenošanā.

1.1. PAMATNOSTĀDNE: veicināt Eiropas un tās reģionu pievilcību investīciju un darbaspēka piesaistei

Viens no izaugsmes un jaunu darbavietu priekšnoteikumiem ir nodrošināt uzņēmēju piekļuvi vajadzīgajām infrastruktūrām (piemēram, transporta, vides, enerģētikas infrastruktūrām). No modernām un drošām infrastruktūrām ir īpaši atkarīga daudzu uzņēmumu darbība un līdz ar to attiecīgo reģionu un pilsētu ekonomiskā un sociālā pievilcība. Investīcijas infrastruktūru izveidē atpalikušos reģionos, jo īpaši jaunajās dalībvalstīs, stimulēs izaugsmi un tādējādi stiprinās konvergenci ar pārējo Eiropas Savienību daļu, kā arī uzlabos dzīves līmeni. Līdzekļiem ir jānāk ne vien no dotācijām, bet, ja iespējams, arī no privātā sektora un banku, piemēram, Eiropas Investīciju bankas (EIB), kredītiem. Nākamajā posmā programmā iekļautajām iestādēm Eiropas Savienībā būs plašāka iespēja izmantot EIB kompetenci Eiropas finansējumam piemērotu projektu sagatavošanā saskaņā ar *JASPERS* iniciatīvu.

1.1.1. Paplašināt un uzlabot transporta infrastruktūru

Kvalitatīvu, elastīgu, drošu un tīru transporta infrastruktūru var uzskatīt par saimnieciskās attīstības obligātu priekšnoteikumu, jo tā sekmē ražīguma pieaugumu un līdz ar to attiecīgo reģionu attīstības iespējas, atvieglinot cilvēku un preču kustību. Transporta tīkli līdz ar tirdzniecības iespēju sekmēšanu veicina arī tās efektivitāti. Turklāt Eiropas mēroga transporta infrastruktūru izveide (tostarp jo īpaši jāatzīmē Eiropas transporta tīkla trīsdesmit prioritāro projektu attiecīgie posmi) ar galveno uzsvaru uz pārrobežu projektiem ir būtisks valstu tirgu plašākas integrācijas nosacījums, jo īpaši paplašinātās Eiropas kontekstā.

Investīcijas infrastruktūru izveidei jāpielāgo attiecīgo reģionu un valstu īpašajām vajadzībām un ekonomiskās attīstības līmenim. Kopumā šīs vajadzības ir visaugstākās konverģences reģionos un valstīs, kuras saņem Kohēzijas fonda līdzekļus. Parasti infrastruktūru (tāpat kā citu) investīciju ekonomiskā atdeve samazinās, sasniedzot noteiktu finansējuma apjomu. Šāda veida investīciju ekonomiskā atdeve ir augsta, ja infrastruktūra ir vāji attīstīta un pamattīklu izbūve nav pabeigta, taču atdeve parasti sarūk, kad ir sasniegts noteikts izveides līmenis.

Tādēļ attiecīgi jāpievērš uzmanība reģionu ekonomiskās attīstības līmenim un infrastruktūru dotāciju lielumam. Vismazāk attīstītos reģionos un valstīs ilgtermiņā ienesīgāka var izrādīties starpvalstu un starpreģionu transporta līniju izbūve, jo tā var veicināt uzņēmējdarbības konkurētspējas pieaugumu un atvieglināt darbaspēka mobilitāti. No otras puses, reģionos ar izklaidētu, neliela mēroga saimniecisko pamatu un iedzīvotāju koncentrāciju mazpilsētās piemērotāka var izrādīties reģionālas transporta infrastruktūras izbūve. Reģionos ar nepietiekami attīstītu ceļu tīklojumu arī jābūt pieejamam ekonomiski svarīgu ceļu posmu izbūves finansējumam. Mobilitātes un pieejamības problēmas pilsētu teritorijās arī ir jārisina, atbalstot integrēta vadības sistēmas un tīra transporta risinājumus.

Lai varētu pēc iespējas labāk izmantot transporta investīciju sniegtās priekšrocības, piešķirot Fondu atbalstu, ir jāievēro vairāki principi.

Pirmkārt, piešķiramo infrastruktūras investīciju apjoms un veids ir jānovērtē, pamatojoties uz objektīviem kritērijiem. Piemēram, jāaprēķina potenciālais ekonomiskās atdeves lielums, ņemot vērā attiecīgo reģionu ekonomiskās attīstības līmeni un saimnieciskās darbības raksturu, pastāvošo infrastruktūru dominējošo blīvumu un kvalitāti vai sastrēgumu apjomu. Nosakot sociālās atdeves lielumu, pienācīgi jāņem vērā arī perspektīvo infrastruktūras projektu vides un sociālā ietekme.

Otrkārt, saskaņā ar Balto grāmatu pēc iespējas jācenšas ievērot apkārtējās vides ilgtspējas princips³⁴. Ir jāveicina pārmaiņas saistībā ar videi draudzīgāku transporta veidu ieviešanu. Tomēr ir jāuzlabo katra transporta veida vides un vispārējie raksturlielumi, jo īpaši attiecībā uz to, kā dažādie transporta veidi atsevišķi vai kopīgi izmanto infrastruktūru³⁵.

Treškārt, modernizējot dzelzceļa sistēmu konverģences reģionos un valstīs, kuras saņem Kohēzijas fonda līdzekļus, īpaši uzmanīgi jāizvēlas prioritārie posmi, nodrošinot to savietojamību ar pārējo Eiropas Dzelzceļa transporta pārvaldības sistēmu (*ERTMS*).

Ceturtkārt, vienlaikus ar investīcijām transporta infrastruktūrā ir jānodrošina pienācīga satiksmes pārvaldība, pievēršot īpašu uzmanību satiksmes drošībai saskaņā ar valstu un Kopienas standartiem. Valsts vai reģionālajām stratēģijām ir jāņem vērā vajadzība panākt gan no ekonomiskā, gan vides aizsardzības viedokļa izdevīgu, līdzsvarotu (un noteiktu) transporta veidu dalījumu. Stratēģijās ir jāiekļauj, piemēram, inteligēntas transporta sistēmas, multimodālas platformas un jo īpaši tehnoloģijas, kas ir izmantojamas iepriekšminētajā *ERTMS* un vienotās Eiropas gaisa telpas gaisa satiksmes pārvaldības pētījumu programmā (*SESAR* – vienotā gaisa satiksmes pārvaldības sistēmai Eiropā).

Pamatojoties uz izklāstītajiem principiem, darbības pamatnostādnes ir šādas:

- dalībvalstīm un reģioniem, kas ir tiesīgi saņemt finansējumu atbilstoši konverģences mērķim³⁶ vai no Kohēzijas fonda, par prioritāriem jāuzskata 30 Eiropas interešu projekti, ja tie attiecas uz to teritoriju. Šajā projektu grupā īpaša uzmanība jāvelta pārrobežu posmiem. Dalībvalstīm ar koordinātoru atbalstu ir jāsaīsina laiks, kas paiet no transporta tīklu projektu izstrādes līdz to praktiskai izbūvei. Citi *TEN* projekti un stratēģiskie transporta ceļi ir jāatbalsta gadījumā, ja tiem piemīt liels izaugsmes un konkurētspējas veicināšanas potenciāls;
- integrētas reģionālas pilsētu un lauku teritorijas aptverošas transporta un komunikāciju stratēģijas kontekstā svarīgas ir arī papildu investīcijas sekundāras nozīmes ceļu posmu izbūvei, lai nodrošinātu reģionu piekļuvi maģistrālo transporta tīklu sniegtajām iespējām;
- atbalstot dzelzceļa infrastruktūras, jācenšas nodrošināt labāku pieejamību. Sliežu ceļu izmantošanas tarifiem jāatvieglo neiesaistītu operatoru piekļuve. Tiem jāsekmē arī ES mērogā savietojama tīklojuma izveide. Visos finansētajos projektos jāparedz savietojamības prasības ievērošana un piemērošana, kā arī *ERTMS* ierīču uzstādīšana gan vilcienos, gan uz sliežu ceļiem;

³⁴ “Eiropas transporta politika līdz 2010. gadam: laiks pieņemt lēmumu”, COM(2001) 370.

³⁵ “Eiropas dinamiskuma saglabāšana – kontinenta ilgtspējīgai mobilitātei” – COM(2006)314, 22.6.2006.

³⁶ OV L 167, 30.04.2004., 1. lpp.

- jāveicina tādu transporta tīklu izbūve, kas nodrošina vides ilgtspēju, jo īpaši pilsētu teritorijās. Šeit jāmin sabiedriskā transporta pakalpojumi (tostarp infrastruktūras, ko veido autostāvvietas, no kurām turpmākajā ceļa posmā izmanto sabiedrisko transportu), mobilitātes plāni, apvedceļi, drošības uzlabojumi ceļu krustojumos, velosipēdistu un gājēju ceļi. Šeit ietilpst arī pasākumi, kas nodrošina parasto sabiedriskā transporta pakalpojumu pieejamību atsevišķām cilvēku grupām (gados veciem cilvēkiem, cilvēkiem ar īpašām vajadzībām), kā arī alternatīvas transporta līdzekļu degvielas izplatīšanas tīklu izveide. Turklāt arī iekšzemes ūdensceļi var veicināt tīklu ilgtspējību.
- Lai nodrošinātu transporta infrastruktūru optimālu ietekmi uz reģionu attīstību, jāpievērš uzmanība cietzemes ieskautei, salu vai nošķirtu teritoriju labākai savienojamībai ar Eiropas transporta tīklu (*TEN-T*). Šajā sakarā palīdzēs sekundāras nozīmes ceļu posmu izbūve, pievēršot galveno uzmanību intermodalitātei un ilgtspējīgam transportam. Īpaši svarīga ir lidostu un ostu savienojamība ar attiecīgo iekšzemes teritoriju.
- Vairāk uzmanības jāpievērš “jūras maģistrāļu” izveidei un īsāko jūras ceļu izmantošanai, ko var uzskatīt par plaukstošu alternatīvu tālo maršrutu pārvadājumiem pa autoceļiem un dzelzceļiem.

Ja dalībvalstis saņem atbalstu vienlaikus gan no Kohēzijas fonda, gan no struktūrfondiem, programmās ir jānošķir katra fonda finansētie pasākumi un jāņem vērā, ka Eiropas transporta tīklu atbalstā galvenā loma ir līdzekļiem no Kohēzijas fonda.

Savukārt struktūrfondu atbalstam jābūt galvenokārt vērstam uz tādu infrastruktūru izveidi, kas saistītas ar ekonomisku izaugsmi veicinošiem pasākumiem (piemēram, tūrisma attīstību, uzlabojumiem industriālu teritoriju pievilcības palielināšanai utt.). Ieguldot līdzekļus ceļu infrastruktūrā, jāņem vērā arī kopējais ceļu satiksmes drošības mērķis.

Līdzfinansējumam no Kohēzijas fonda un struktūrfondu līdzekļiem ir jāpapildina līdzekļi no Eiropas transporta tīkla budžeta, izvairoties no Kopienas palīdzības pasākumu termiņu dublēšanās. Katrai dalībvalstij būs savlaicīgi jāizvēlas plānoto projektu īstenošanai piemērotākie finanšu instrumenti. Kohēzijas politikas finansējumu ir iespējams kombinēt ar kredīta garantiju kā *TEN* finanšu instrumentu sastāvdaļu.

1.1.2. Stiprināt sinerģijas starp vides aizsardzību un izaugsmi

Ar vides aizsardzību saistītas investīcijas var dot trejādu ekonomisku labumu: nodrošināt ekonomiskās izaugsmes ilglaicīgu noturību, samazināt ekonomikas ārējās, ar vidi saistītās izmaksas (piemēram, veselības aizsardzības izmaksas, attīrīšanas izmaksas vai zaudējumu kompensācijas izmaksas) un stimulēt jauninājumus un jaunas darbavietas. Turpmākām kohēzijas programmām ir jātiecas stiprināt potenciālās sinerģijas starp vides aizsardzību un izaugsmi. Saistībā ar šo par svarīgām prioritātēm jāuzskata vides pakalpojumu nodrošināšana, piemēram, tīra ūdens piegāde, atkritumu un notekūdeņu apstrādes infrastruktūras, dabas resursu apsaimniekošana, augsnes attīrīšana no piesārņojuma jaunu saimniecisku darbību veikšanai un atsevišķu vides risku novēršana.

Lai pēc iespējas palielinātu ekonomiskos ieguvumus un mazinātu izmaksas, par prioritāti ir jāuzskata vēršanās pret vides piesārņojumu tā rašanās vietās. Atkritumu apsaimniekošanas nozarē tas nozīmē pievēršot galveno uzmanību atkritumu veidošanās novēršanai, to otrreizējai pārstrādei un bioloģiskai noārdīšanai, kas ir ekonomiski izdevīgāka un palīdz radīt vairāk darbavietu.

Izstrādājot attīstības stratēģijas, vispirms jānovērtē attiecīgo reģionu vajadzības un īpašās problēmas, ja iespējams, izmantojot atbilstošus indikatorus. Jāpieliek pūles ārējo vides izmaksu internalizēšanas sekmēšanai, šajā nolūkā atbalstot ar tirgu saistītu instrumentu izveidi un izstrādi (skatīt, piemēram, vides tehnoloģiju rīcības plānā ieteiktos instrumentus). Šajā saistībā uzmanība jāpievērš vides un drošības globālā monitoringa iniciatīvai, kas no 2008. gada sniegs jaunāko informāciju visā Eiropā par zemes pārklājuma/zemes izmantojumu un okeāna īpatnībām, kā arī avārijas plānus nelaimes gadījumu un katastrofu gadījumos.

Ievērojot iepriekš izklāstīto, ieteicamās darbības pamatnostādnes ir šādas:

- plānojot svarīgākās **infrastrukturās** investīciju vajadzības, jo īpaši konverģences reģionos un jo īpaši jaunajās dalībvalstīs, jārikojas saskaņā ar vides aizsardzības tiesību aktu noteikumiem, kas attiecas uz ūdens un gaisa piesārņošanu, atkritumu apsaimniekošanu un dabas un sugu, kā arī bioloģiskās daudzveidības aizsardzību;
- jānodrošina **pievilcīgi apstākļi uzņēmējdarbībai un uzņēmumu augsti kvalificētam personālam**. Tas ir īstenojams, veicinot teritorijas plānošanu, kas mazina pilsētu izplešanos, un atveseļojot fizisko vidi, tostarp attīstot dabas un kultūras vērtības. Investīcijām šajās jomās jābūt nepārprotami vienotām ar novatoriskas un ar jaunām darbavietām saistītas uzņēmējdarbības veicināšanu attiecīgajās teritorijās;
- līdzās investīcijām ilgtspējīgā enerģētikas un transporta nozarē, ko paredz citi dokumenti, jāveicina investīcijas, kas dod ieguldījumu atbilstīgi ES **Kioto protokola** saistībām;
- jāuzņemas **riska novēršanas** pasākumi, izmantojot uzlabotu dabas resursu apsaimniekošanu, konkrētāk vērstu pētniecības darbu un labāku IKT izmantošanu, kā arī novatoriskākas sabiedriskās pārvaldības politikas, tostarp, piemēram, preventīvu uzraudzību.

Ja dalībvalstis saņem atbalstu gan no Kohēzijas fonda, gan no strukturālajiem fondiem, programmās ir skaidri jānošķir to pasākumu veids, ko attiecīgi finansē katrs no minētajiem fondiem.

1.1.3. Samazināt Eiropas intensīvo tradicionālo enerģijas avotu izmantošanu

Ar iepriekšminētajām saistīta prioritāte ir vajadzība samazināt atkarību no tradicionālajiem enerģijas avotiem, uzlabojot enerģētikas efektivitāti un atjaunojamu enerģijas avotu izmantošanu. Investīcijas šajās jomās palīdz garantēt drošas enerģijas piegādes ilglaicīgai izaugsmei un vienlaikus stimulē jauninājumus, rada eksporta iespējas un ir rentablas, jo īpaši tad, ja enerģijas cenas aizvien ir augstas.

Lai garantētu drošas piegādes, līdzekļi ir jāiegulda arī tradicionālajos enerģijas avotos. Tirgus neveiksmju gadījumā un ja šāda rīcība nevēršas pret tirgus liberalizāciju, ar fondu līdzekļiem jo īpaši jāatbalsta savstarpēju savienojumu izveides pabeigšana, sevišķi attiecībā uz Eiropas tīkliem, elektrotīklu uzlabojumi, kā arī gāzes transportēšanas un sadales tīkli tostarp, vajadzības gadījumā, salu reģionos un attālākos reģionos.

Šajā pozīcijā darbības pamatnostādnes ir šādas:

- jāatbalsta enerģētikas efektivitāti uzlabojoši projekti, piemēram, ēkās, kā arī zemas enerģētiskās intensitātes attīstības modeļu popularizēšana;

- jāatbalsta **atjaunojamu un alternatīvu** (piemēram, vēja, saules, biomasas) **tehnoloģiju** attīstība un izmantošana tostarp, apkurei un dzesēšanai, kuru izmantošanā ES var iegūt vadošo pozīciju un tādējādi paaugstināt konkurētspēju. Šādas investīcijas atbilst arī Lisabonas mērķim līdz 2010. gadam panākt, ka 21 % elektroenerģijas iegūst no atjaunojamiem avotiem;
- tirgus neveiksmju gadījumā investīcijas jākoncentrē tradicionālos enerģijas avotos to **tīklu** izveidei. Šīs investīcijas pārsvarā attiecas uz konverģences reģioniem.

1.2. PAMATNOSTĀDNE: uzlabot zināšanas un jauninājumus izaugsmes sekmēšanai

Lai sasniegtu Savienības mērķus saistībā ar izaugsmi un jaunām darbavietām, ekonomikā ir vajadzīgas strukturālas pārmaiņas uz zināšanām balstītas darbības virzienā. Šajā sakarā jāveic pasākumi vairākās jomās: jāpaaugstina pētniecības un tehnoloģiju attīstības (PTA) līmenis tur, kur tas ir zems, jo īpaši privātajā sektorā; jāsekmē starptautiski konkurētspējīgi jauninājumi ar jaunu vai uzlabotu produktu, procesu un pakalpojumu izstrādi; jāpalielina reģionālās un vietējās iespējas radīt un apgūt jaunas tehnoloģijas (jo īpaši IKT) un plašāk jāatbalsta risku uzņemšanās.

IKP tēriņi PTA labā procentuāli ir auguši, bet pavisam nedaudz, un veido 1,9 % no IKP, kas ir daudz mazāk nekā Lisabonas stratēģijā paredzētie 3 %³⁷. Ir aplēsts, ka PTA tēriņu pieauguma rezultātā no 1,9 % līdz 3 % no IKP (lai līdz 2010. gadam sasniegtu Lisabonas mērķi), IKP līdz 2010. gadam pieaugs par 1,7 %³⁸. Uzņēmumu ieguldījuma deficīts PTA ir saglabājies ievērojamā līmenī un tagad šajā jomā parādās arī valsts sektora nepietiekama ieguldījuma pazīmes. Atšķirības PTA un jauninājumu attīstības ziņā gan valstu iekšējā, gan starpvalstu mērogā ir daudz lielākas nekā atšķirības ienākumu ziņā, jo īpaši attiecībā uz uzņēmumu PTA tēriņiem. Kaut gan ir veiktas kopīgas valstu un Kopienas iniciatīvas, tomēr, lai apmierinātu uzņēmumu vajadzības, ir jāpieliek vairāk pūļu PTA izstrādei valsts un privātos PTA institūtos. Palielinās Eiropas atpalicība jauninājumu ziņā: Eiropas jauninājumu rezultātu pārskatā redzams, ka 9 no 11 jauninājumu indikatoriem Eiropa atpaliek no ASV³⁹. Arī pašā Eiropā turpina pastāvēt jauninājumu jomas atpalicība, jo pārāk bieži Savienība nespēj iestrādāt tehnoloģiskos sasniegumus komerciālos produktos un procesos. Kohēzijas politika var palīdzēt risināt Eiropas jauninājumu jomas atpalicības galvenās problēmas, tostarp uzlabojot neefektīvas jauninājumu ieviešanas sistēmas, nepietiekami dinamisku uzņēmējdarbību vai gausu IKT apguvi uzņēmumos.

Saistībā ar šo jāpaplašina valsts un reģionālās PTA iespējas, jāatbalsta investīcijas IKT infrastruktūrā un jāpopularizē tehnoloģijas un zināšanas, izmantojot atbilstīgus tehnoloģiju pārņemšanas un zināšanu apmaiņas mehānismus. Izpratni par pastāvošā PTA potenciāla labāku izmantošanu varētu vairot, izmantojot reģionālās stratēģiskās plānošanas metodes, piemēram, reģionu perspektīvo plānošanu, tostarp iesaistot galvenās ieinteresētās puses regulārā un pastāvīgā dialogā. Ir svarīgi arī palielināt uzņēmumu, jo īpaši MVU, PTA apguves iespējas, attīstot prasmes un iemaņas; veicināt lielākas Eiropas augstas kvalifikācijas talantīgāko zinātnieku apvienības izveidi un izmantošanu; palielināt privātas un valsts investīcijas PTA un jauninājumu jomā un atbalstīt PTA partnerību izveidi, kas aptvertu

³⁷ "Ieguldījumi pētniecībā: Eiropas rīcības plāns", COM(2003) 226, 30.4.2003.

³⁸ "Ekonomiskās izmaksas ārpus Lisabonas stratēģijas", SEC(2005) 385, 15.3.2005.

³⁹ SEC(2004) 1475.

Savienības dažādos reģionus. Eiropas Tehnoloģiju platformas, piemēram, nodrošina potenciālu pētījumu programmu labākai piemērošanai uzņēmējdarbības vajadzībām; kohēzijas politikai var būt būtiska loma, atbalstot stratēģiskās izpētes programmu ieviešanu visā Eiropas Savienībā, tostarp mazāk attīstītos reģionos.

Kamēr jo īpaši konverģences reģionos tiešām dotācijām joprojām ir liela nozīme, ir svarīgi pievērsties uzņēmumu grupu apgādei ar vienotiem biznesa un tehnoloģiju pakalpojumiem, lai palīdzētu šiem uzņēmumiem uzlabot to novatorisko darbību. Tiešas dotācijas individuāliem uzņēmumiem jāpiešķir ar mērķi uzlabot konkrēto uzņēmumu PTA un jauninājumu iespējas, nevis uz laiku samazināt to ražošanas izmaksas bez efektīva ilgtermiņa rezultāta. Jo īpaši liela nozīme šādai rīcībai ir tradicionālās nozarēs, sevišķi nozarēs, kas saskaras ar pasaules mēroga konkurenci un, lai saglabātu konkurētspēju, ir spiestas pielikt papildu pūles, kā arī attiecībā uz MVU, kas reģionu līmenī nereti nodrošina visvairāk darbavietu. Vissvarīgāk ir šīs politiskās aktivitātes saskaņot ar katra reģiona īpašajiem apstākļiem, un jo sevišķi MVU vajadzībām. Valsts, reģionālo un vietējo stratēģiju pamatā jābūt PTA investīciju iespēju vispusīgai analīzei.

Savienības centienos veicināt straujāku izaugsmi un radīt vairāk darbavietu galvenā uzmanība ir pievērsta zināšanām un jauninājumiem. Ir ieteiktas divas savstarpēji saistītas Savienības mēroga pamatprogrammas: Septītā PTA pamatprogramma un Konkurētspējas un jauninājumu pamatprogramma (KJP). Sinerģija starp kohēzijas politiku un šīm programmām ir būtiska tādā ziņā, ka izpētes un kohēzijas politikas savstarpēji pastiprina viena otru reģionu līmenī ar valstu un reģionu attīstības stratēģijām, norādot, kā tas tiks panākts. Kohēzijas politika var palīdzēt visiem reģioniem radīt pētniecības un jauninājumu iespējas, tādējādi ļaujot reģioniem veiksmīgi piedalīties Eiropas Pētniecības zonā un visās Savienības pētniecības un novatoriskajās aktivitātēs. Kohēzijas politikas nozīme jo īpaši izpaužas divos svarīgos aspektos. Pirmkārt, ar tās palīdzību reģioni var īstenot reģionālās jauninājumu stratēģijas un rīcības plānus, kas potenciāli var ievērojami ietekmēt konkurētspēju gan reģionu, gan visas Savienības mērogā; otrkārt, ar tās palīdzību reģionu pētniecības un jauninājumu iespējas var paaugstināt līdz tādām līmenim, ka reģioni var piedalīties daudzvalstu pētniecības projektos.

Tādēļ liela uzmanība reģionu stratēģijās jāpievērš investīcijām PTA, jauninājumu un uzņēmējdarbības jomā, nodrošinot, ka šīs investīcijas atbilst reģionu saimnieciskās attīstības vajadzībām iespējams pārveidot tirgum piemērotu produktu, procesu un pakalpojumu jauninājumos; jāveicina tehnoloģiju pārņemšana un zināšanu apmaiņa, ITK izstrāde, popularizēšana un apguve uzņēmumos un jānodrošina, ka uzņēmumiem, kas vēlas investēt precēs un pakalpojumos ar augstu pievienoto vērtību, ir pieejams atbilstīgs finansējums. Šādām stratēģijām ir jābūt īpašam eksperimentēšanas priekšnosacījumam ar nolūku veicināt politiku starpniecību un starpniekinstitūciju spējas, lai tādējādi stimulētu reģionu un vietējos dalībniekus, un jo īpaši MVU, ieviest jauninājumus.

1.2.1. Palielināt un uzlabot ieguldījumu PTA

Eiropas uzņēmumu konkurētspēju izšķirīgi ietekmē to prasme bez kavēšanās ieviest tirgū jaunas zināšanas. Šo uzņēmumu prasmi papildina valsts atbalsts PTA, ko attaisno noteiktie tirgus trūkumi un dažu PAT ieguldījumu publiskā būtība. Turklāt valsts atbalsts PTA palīdz risināt ar pētniecības rezultātu īpašumtiesībām saistītus jautājumus, un šādu atbalstu pamato arī vajadzība iegūt kritisko masu atsevišķās pētniecības nozarēs.

Īstenojot reģionālo politiku, ir jāņem vērā PTA īpatnības. Sevišķi jāievēro, ka PTA prasa ciešu iesaistīto dalībnieku sadarbību, lai sekmētu kompetences centru izveidi, kuru

pastāvēšana ir būtisks kritiskās masas sasniegšanas nosacījums. Jāatceras, ka galveno nozīmi var piešķirt, piemēram, ģeogrāfiskam tuvumam, proti, MVU apvienību koncentrācijai vienuviet, kā arī jauninājumu kopu darbībai pie valsts pētniecības institūtiem. Tātad ar PTA saistītai darbībai ir jābūt ģeogrāfiski koncentrētai, un vienlaikus ir jāsekmē PTA apguves iespējas zemas PTA intensitātes reģionos

Mazāk attīstītajās dalībvalstīs un reģionos PTA jākoncentrē pie jau pastāvošajiem kompetences centriem, lai izvairītos no resursu pārmērīgas telpiskas izkliedēšanas. Turklāt Eiropas Tehnoloģiju platformas var palīdzēt novirzīt investīcijas uz prioritārām izpētes jomām. Investīcijas jāiegulda, ņemot vērā arī Septītajā pamatprogrammā izvirzītās Eiropas prioritātes un atbalstot atjauninātās Lisabonas stratēģijas mērķus. Prioritāte jāpiešķir jaunu un tirgū laižamu produktu, pakalpojumu un prasmju izstrādei

PTA pasākumi ir jāaskaņo ar ES PTA politiku un attiecīgo reģionu vajadzībām. Izmantojamām metodēm ir jābalstās uz pārliecinošu analītisku pieeju, piemēram, perspektīvo plānošanu un indikatoru, piemēram, patentu, izmantošanu, PTA cilvēkresursiem, privāto un valsts pētniecības institūtu atrašanās vietām un novatorisku uzņēmumu apvienību darbību.

Pamatnostādnes PTA jomā var definēt šādi:

- jāstiprina sadarbība uzņēmumu vidū un sadarbība starp uzņēmumiem un valsts pētniecības/pēcvidusskolas izglītības iestādēm, piemēram, atbalstot reģionālu un starpreģionālu kompetences **apvienību** izveidi;
- jāatbalsta **PTA pasākumi MVU** un tehnoloģiju nodošana (gādājot par MVU piekļuves iespējām PTA pakalpojumiem valsts finansētos pētniecības institūtos);
- jāatbalsta reģionālas **pārrobežu un daudzvalstu iniciatīvas** ar mērķi stiprināt sadarbību un iespēju palielināšanu pētniecības jomā saskaņā ar ES pētniecības politikas prioritātēm;
- jāpaplašina **pētniecības un attīstības iespējas**, tostarp IKT, pētniecības infrastruktūras un cilvēkkapitāls jomās ar ievērojamu izaugsmes potenciālu.

Programmas, jo īpaši konverģences mērķim atbilstīgajiem reģioniem, var dot ieguldījumu PTA un izglītības infrastruktūras izveidē (tostarp reģionālu ātrgaitas datu pārraides tīklu izveidē pētniecības iestādēs un starp dažādām pētniecības iestādēm), aprīkojuma un aparatūras piegādē gan valsts finansētiem pētniecības institūtiem, gan uzņēmumiem ar noteikumu, ka šīs investīcijas ir tieši saistītas ar reģionu ekonomiskās attīstības mērķiem. Tā var būt pētniecības infrastruktūras izveide, kuras lietderības izpēte ir finansēta saskaņā ar agrākām pamatprogrammām. Atbalstot Septītās pamatprogrammas prioritātes, jācenšas pilnīgi attīstīt gan topošo, gan jau pastāvošo kompetences centru potenciālu un jāpaplašina ar cilvēkkapitālu saistītas investīcijas, jo īpaši apmācot zinātniekus valsts līmenī un radot atbilstīgus apstākļus ārvalstīs apmācītu zinātnieku piesaistei.

1.2.2. Atbalstīt jauninājumus un sekmēt uzņēmējdarbību

Jauninājumi rodas sarežģītu un interaktīvu procesu rezultātā un šeit ietilpst arī uzņēmumu spēja izmantot papildu zināšanas, ko var sniegt pārējie tirgus dalībnieki, organizācijas un institūcijas.

Ieguldījumi jauninājumos ir visaptveroša kohēzijas politikas prioritāte saskaņā ar konverģences un reģionu konkurētspējas un nodarbinātības programmām. To līdzfinansēšanai būtu jābūt galvenajai prioritātei reģionos, uz kuriem attiecas nodarbinātības programma, ja ierobežotie finanšu resursi ir jāsakoncentrē tā, lai panāktu kritisko daudzumu un to izmantojumu.

Par galveno mērķi jāklūst tāda uzņēmējdarbības klimata veicināšanai, kas uzņēmumus stimulē radīt, izplatīt un izmantot jaunas zināšanas. Lai varētu radīt efektīvas reģionālas jauninājumu sistēmas, ekonomikas, sociālajā un politiskajā jomā iesaistītajām pusēm ir jādod iespēja tieši iepazīties ar progresīvākajām pasaules tehnoloģijām un uzņēmējdarbības praksi arī ārpus valsts un vietējām robežām. Šajā nolūkā jācenšas sadarboties arī ar Informācijas pārraides centriem un Eiropas informācijas centriem, ko finansē saskaņā ar KJP programmu, jo īpaši starpvalstu tehnoloģiju un informācijas izplatīšanas jomā.

Jāatbalsta jo īpaši ar PTA saistīti iesācēji uzņēmumi ar mērķi izveidot ilgtermiņa redzējumā un nepārprotamā tirgus orientācijā sakņotas partnerības ar pētniecības institūtiem. Kohēzijas politikai jācenšas kompensēt tirgus neveiksmes, kas kavē jauninājumus un uzņēmējdarbību. Pasākumi jāizvērs, izmantojot jau pastāvošie darbības centri, ar nolūku likt lietā PTA reģionālo potenciālu un atbalstīt tīklojuma izveidi un tehnisko sadarbību reģionu un starpreģionu mērogā.

Valsts iestādēm jānodrošina, ka pētniecības institūti, privātais sektors un valsts sektors pilnīgi izmanto savstarpējo sinerģiju potenciālu.

Runājot par darbības metodēm, ekonomiskās attīstības stratēģijas varētu uzlabot, iegūstot informāciju par jauninājumiem no datubāzes par pastāvošo novatorisko darbību attiecīgajos reģionos, piemēram, par individuālu patentu piešķiršanu vai pastāvošo novatorisko apvienību, tostarp tādu apvienību, kur ietilpst gan privāti, gan valsts pētniecības institūti, darbības veidu, jomu un attīstības iespējām. Šajā ziņā var izmantot arī Kopienas jauninājumu pārskatus un Eiropas jauninājumu rezultātu pārskatus.

Darbības pamatnostādnes šajā pozīcijā ir šādas:

- jāpalielina saistībā ar reģionālo PTA radīto jauninājumu un zināšanu izmantošanas iespēju efektivitāte un pieejamība uzņēmumos, jo īpaši MVU, piemēram, dibinot **kompetences centrus**, piesaistot progresīvo tehnoloģiju MVU pētniecības un tehniskajiem institūtiem vai veidojot un dibinot reģionālas **apvienības** pie lieliem uzņēmumiem;
- jānodrošina **uzņēmumu atbalsta pakalpojumi**, lai uzņēmumi, jo īpaši MVU, varētu palielināt konkurētspēju un kļūt starptautiski, jo īpaši izmantojot iekšējā tirgus iespējas. Par uzņēmumu atbalsta pakalpojumu prioritāti ir jāuzskata sinerģiju sniegto iespēju izmantošana (piemēram, tehnoloģiju pārņemšana, zinātnes parki, IKT komunikāciju centri, inkubatori un saistīti pakalpojumi, sadarbība ar apvienībām), kā arī tradicionāli pakalpojumi pārvaldības, mārketinga, tehniskā atbalsta, personāla atlases jomās un citādi profesionāli un komercpakalpojumi;
- jānodrošina pilnīga Eiropas spēcīgā potenciāla izmantošana **ekoloģisko jauninājumu** jomā. Ekoloģiskie jauninājumi jāveicina vienlaikus ar MVU darbības uzlabošanu šajā jomā, ieviešot vidi aizsargājošas pārvaldības sistēmas. Investējot šajā jomā pašlaik, ES uzņēmumu situācija būs attiecīgi droša tuvākajā nākotnē, kad citi reģioni novērtēs šādu

tehnoloģiju neizbēgamo nozīmi. Šī joma ir acīmredzami saistīta ar konkurētspējas un jauninājumu pamatprogrammu;

- jāveicina **uzņēmējdarbība**, atvieglinot **jaunu uzņēmumu** dibināšanu un **attīstību** un ar dažādām metodēm (piemēram, labāku informētību, prototipu izmantošanu, topošo uzņēmēju apmācību un atbalstu vadības un tehnoloģiju jomā) sekmējot pētniecības institūtiem vai uzņēmumiem radniecīgu jaunu uzņēmumu izveidi.

Ir svarīgi nodrošināt, lai uzņēmumi, tostarp MVU, pētniecības rezultātus varētu izmantot komerciāli.

Pakalpojumu sniegšanā uzņēmumiem vēlāmāk ir iesaistīt privāto sektoru vai apvienotas valsts un privātas organizācijas. Tiem jābūt augstas kvalitātes pakalpojumiem, kas ir nekavējoties un viegli pieejami un MVU vajadzībām atbilstīgi. Pakalpojumu kvalitātes prasībām jābūt skaidri noteiktām, to izpilde ir jāpārrauga un pakalpojumu sniedzēju darbībai ir jābūt saskaņotai, piemēram, veidojot valsts un privātas partnerības un informācijas centru.

Administratīvās procedūras nereti ir ļoti sarežģītas. Tādēļ vajadzīgs informācijas centru tīkls, kas varētu sniegt informāciju un sākotnējo atbalstu un būt par saikni starp valsts sektoru un dotāciju pretendentiem; šai informācijai un atbalstam jāaptver visi ar kohēzijas politikas līdzfinansējumu saistītie dažādie aspekti. Pakalpojumu sniedzējiem neatkarīgi no valstu vai reģionālajām saistībām jāpārzina ikviena valsts atbalsta joma un mērķi tā, lai šo pakalpojumu sniedzēju regulārai pārraudzībai pakļautā darbība būtu rezultatīva.

Atbilstīgos apstākļos īpašām uzņēmumu kategorijām (piemēram, iesācējiem vai nesen pārņemtiem uzņēmumiem) vai uzņēmēju grupām (piemēram, gados jauniem cilvēkiem, sievietēm, vecāka gadagājuma cilvēkiem vai etnisko minoritāšu pārstāvjiem) ir jāsniedz tām īpaši pielāgots atbalsts. Skolās jāveicina arī ar uzņēmējdarbību saistītu zināšanu apguve.

1.2.3. Veicināt visaptverošas informācijas sabiedrības izveidi

IKT izplatība visās Savienības ekonomikas nozarēs ir gan nozīmīga ražošanas līmeņa paaugstināšanas, gan reģionu konkurētspējas palielināšanas svira. IKT izplatība sekmē arī ražošanas metožu reorganizāciju un jaunu biznesa un privātu pakalpojumu rašanos. Kvalitatīvai un rezultatīvai sabiedrisko pakalpojumu, jo īpaši e-pārvaldes un e-veselības aprūpes ieviešanai piemīt ievērojams ekonomisko izaugsmi un jaunu pakalpojumu izveidi stimulējošs potenciāls. Tehnoloģiju popularizēšana var sekmēt reģionu attīstību, atbalstot ar IKT darbību saistītu kompetences centru izveidi un izaugsmi un attīstot savienojamību un sadarbību starp uzņēmumiem, jo īpaši MVU. Pasākumiem šajā jomā jāsekmē produktu un pakalpojumu izstrāde ar mērķi atvieglināt un veicināt privātas IKT investīcijas un vienlaikus jānodrošina konkurence IKT nozarē.

Tādēļ politikas pasākumiem šajā jomā jābūt vērīgiem uz savietojamību. Tas ietver uzlabotu jauninājumu atbalsta pakalpojumu sniegšanu MVU ar īpašu mērķi sekmēt pētniecības institūtu izstrādāto tehnoloģiju pārnesi uz uzņēmumiem. Turklāt ir jāattīsta uz zināšanām balstītu ekonomikā vajadzīgo prasmju apguvi un satura pilnveidi ar tādiem pielietojuma un pakalpojumu veidiem (piemēram, e-pārvalde, e-uzņēmējdarbība, e-izglītība, e-veselības aprūpe), kas ir interese raisoša alternatīva citiem, nereti dārgākiem pakalpojumu piegādes veidiem. Tas ir īpaši svarīgi attālos apvidos ar mazu iedzīvotāju blīvumu, kā arī nošķirtos reģionos, salās vai reģionos ar nelabvēlīgiem laika apstākļiem. Bez šaubām, produktu un uz satura pilnveidošanu vērstu pakalpojumu izmantošana un izstrāde var notikt vienīgi tad, ja ir

pieejama atbilstīga infrastruktūra, kas ļauj sniegt platjoslas pakalpojumus. Tādēļ ir svarīgi visā Savienības teritorijā izveidot atbilstīgu platjoslas komunikāciju infrastruktūru, izvairoties no pārāk augstām izmaksām.

Parasti, ieguldot līdzekļus IKT infrastruktūrā, ir jāņem vērā straujā tehnoloģiju attīstība, jāievēro tehnoloģiskās neitralitātes un atklātas piekļuves princips. Būtiski ir rīkoties saskaņā ar konkurences noteikumiem un ievērot elektronisko saziņu reglamentējošos noteikumus.

Darbības pamatā šajā jomā jābūt konteksta indikatoriem, kas ir saistīti ar pašreizējo ekonomisko struktūru (šeit ietilpst ražošanas specializācija, ekonomiskās attīstības līmenis, savienojamības kvalitāte ar IKT un sinerģiju iespējas starp reģionu ekonomiskās aktivitātes centriem). Nosakot reģionu vajadzības, jāņem vērā spēkā esošās Savienības iniciatīvas IKT atbalstam, jo īpaši “i2010 – Eiropas informācijas sabiedrība izaugsmei un nodarbinātībai”⁴⁰.

Tā kā IKT caurvij visus ekonomikas un sabiedrības sektorus, dalībvalstīm un reģioniem ir noteikti jāizstrādā savietojamas informācijas sabiedrības izveides stratēģijas, kas nodrošina starpnozaru saskaņu un integrāciju, līdzsvarojot ar piedāvājumu un pieprasījumu saistītus pasākumus atbilstīgi vietējām prasībām, iesaistīto pušu dalībai un pārliecinošam sabiedrības politiskajam atbalstam.

Darbības pamatnostādnes ir šādas:

- uzņēmumos un mājsaimniecībās jānodrošina IKT lietošana un jāveicina IKT attīstība ar līdzsvarota **IKT produktu un valsts un privāto pakalpojumu** piedāvājuma un pieprasījuma atbalstu, kā arī palielinot ar cilvēkkapitālu saistītās investīcijas. Šiem pasākumiem ir jāpaaugstina ražīgums, jāveicina atvērtas un digitalizētas ekonomikas un iekļaujošas sabiedrības izveide (piemēram, uzlabojot piekļuves iespējas cilvēkiem ar īpašām vajadzībām un vecāka gadagājuma cilvēkiem), tādējādi sekmējot izaugsmi un jaunas darbavietas;
- jānodrošina **IKT infrastruktūras** un ar to saistīto pakalpojumu **pieejamība**, ja tirgus nespēj to nodrošināt par pieņemamu cenu un vajadzīgo pakalpojumu sniegšanai atbilstīgā līmenī, jo īpaši attālos lauku apvidos un jaunajās dalībvalstīs.

1.2.4. Uzlabot piekļuvi finanšu līdzekļiem

Viens no zināšanu un jauninājumu veicināšanas procesa pamatelementiem ir arī atvieglota finanšu līdzekļu pieejamība. Lai izaugsme un darbavietu radīšana būtu sekmīga, ir jāpievērš uzmanība tādu apstākļu nodrošināšanai, kas ļautu uzņēmējiem un uzņēmumiem ieguldīt pietiekamu apjomu līdzekļu preču un pakalpojumu izstrādē un ražošanā, un tiem nebūtu jākoncentrē spēki, piemēram, risinot ar telpu īri saistītus jautājumus.

Saistībā ar šo finanšu līdzekļi nereti ir grūti pieejami un tas rada šķēršļus izaugsmei un jaunām darbavietām. Ir svarīgi uzlabot kapitāla pieejamību gan PTA darbībām, gan uzņēmumu darbības uzsākšanai. Jāveido ar jauninājumu jomu saistīti riska kapitāla tirgi, vienlaikus radot labāku reglamentējošo vidi, kas atvieglinātu uzņēmējdarbību.

Šādu programmu izstrāde varētu notikt ciešā sadarbībā ar Eiropas Investīciju fondu (EIF) atbilstoši JEREMIE iniciatīvai, lai finanšu līdzekļi kļūtu pieejami jomās, kur uzņēmējdarbību

⁴⁰ COM(2005) 229.

kavē tirgus neveiksmes, kam par iemeslu ir ar PTA pasākumiem saistītais augstais riska līmenis. Pienācīga uzmanība jāpievērš arī ietekmei, ko rada valsts atbalsts uzņēmējdarbībai, lai novērstu privāto investīciju izstumšanu un konkurences traucējumus izraisītu rīcību. Jāveicina arī fondu savstarpēja koordinācija.

Par būtisku uzņēmējdarbības, jauninājumu un darbavietu attīstības dzinēj spēku ir jāklūst privātam pamatkapitālam un riska kapitālam ar rotējošu finansējumu jauniem, novatoriskiem uzņēmumiem; valsts sektora institūcijas ne vienmēr ir gatavas uzņemties risku. Domājot par tirgus neveiksmēm, par prioritāti ir jāuzskata īpašu riska kapitāla investoru un banku garantiju sniedzēju pieejamības nodrošināšana vai tās paplašināšana. Šāda veida darbībai ir sagaidāmi labāki rezultāti, ja sniegtais atbalsts ir komplekss un pirms uzņēmuma darbības sākuma vai paplašināšanas notiek atbilstīga iesaistīto pušu apmācība.

Pamatojoties uz šiem principiem, darbības pamatnostādnes ir šādas:

- jāatbalsta **ārpusdotāciju finanšu instrumenti**, piemēram, aizdevumi, nodrošināts parādsaistību finansējums subordinētām parādsaistībām, konvertējami instrumenti (pamatkapitāla parādsaistības) un riska kapitāls (piemēram, sākumkapitāls un riska kapitāls). Dotācijas jāizmanto tādu infrastruktūru izveidei un uzturēšanai, kas atvieglo piekļuvi finanšu līdzekļiem (piemēram, tehnoloģiju pārnese aprīkojums, inkubatori, privāto investoru tīklojumi, investīciju sagatavošanas programmas). Atbalstu var sniegt arī garantiju un savstarpēju garantiju mehānismiem, jo īpaši ar nolūku atvieglināt MVU piekļuvi mikrokredītiem. Šajā ziņā vērtīgu ieguldījumu varētu sniegt EIB un EIF;
- jāizstrādā integrēta pieeja, kas vienlaicīgi atbalsta jauninājumus, to pārveidošanu jaunā komercdarbības veidā un piekļuvi riska kapitālam;
- jāatbalsta dažas **īpašas uzņēmēju grupas**, piemēram, jauni cilvēki vai sievietes–uzņēmējas, kā arī grupas, kas ir nelabvēlīgākā situācijā.

Lai MVU varētu saņemt vajadzīgo atbalstu un vienlaikus būtu iespējams attīstīt Eiropas riska kapitāla tirgu, jo īpaši liela nozīme ir ciešai sadarbībai ar EIF, ņemot vērā EIF gadu gaitā sasniegto augsto kompetences līmeni. Tas var ietvert arī daļību *JEREMIE* iniciatīvā.

1.3. PAMATNOSTĀDNE : radīt vairāk un labākas darbavietas

Atkārtoti aktivizējot Lisabonas stratēģiju, Eiropadome ir atbalstījusi vienotu pamatnostādņu izstrādi, kas apvieno Ekonomikas politikas vispārējās pamatnostādnes⁴¹ un Eiropas Nodarbinātības stratēģijas pamatnostādnes, tādējādi integrējot makroekonomikas, mikroekonomikas un nodarbinātības politiku izaugsmes un darbavietu atbalstam. Saskaņā ar Fondu regulām⁴², nodarbinātības un cilvēkresursu jomā par Kopienas stratēģisko pamatnostādņu kohēzijas prioritātēm uzskata Eiropas Nodarbinātības stratēģijas prioritātes⁴³, ko papildina ES ieteikumi par nodarbinātību, kuri ietver valstu individuālās prioritātes.

Virzība uz pilnīgu nodarbinātību un ražīguma pieaugumu ir atkarīga no plaša pasākumu kopuma, tostarp šajā dokumentā iepriekš aprakstītajiem pasākumiem. Ieguldījumi

⁴¹ OV L 205, 6.8.2005., 21. lpp.

⁴² 2. pants Eiropas Parlamenta un Padomes Regulā (EK) Nr. [...] par Eiropas Sociālā fonda atceļošo Regulu (EK) Nr. 1784/1999. OV L...datums, lpp.

⁴³ COM(2005) 141, 12.4.2005.

infrastrukturā, uzņēmējdarbības attīstībā un pētniecībā uzlabo darbavietu radīšanas iespējas gan īstermiņā kā tūlītējs ieguldījumu rezultāts, gan ilgtermiņā kā ieguldījumu pozitīva ietekme uz konkurētspēju. Lai panāktu minēto maksimālu nodarbinātību un nodrošinātu pastāvīgas un kvalitatīvas darbavietas, ir jāturpina tālāk attīstīt un stimulēt cilvēkkapitālu.

Saistībā ar cilvēkkapitāla attīstību nodarbinātības pamatnostādņēs ir izceltas trīs dalībvalstu politiskās rīcības prioritātes:

- iesaistīt darbā un saglabāt nodarbināto statusā vairāk cilvēku un modernizēt sociālās aizsardzības sistēmas;
- uzlabot darba ņēmēju un uzņēmumu piemērošanās spējas un darba tirgus elastību;
- palielināt ieguldījumu cilvēkkapitālā ar labākas izglītības un prasmju nodrošināšanu.

Papildus šīm prioritātēm pienācīga uzmanība jāpievērš investīcijām valsts pārvaldes efektivitātes uzlabošanai, kā arī investīcijām izglītības, sociālās un veselības aizsardzības infrastruktūrās.

Kohēzijas politikas uzmanības centrā jāpatur Eiropas Nodarbinātības stratēģijas kontekstā katrai dalībvalstij konkrēti risināmie jautājumi, atbalstot pasākumus saskaņā ar konverģences un reģionu konkurētspējas un nodarbinātības mērķiem, ņemot vērā tiesiskajā pamatā noteikto pasākumu darbības jomu. Ar konverģences mērķi saistīto pasākumu apjoms un atvēlētie finanšu līdzekļi ir salīdzinoši lielāki. Lai sasniegtu ievērojamus rezultātus saistībā ar pārējiem mērķiem, būs vajadzīga daudz lielāka līdzekļu koncentrācija.

Nodarbinātības un cilvēkresursu attīstības programmām ir jāņem vērā valstu konkrēti veicamie uzdevumi un prioritātes, ko paredz Ieteikumi par nodarbinātību. Šīm programmām neatkarīgi no to valsts vai reģionālā līmeņa ir jāiekļauj arī teritoriālās atšķirības, un tās ir jāpiemēro vajadzībām dažādās jomās.

Visbeidzot, viens no redzamākajiem Eiropas pievienotās vērtības aspektiem struktūrfondu 2000.–2006. gada darbības laikposmā bija dalībvalstīm un reģioniem sniegtais atbalsts saistībā ar pieredzes apmaiņu un tīklojuma izveidi, kas tādējādi sekmē jauninājumu ieviešanu. Šajā sakarā pieredze, kas iegūta, izmantojot Kopienas iniciatīvu *EQUAL*, ir jāpārvērš kapitālā, izmantojot tos principus, uz kuru pamata tā izstrādāta, proti, jauninājumus; starptautiskumu; partnerību; integrēto pieeju dzimumu līdztiesības īstenošanai.

1.3.1. Iesaistīt darbā un saglabāt nodarbināto statusā vairāk cilvēku un modernizēt sociālās aizsardzības sistēmas

Lai turpinātu ekonomisku izaugsmi, atbalstītu sociāli iekļaujošu sabiedrību un izskaustu nabadzību, ir būtiski paplašināt saimnieciskās darbības pamatu, paaugstināt nodarbinātības līmeni un samazināt bezdarbu. Iesaistīt darbā vairāk cilvēku ir jo īpaši svarīgi, ņemot vērā darbaspējīgā vecuma iedzīvotāju skaita paredzamo samazināšanos. Saskaņā ar nodarbinātības pamatnostādņēm rīcības pamatnostādnes atbilstoši šai pozīcijai ir šādas:

- īstenot tādu nodarbinātības politiku, kuras mērķis ir pilnīga nodarbinātība, darba kvalitātes un ražīguma uzlabošana un sociālās un teritoriālās kohēzijas stiprināšana;
- veicināt “dzīves cikla” pieeju darbam;

- nodrošināt atvērtus darba tirgus, uzlabot darba pievilcību un panākt, ka darba meklētājiem, tostarp nelabvēlīgākā situācijā esošiem un neaktīviem iedzīvotājiem, strādāt ir izdevīgi;
- uzlabot atbilstību darba tirgus vajadzībām.

Pirms pasākumu veikšanas ir jāprecizē vajadzības, pielietojot atbilstīgus valsts un/vai reģionālus indikatorus, un šādi indikatori var būt, piemēram, bezdarba un nodarbinātības līmenis, ilgstošo bezdarbnieku skaits, uz nabadzības robežas esošo iedzīvotāju skaits un ienākumu līmenis. Uzmanība ir jāpievērš vietējam līmenim, kurā pastāvošās būtiskās atšķirības var netikt iekļautas reģionu līmeņu statistikas datos.

Lai būtu iespējams atbalstīt pakalpojumu sniegšanu darba meklētājiem, bezdarbniekiem un nelabvēlīgākā situācijā esošiem iedzīvotājiem, būtiski ir nodrošināt kvalitatīvu un efektīvu darba tirgus institūciju darbību, jo īpaši tādu nodarbinātības dienestu darbību, kas spēj pienācīgi reaģēt uz straujās ekonomiskās un sociālās pārstrukturēšanu un sabiedrības demogrāfiskās novecošanās izraisītajām problēmām un ko varētu atbalstīt no struktūrfondu līdzekļiem. Šīm institūcijām varētu būt radikāla nozīme aktīvā darba tirgus politikas īstenošanā un individualizētu pakalpojumu sniegšanā ar mērķi veicināt iedzīvotāju profesionālu un ģeogrāfisku mobilitāti un darbaspēka nodrošinājuma un pieprasījuma atbilstības saskaņošanā, tostarp vietējā mērogā. Šo institūciju uzdevums būtu palīdzēt prognozēt darba tirgus deficītus un vājās vietas, kā arī profesiju un prasmju pieprasījumu. Rezultātā pozitīvu atbalstu saņemtu arī ekonomiskās migrācijas pārvaldība. Izšķirīga nozīme ir piedāvāto pakalpojumu labai pieejamībai un pārredzamībai. Gan Eiropas, gan valstu mērogā iedzīvotāju profesionālās un ģeogrāfiskās mobilitātes palielināšanā centrālā loma ir *EURES* tīklam⁴⁴.

Par svarīgu prioritāti ir jāuzskata aktīvu un preventīvu darba tirgus pasākumu izvērsšana, lai pārvarētu šķēršļus, kas traucē ienākt vai palikt darba tirgū, un sekmētu darba meklētāju, bezdarbnieku un neaktīvās iedzīvotāju daļas, vecāka gadagājuma darba ņēmēju, kā arī bezdarba riska grupas iedzīvotāju mobilitāti, īpašu uzmanību pievēršot zemas kvalifikācijas darba ņēmējiem. Veicot pasākumus šajā jomā, galvenā uzmanība jāpievērš individualizētu pakalpojumu nodrošināšanai, tostarp jāpalīdz iedzīvotājiem darba meklējumos, jāpalīdz iekārtoties darbā un jānodrošina apmācības, lai piemērotu darba meklētāju un darba ņēmēju prasmes vietējo darba tirgu vajadzībām. Nedrīkst aizmirst pašnodarbinātības un uzņēmumu veidošanas, IKT prasmju un ciparu kompetences potenciālās iespējas. Īpaša uzmanība jāvelta šādiem aspektiem:

- **Eiropas Jaunatnes pakta** īstenošana, atvieglinot jauniešu piekļuvi darba iespējām un pārejas periodu no mācībām uz darbu, tostarp ar profesionālās orientācijas palīdzību, atbalstot izglītības pabeigšanu, nodrošinot piekļuvi atbilstīgai apmācībai un mācekļa praksei;
- Eiropas Dzimumu līdztiesības pakta īstenošana, izmantojot integrētu pieeju un īpašus pasākumus, lai darba tirgū **iesaistītu vairāk sievietes**, samazinātu profesiju segregāciju, risinātu jautājumus par darba samaksas atšķirībām starp dzimumiem un dzimumu stereotipiem, sekmētu ģimenei draudzīgākas darba vides izveidi un darba un privātās

⁴⁴ *EURES* ir izveidots 1993. gadā, un tas ir sadarbības tīkls starp Eiropas Komisiju un EEZ dalībvalstu nodarbinātības dienestiem (ES dalībvalstis un Norvēģija, Islande un Lihtenšteina) un citām partnerorganizācijām.

dzīves labāku saskaņu. Līdzās dzimumu vienlīdzības nodrošināšanai politiku un pasākumu īstenošanā, labākai informētībai un iesaistīto pušu dialogam, izšķirīga nozīme ir pasākumiem, kas atvieglina bērnu un no citiem atkarīgu personu aprūpes pakalpojumu pieejamību;

- īpaši pasākumi, lai nostiprinātu **migrantu piekļuvi** darba tirgum un atvieglinātu šīs iedzīvotāju kategorijas sociālo integrāciju, izmantojot apmācību, ārvalstīs iegūtas kvalifikācijas atzīšanu, individuālas konsultācijas, valodu apguvi, piemērotu atbalstu uzņēmējdarbībai un darba devēju un migrējošā darbaspēka labāku informētību par tiesībām un pienākumiem, kā arī nodrošinot diskriminācijas novēršanas likumu izpildi.

Par svarīgu prioritāti jāuzskata arī iekļaujošu darba tirgu nodrošināšana personām bez priekšrocībām darba tirgū vai personām, kam draud sociāla atstumtība, piemēram, jauniešiem, kas priekšlaikus pārtrauc mācības skolā, ilgstošiem bezdarbniekiem, minoritātēm un cilvēkiem ar īpašām vajadzībām. Integrācijas panākšanai un diskriminācijas izskaušanai šajā jomā ir vajadzīgi vēl plašāki atbalsta pasākumi. To mērķim jābūt:

- minēto iedzīvotāju grupu nodarbinātības iespēju uzlabošana, paplašinot iesaisti profesionālā izglītībā un apmācībā, rehabilitācija un atbilstīgi stimulējoši pasākumi un darba apstākļi, kā arī vajadzīgā sociālā atbalsta un aprūpes pakalpojumu nodrošināšana, tostarp attīstot sociālo ekonomiku;
- diskriminācijas izskaušana un daudzveidības atzīšanas veicināšana darbavietās, izmantojot atbilstīgu izglītojošu un informatīvu pasākumu kopumus ar plašu vietējās sabiedrības un uzņēmumu piesaisti.

1.3.2. Uzlabot darba ņēmēju un uzņēmumu pielāgošanās spējas un darba tirgus elastību

Ņemot vērā pieaugošo globalizācijas ietekmi, kas izpaužas kā pēkšņas un negaidītas tirgus pārmaiņas, un saistībā ar nepārtrauktu jaunu tehnoloģiju ieviešanu, Eiropai ir jāuzlabo tās spēja prognozēt, uzsākt un absorbēt ekonomiskas un sociālas pārmaiņas. Saskaņā ar nodarbinātības pamatnostādņu rīcības pamatnostādnes atbilstoši šai pozīcijai ir šādas:

- veicināt elastību kopā ar nodarbinātības drošību un samazināt darba tirgus segmentāciju, pievēršot pienācīgu uzmanību sociālo partneru nozīmei;
- nodrošināt tādu algu un citu darbaspēka izmaksu attīstību, kas veicina nodarbinātību.

Galvenā uzmanība jāvelta pasākumiem, kuru nolūks ir veicināt ar cilvēkresursiem saistītas investīcijas uzņēmumos, jo īpaši MVU, un darbiniekos, nodrošinot mūžizglītības stratēģijas un sistēmas, kas darba ņēmējiem un jo īpaši zemas kvalifikācijas un vecāka gadagājuma darba ņēmējiem ļauj apgūt vajadzīgās prasmes uz zināšanām balstītā ekonomikā un pagarināt darba dzīvi. Īpaša uzmanība jāpievērš:

- mūžizglītības stratēģiju un sistēmu izstrādei, tostarp izmantojot reģionālo un nozaru fondu finanšu mehānismus uzņēmumu investīciju palielināšanai un darba ņēmēju iesaistei apmācībā;
- šādu stratēģiju īstenošanai, atbalstot apmācību programmu un pasākumu finansēšanu. Priekšroka ir MVU, tostarp jāatviegļina to piekļuve ārējiem zināšanu avotiem, finansēšanas metodēm, piemēram, *JEREMIE* programmai, un mācību risinājumiem, uzsverot IKT un

vadības prasmju apguvi. Īpaša uzmanība jāpievērš arī plašākai zemas kvalifikācijas un vecāka gadagājuma darba ņēmēju iesaistei apmācībā un pārkvalifikācijā.

Sevišķi svarīgi ir labāk prognozēt un sekmīgi pārvaldīt ekonomikas pārstrukturēšanu, jo īpaši ņemot vērā ar tirgus atvēršanu saistītās pārmaiņas. Ir jāapsver pārraudzības sistēmu izveide, kas ietvertu sociālos partnerus, uzņēmumus un vietējo sabiedrību un kuras rūpīgi izpētītu valsts, reģionu un vietējā līmenī notiekošās pārmaiņas un novērtētu turpmākās ekonomikas un darba tirgus attīstības tendences. Vienlaikus ar aktīviem reģionu labklājības celšanas pasākumiem ir jāgādā par atbalstu programmām, kuru mērķis ir darba tirgus modernizācija un pakāpenisku pārmaiņu prognozēšana visā Savienībā īpaši tādās nozarēs kā lauksaimniecība, tekstilrūpniecība, autobūve un ieguves rūpniecība. Uzņēmumu un nozaru pārstrukturizācijas kontekstā ir svarīgi nodrošināt īpašus pakalpojumus darba ņēmējiem saistībā ar nodarbinātību, mācībām un atbalstu, piemēram, ātras reaģēšanas programmas kolektīvas darba zaudēšanas gadījumos.

Jāgādā arī, lai tiktu izstrādāta un popularizēta informācija par novatoriskām un pielāgojamām darba organizācijas formām ar mērķi izmantot jauno tehnoloģiju priekšrocības, tostarp tāldarbu, sekmējot veselību un drošību darbavietās (piemēram, ražošanas drošību), ražīguma palielināšanos un labāku ģimenes dzīves saskaņošanu ar darbu. Šeit var minēt arī labāku informētību par korporatīvo sociālo atbildību, zināšanu vairošanu par tiesībām, kas aizriet no darba līgumiem, iniciatīvām attiecībā uz darba kodeksu, ēnu ekonomikas samazināšanu un nedeklarēta darba pārveides iespējām pastāvīgā nodarbinātībā.

Sociālajiem partneriem ir būtiska nozīme saistībā ar tādu mehānismu izveidi, kas nodrošina darba tirgus elastīgumu. Tāpēc dalībvalstīm ir jāveicina sociālo partneru iesaistīšanās pasākumos atbilstoši šai prioritātei. Turklāt saskaņā ar konverģences mērķi no Eiropas Sociālā fonda (ESF) resursiem atbilstoša apjoma finansējums ir jāparedz spējas palielināšanai, kas ietver mācības, sakaru tīklu izveides pasākumus, sociālā dialoga stiprināšanu un pasākumus, kas veicami kopīgi ar sociālajiem partneriem.

1.3.3. Palielināt ieguldījumu cilvēkkapitālā ar labākas izglītības un prasmju nodrošināšanu

Eiropai vairāk jāiegulda cilvēkkapitālā. Pārāk daudz cilvēku neienāk vai nepaliek darba tirgū prasmju, tostarp pamatprasmju rakstīt un rēķināt, trūkuma dēļ vai sakarā ar to, ka viņu kvalifikācija nav atbilstīga prasībām. Lai atvieglinātu piekļuvi nodarbinātībai jebkurā vecumā, paaugstinātu darba ražīguma līmeni un kvalitāti, ir jāpalielina ar cilvēkkapitālu saistītās investīcijas un jāizstrādā un jāīsteno efektīvas valsts mūžizglītības stratēģijas par labu katram iedzīvotājam, uzņēmumiem, ekonomikai un visai sabiedrībai. Saskaņā ar nodarbinātības pamatnostādņem rīcības pamatnostādnes atbilstoši šai pozīcijai ir šādas:

- paplašināt un uzlabot ieguldījumus cilvēkkapitālā;
- pielāgot izglītības un apmācības sistēmas jaunajām prasībām pēc zināšanām.

Darba tirgus apmācību sistēmas reformas vairāk cilvēku iesaistei darbā un darba ņēmēju un uzņēmumu pielāgošanās spēju palielināšanai ir jāveic kopā ar reformām izglītības un mācību sistēmās. Saistībā ar agrākajām programmām izglītības un mācību sistēmās ir ieguldīti ievērojami līdzekļi no struktūrfondiem. Nākamā perioda programmā ar cilvēkkapitālu saistītās investīcijas ir jāpalielina saskaņā ar Lisabonas mērķiem atbilstīgi integrētajām izaugsmes un nodarbinātības pamatnostādņem. Par galvenajām prioritātēm šajā jomā jāuzskata:

- ar cilvēkkapitālu saistītu investīciju paplašināšana un uzlabošana, tostarp atbilstīgu stimulu un līdzmaksājumu mehānismu radīšana uzņēmumiem, valsts iestādēm un personām;
- saskaņotu un visaptverošu mūžizglītības stratēģiju atbalsts, pievēršot īpašu uzmanību vajadzīgajām prasmēm uz zināšanām balstītā ekonomikā, tostarp atbalstot ar izglītību un mācībām saistītas dalībvalstu, reģionu un pilsētu sadarbības un partnerības izveidi ar mērķi atvieglot pieredzes un paraugprakses apmaiņu, ieskaitot jauninājumu projektus. Sevišķa uzmanība jāpievērš nelabvēlīgākā situācijā esošu iedzīvotāju grupu vajadzībām;
- atbalsts izglītības un mācību sistēmu reformu izstrādei un ieviešanai, atbilstoši situācijai piemērojot Eiropas vienotos ieteikumus un principus, jo īpaši attiecībā uz darba tirgus nozīmes palielināšanu saistībā ar izglītību un apmācību;
- saikņu stiprināšana starp universitātēm, pētniecības un tehnoloģiju centriem un uzņēmumiem, jo īpaši saistībā ar tīklojumu izveidi, kā arī organizējot kopēju sadarbību.

Atbilstoši konverģences mērķim daudzām dalībvalstīm un reģioniem nākas pievērsties ļoti svarīgiem ar izglītību un apmācību saistītiem jautājumiem. Finanšu līdzekļi ir jāiegulda arī reformu īstenošanā, kur par īpašām prioritātēm jāuzskata:

- pievilcīgas, pieejamas un kvalitatīvas visu līmeņu izglītības un mācību iespēju pietiekama nodrošināšana, tostarp uzlabojot personāla zināšanas un kvalifikāciju, veicinot elastīgus izglītošanās veidus un jaunas iespējas jau no agrīna skolas un pirmsskolas posma, veicot pasākumus, kas ievērojami samazinātu to jauniešu skaitu, kas priekšlaikus pārtrauc mācības skolā, un panākot, ka vairāk cilvēku iegūst pilnu vidējo izglītību, kā arī uzlabojot piekļuvi pirmsskolas un skolas izglītībai;
- atbalsts augstākās izglītības sistēmas modernizācijai un cilvēka potenciāla attīstība pētniecības un jauninājumu jomā, veicinot tālākizglītību, zinātnieku papildu izglītošanu un lielāka jauniešu skaita piesaisti zinātniski tehnisko disciplīnu studijām;
- profesionālās izglītības un mācību, tostarp mācekļu prakses un uzņēmējdarbības apguves, kvalitātes un pievilcības veicināšana;
- lielākas mobilitātes nodrošināšana reģionu, valstu un starpvalstu mērogā atbilstīgi apstākļiem un atbalsta veicināšana kvalifikāciju pārredzamības un atzīšanas un netradicionālās un neoficiālās izglītības atzīšanas struktūrām un sistēmām;
- investīcijas izglītības un mācību infrastruktūrā, tostarp IKT, ja šādas investīcijas prasa reformu īstenošana un/vai ja tās var palīdzēt ievērojami uzlabot izglītības un mācību sistēmu kvalitāti un efektivitāti.

1.3.4. Administratīvā kapacitāte

Iepriekšējo programmu darbības laikā dalībvalstīm un pārvaldības iestādēm no fondu līdzekļiem ir sniegts tehnisks atbalsts reglamentējošo noteikumu izpildes pārvaldības funkciju uzlabošanai. Šāds atbalsts ir paredzēts arī laikposmam no 2007. līdz 2013. gadam.

Ekonomiskās izaugsmes un darbavietu attīstībā svarīgāka par fondu pārvaldību ir principiālā prasība nodrošināt valsts pārvaldes un sabiedrisko pakalpojumu institūciju administratīvo funkciju efektivitāti, t.i., “gudru” administrāciju. Tādēļ saskaņā ar atjaunināto Lisabonas stratēģiju, kurā ir izteikts aicinājums uzlabot tiesisko jomu, politikas izstrādi un īstenošanu

saimnieciskas izaugsmes un darbavietu radīšanas apstākļu nodrošināšanai, no fondu līdzekļiem visos teritoriālajos līmeņos ir paredzēts sniegt ar cilvēkkapitālu un IKT iekārtām saistītu atbalstu pārvaldes un sabiedrisko pakalpojumu institūcijām.

Lai īstenotu un paātrinātu reformas, paaugstinātu kopējo tautsaimniecības darba ražīgumu un izaugsmi un veicinātu sociālo un teritoriālo kohēziju un ilgtspējīgu attīstību, kohēzijas valstīs un konverģences mērķa valstīs un reģionos ir būtiski paaugstināt darba ražīgumu un kvalitāti sabiedriskajā sektorā, jo īpaši tādās jomās kā ekonomika, nodarbinātība, sociālā joma, izglītība, veselības aizsardzība un tieslietas. Struktūrfondu līdzekļiem var būt liela nozīme, atbalstot efektīvu visdažādāko nozaru politiku izstrādi un īstenošanu, kurā piedalās visas iesaistītās puses.

Kohēzijas valstīs un konverģences mērķa reģioni ir aicināti nostiprināt valsts pārvaldes un sabiedrisko pakalpojumu institūcijas kā valstu, tā arī reģionu un vietējā līmenī. Pasākumi šajā jomā jāveic, ņemot vērā katras dalībvalsts konkrētos apstākļus. Tādēļ saskaņā ar koncentrācijas principu dalībvalstīs ir aicinātas veikt vispusīgu analīzi, lai noteiktu tās politikas jomas, kur vajadzība pēc atbalsta saistībā ar administratīvo funkciju izpildi ir vislielākā. Investīcijas jākoncentrē tajās politikas jomās, kur ir visvairāk traucēta sociāli ekonomiskā attīstība, kā arī administratīvo reformu galveno uzdevumu veikšanai.

Dalībvalstīm ir jānodrošina pienācīga to jautājumu risināšana, kas skar valsts pārvaldes efektivitātes un pārredzamības uzlabošanu un sabiedrisko pakalpojumu sniegšanas modernizāciju. Rīcības pamatnostādnes atbilstoši šai pozīcijai ir šādas:

- **atbalsts labas politikas un programmu izstrādei**, pārraudzībai, analīzei un ietekmes novērtējumam, izmantojot pētījumus, statistikas datus, ekspertu secinājumus un perspektīvu novērtējumu, atbalsts starpresoru koordinētai darbībai un dialogam attiecīgo valsts un privāto organizāciju starpā;
- politiku un programmu īstenošanas **iespēju paplašināšana**, tostarp tādās jomās kā noziegumu izmeklēšana un tiesību aktu izpildes nodrošināšana, jo īpaši apzinot vajadzību pēc atbilstīgas apmācības, izmantojot karjeras attīstības pārskatus, vērtējumu, sociālās revīzijas procedūras, atvērtās valdības principu ievērošanu, vadības un personāla apmācību un īpašu atbalstu svarīgākajiem dienestiem, inspekcijām un sociāli ekonomiskās jomas pārstāvjiem.

1.3.5. *Investīcijas darbaspēka veselības aizsardzībā*

Ņemot vērā ES demogrāfisko struktūru, sabiedrības novecošanos un sagaidāmo darbaspējīgo iedzīvotāju skaita samazināšanos tuvāko gadu laikā, Savienībai ir būtiski veikt tās darba tirgus dalībnieku veselīgas darba dzīves paildzināšanas pasākumus. Ar veselības veicināšanu un saslimstības novēršanu saistītas investīcijas iespējami lielam skaitam darba ņēmēju ļaus turpināt aktīvu dalību sabiedrības dzīvē, tādējādi joprojām sniedzot ekonomisku ieguldījumu un samazinot no citiem atkarīgo iedzīvotāju daļu. Tas tieši ietekmē ražīgumu un konkurētspēju, kā arī ietver būtiskus, pozitīvus aspektus saistībā ar dzīves kvalitāti kopumā.

Iedzīvotāju veselības ziņā un veselības aprūpes pieejamības ziņā starp Eiropas reģioniem ir ievērojamas atšķirības. Tādēļ svarīgs kohēzijas politikas uzdevums ir ieguldīt līdzekļus veselības aprūpes nodrošināšanas iespējās, tādējādi pagarinot iedzīvotāju veselīgu darba dzīvi, jo īpaši nabadzīgākajās dalībvalstīs un reģionos. Kopienas līmeņa veselības uzlabošanas un preventīviem pasākumiem ir nozīmīga loma ar veselības aizsardzību saistītās nevienlīdzības

samazināšanā. Laba veselības aprūpe nozīmē plašāku dalību darba tirgū, ilgāku darba dzīvi, augstāku ražīgumu un zemākas veselības aprūpes un sociālās izmaksas.

Ir svarīgi, jo īpaši atpalikušākajos reģionos, ar kohēzijas politikas palīdzību uzlabot ilgtermiņa veselības aprūpes iespējas un investēt veselības aizsardzības infrastruktūru uzlabošanā, sevišķi, ja to trūkums vai nepietiekama izveide ievērojami kavē saimniecisko izaugsmi. Dalībvalstīm ir jānodrošina, ka vajadzīgā veselības aprūpes sistēmu efektivitātes palielināšana notiek, investējot IKT, zināšanās un jauninājumos. Rīcības pamatnostādnes atbilstoši šai pozīcijai ir šādas:

- **veselības risku novēršana**, lai paaugstinātu produktivitātes līmeni, rīkojot informatīvu veselības aizsardzības pasākumu kampaņu, nodrošinot zināšanu un tehnoloģiju pārņemšanu un nodrošinot, ka veselības aprūpes dienestu rīcībā ir risku novēršanai un to iespējamā kaitējuma mazināšanai vajadzīgās prasmes, līdzekļi un aprīkojums;
- **veselības aizsardzības infrastruktūras nepilnību novēršana** un efektīva pakalpojumu nodrošināšana, ja mazāk pārtikušās dalībvalstīs un reģionos to trūkums ietekmē saimniecisko attīstību. Pirms šiem pasākumiem jāveic rūpīga pakalpojumu nodrošināšanas līmeņa un piemērotāko tehnoloģiju, piemēram, telemedicīnas izmantošanas iespēju, kā arī ekonomiski izdevīgo e-veselības aprūpes pakalpojumu potenciāla analīze.

2. KOHĒZIJAS POLITIKAS TERITORIĀLAIS ASPEKTS

Viena no kohēzijas politikas iezīmēm – pretstatā nozaru politikai – ir tās spēja pielāgoties ģeogrāfisko izaicinājumu konkrētām vajadzībām un īpatnībām un iespējām. Saskaņā ar kohēzijas politiku svarīgs ir ģeogrāfiskais aspekts. Tādējādi, izstrādājot savas programmas un koncentrējot resursus prioritāriem uzdevumiem, dalībvalstīm un reģioniem jo sevišķi ir jāpievērš uzmanība šiem īpašajiem ģeogrāfiskajiem apstākļiem.

Teritoriālā aspekta ievērošana palīdzēs attīstīt ilgtspējīgas kopienas un novērst reģionu nevienmērīgu attīstību, samazinot vispārējo izaugsmes potenciālu. Šāda pieeja paredz, ka ir jārisina problēmas un iespējas, ar kādām saskaras pilsētu teritorijas un lauku rajoni, kā arī tādas īpašas teritorijas kā pārrobežu un plašākas starptautiskas teritorijas vai reģioni, kuros ir citādi šķēršļi, kas saistīti ar to izolētību, tālumu (kā visattālākajiem vai Arktikas reģioniem), mazapdzīvotību vai kalnainumu. Jāpievērš uzmanība arī vides un demogrāfijas ierobežojumiem, ar ko saskaras piekrastes reģioni. Lai veicinātu teritoriālo kohēziju, pasākumu veiksmīgai ieviešanai ir nepieciešami tādi ieviešanas mehānismi, kuri var palīdzēt nodrošināt taisnīgu attieksmi pret visām teritorijām, pamatojoties uz to individuālajām spējām kā konkurētspējas faktoru. Tādējādi laba pārvalde ir nozīmīga, lai sekmīgi risinātu teritoriālā aspekta jautājumus.

Būtībā programmu turpmākajā izstrādē teritoriālās kohēzijas sekmēšanai ir jābūt daļai no centieniem nodrošināt to, ka visai Eiropas teritorijai ir iespēja veikt ieguldījumu izaugsmes un darbavietu stratēģijā. Precīzāk, tas nozīmē, ka teritoriālajai kohēzijai ir jāpiešķir dažādas nozīmes, ņemot vērā arī katras dalībvalsts vēsturisko, kultūras vai institucionālo situāciju.

Būtiska ir arī kvalitatīvu partnerattiecību izveide, apvienojot dalībniekus visos līmeņos – valstu, reģionu, pilsētu, lauku un vietējos līmeņos. Panākumi teritoriālās kohēzijas jomā ir atkarīgi no vispusīgas stratēģijas, kas dod kopīgu pamatu virzībai uz konkrētiem mērķiem un pasākumiem.

Saskaņā ar jauno tiesisko pamatu dalībvalstīm ir iespēja atvēlēt līdzekļus, lai risinātu ar pilsētām saistītus jautājumus atbilstoši jaunajām programmām. Lai šāda partnerība sniegtu pilnīgas priekšrocības, arī pilsētas ir jāiesaista šajā procesā. Tas varētu ietvert atbildību par programmas pārdalītās daļas izstrādi un ieviešanu.

Turklāt jaunie tiesību akti paredz īpašu palīdzību attālākiem reģioniem, lai novērstu lielās attāluma izmaksas, ar kurām tie saskaras. Īpašs uzdevums būs nodrošināt, ka šī palīdzība palīdz īstenot programmas stratēģiju kopumā, veicinot ilgtspējīgu izaugsmi un darbavietu izveidi

2.1. Pilsētu ieguldījums izaugsme un darbavietu radīšanā

Kā uzsvērts Komisijas ziņojumā par kohēzijas politiku un pilsētām, vairāk nekā 60 % iedzīvotāju Eiropas Savienībā dzīvo tādu pilsētu teritorijās, kur iedzīvotāju skaits pārsniedz 50 tūkstošus⁴⁵. Pilsētās un pilsētu teritorijās kopumā ir vairums darbavietu, uzņēmumu un augstākās izglītības iestāžu, kas ir būtiski sociālās kohēzijas īstenošanai. Eiropas pilsētas un pilsētu teritorijas piesaista visprasmīgākos, bieži vien radot pozitīvu „apburto loku”, kas stimulē jauninājumus un uzņēmējdarbību, un tādējādi padarot tās vēl pievilcīgākas jauniem talantiem.

Pilsētas un pilsētu teritorijas ietver ne vien iespējas, bet arī izaicinājumus, un ir jāņem vērā arī pilsētu teritorijām raksturīgās problēmas, piemēram, bezdarbs un sociālā atstumtība (tostarp neapmierinošs darbs), augsts un pieaugošs noziedzības līmenis, satiksmes sastrēgumu pieaugums un pamestu rajonu esamība pilsētu robežās.

Programmas, kas vērstas uz pilsētu teritorijām, var būt dažādas. Pirmkārt, tajās tiek paredzēti pasākumi, kas veicinātu pilsētas kā reģionu attīstības virzītājspēku. Šādiem pasākumiem ir jābūt vēršamiem uz konkurētspējas uzlabošanu, piemēram, veidojot apvienības. Atbalsta pasākumi ietver **uzņēmējdarbības, jauninājumu un pakalpojumu attīstības** veicināšanu, tostarp ražotāju pakalpojumus. Svarīgi ir arī piesaistīt un paturēt augsti kvalificētus darbiniekus (izmantojot pasākumus, kas attiecas uz pieejamību, kultūras pakalpojumu nodrošināšanu utt.).

Otrkārt, tiek paredzēti pasākumi, lai veicinātu iekšējo kohēziju pilsētu teritorijās ar mērķi uzlabot situāciju krīzes rajonos. Tas ne tikai dod tiešu ieguldījumu pašos rajonos, bet arī palīdz mazināt spiedienu attiecībā uz pilsētu izplešanos, lai nodrošinātu labāku dzīves kvalitāti.

Šajā saistībā, un jo īpaši vecās, rūpnieciskās pilsētās, ir svarīgi veikt tādus pasākumus, kas vērsti uz **fiziskās vides** atjaunošanu, agrāko rūpniecisko teritoriju jo īpaši veco, rūpniecisko rajonu atjaunošanu un vēstures un kultūras mantojuma saglabāšanu un izkopšanu, kas, iespējams, veicinātu tūrisma attīstību ar nolūku veidot dzīvošanai pievilcīgākas pilsētas. Esošo sabiedrisko un ražotņu vietu atjaunošanai var būt būtiska nozīme, lai izvairītos no piepilsētu un pilsētu izplešanās, tādējādi palīdzot radīt ilgtspējīgas ekonomikas attīstībai nepieciešamos apstākļus. Uzlabojot sabiedrisko vietu plānošanu, izveidi un uzturēšanu, pilsētas var „paredzēt” noziedzības situāciju, palīdzot izveidot tādas ielas, parkus un atklātas vietas, kuras ir drošas un kurās var justies droši. Pilsētu teritorijā vides, ekonomikas un sociālie aspekti ir cieši saistīti. Augstas kvalitātes pilsētvide atbilst atjauninātās Lisabonas

⁴⁵ Paziņojums Padomei un Parlamentam “Kohēzijas politika un pilsētas: pilsētu ieguldījums izaugsmei un darbavietām reģionos”, COM (2006) [...], 12.7.2006.

stratēģijas prioritātei, lai tādējādi padarītu Eiropu darbam, dzīvei un investīcijām pievilcīgāku⁴⁶.

Treškārt, tiek paredzēti pasākumi, lai veicinātu **līdzsvarotāku un policentriskāku attīstību**, izveidojot pilsētu tīklu valsts un Kopienas līmenī, tostarp saikni starp ekonomiski spēcīgākām pilsētām un pārējām pilsētu teritorijām, kā arī mazām un vidējām pilsētām. Tādēļ būs jāizdara stratēģiska izvēle, nosakot un stiprinot ekonomiskās izaugsmes centrus un – kas ir tikpat svarīgi – īstenojot tādu tīklu darbību, kas tos saista gan no fiziskā (infrastruktūra, informācijas tehnoloģijas u. c.), gan no cilvēciskā aspekta (pasākumi sadarbības veicināšanai u. c.). Tā kā šie centri aptver plašākas teritorijas, tostarp tuvākos lauku iekšzemes reģionus, tie veicina ilgtspējīgu un līdzsvarotu attīstību attiecīgajā dalībvalstī un arī visā Kopienā. Līdzīgi lauku reģioni sniedz pakalpojumus plašākai sabiedrībai, piemēram, atpūtas iespējas un augstvērtīgas ainavas. Tāpēc uzmanība jāpievērš arī pilsētu un lauku saskarnei.

Ņemot vērā iepriekšējo pieredzi, jāmin vairāki pamatprincipi, kas ievērojami pilsētu darbībās. Pirmais – nozīmīgākajiem partneriem pilsētās un pašvaldībās ir būtiska nozīme attiecībā uz šo mērķu sasniegšanu. Kā jau minēts iepriekš, dalībvalstis var deleģēt pilsētām atbildību par pilsētu attīstību. Tas ir jo īpaši svarīgi attiecībā uz tuvumu, piemēram, lai risinātu galvenokārt vietēja rakstura problēmas – tādas kā sociālā atstumtība vai nespēja piekļūt pamatpakalpojumiem.

Otrais – vidēja termiņa un ilgtermiņa **ilgtspējīgas pilsētas attīstības plāna** sagatavošana ir veiksmīga rezultāta priekšnosacījums, jo tādējādi tiek nodrošināta investīciju un to vides kvalitātes aspekta saskaņotība. Tas arī palīdzēs nodrošināt privātā sektora saistību izpildi un līdzdalību pilsētu atjaunošanā. Kopumā ir nepieciešama daudzdisciplināra vai vienota pieeja. Attiecībā uz konkrētā nozarē balstītiem pasākumiem, piemēram, sociālās integrācijas veicināšanu, ir nepieciešams, lai pasākumi, kas vērsti uz dzīves kvalitātes (tostarp vides un dzīves apstākļu) vai pilsoņiem pieejamo pakalpojumu līmeņa uzlabošanu, tiktu kombinēti ar darbībām, kas vērstas uz jaunu darbību attīstīšanu un darbavietu radīšanu, lai tādējādi nodrošinātu attiecīgo nozaru ilgtermiņa nākotni. Jaunā iniciatīva *JESSICA* ir izveidota, lai veicinātu un atvieglotu finansēšanas metodes to projektu atbalstam, kuri iekļauti pilsētu attīstības plānos.

Vienotiem atbalsta pasākumiem un programmām ir jābūt vērstām uz tādām grupām, kurām tas ir visvairāk vajadzīgs, proti, imigrantiem, jauniešiem un sievietēm. Būtu jāveicina visu pilsoņu līdzdalība gan pakalpojumu plānošanā, gan to izpildē.

2.2. Atbalsts lauku rajonu, zvejniecības rajonu un apvidu ar nelabvēlīgiem laika apstākļiem saimnieciskajai daudzveidībai

Kohēzijas politikai var būt svarīga loma arī lauku rajonu saimnieciskās atdzimšanas sekmēšanā, papildinot jaunā lauku attīstības fonda finansētos pasākumus (Eiropas Lauksaimniecības fonds lauku attīstībai – *EAFRD*)⁴⁷. Šādai papildinošai pieejai ir jābūt vērstai uz Eiropas lauku rajonu ekonomikas pārstrukturizācijas un dažādošanas atbalstu.

Ir jāveicina sinerģija starp struktūrpolitiku, nodarbinātības un lauku attīstības politiku. Saistībā ar šo dalībvalstīm ir jānodrošina to pasākumu sinerģija un atbilstība, kas attiecas uz noteiktu teritoriju un uz noteiktu jomu un ko finansē no ERAF, Kohēzijas fonda, ESF, EZF un

⁴⁶ Pilsētvides tematiskā stratēģija, COM (2005) 718 galīgā redakcija

⁴⁷ Padomes 2005. gada 20. septembra Regula (EK) Nr. 1685/2005; OV L 277, 21.10.2005., 1. lpp.

ELFLA līdzekļiem. Galvenās vadlīnijas attiecībā uz to, kādu pasākumu atbalstam izmanto katra fonda līdzekļus, kā arī koordinācijas mehānismi starp dažādu fondu finansētajiem pasākumiem ir jāparedz valstu līmenī to pamatstratēģijās/valstu stratēģiskajos plānos.

Attiecībā uz kohēzijas politiku pasākumiem, kas tiek veikti lauku apvidu labā vai reģionos ar nelabvēlīgiem laika apstākļiem, tostarp daudzos salu reģionos, ir jāveicina jaunu iespēju radīšana, dažādojot lauku ekonomiku. Tas ietver arī centienus atbalstīt **pakalpojumu ar vispārēju tautsaimniecisku nozīmi** piekļuves nodrošināšanu kaut minimālā līmenī, lai tādējādi varētu piesaistīt uzņēmumus un kvalificētu darbaspēku un ierobežot iedzīvotāju aizceļošanu. Svarīgi ir nodrošināt savienojamību ar maģistrālajiem valsts un Eiropas nozīmes tīklojumiem. Turklāt kohēzijas politikai ir jāatbalsta lauku teritoriju endogēnās iespējas, piemēram, veicinot to produkcijas tirdzniecību valsts un globālā mērogā un atbalstot procesu un produktu jauninājumus jau pastāvošajās saimnieciskās darbības jomās.

Īpašs risinājums ir sasniegt nepieciešamo kritisko daudzumu, lai varētu efektīvi sniegt pakalpojumus, tostarp iepriekšminētos pakalpojumus darbaspēka veselības nodrošināšanai. Vispārēju piekļuvi visiem pakalpojumiem, jo īpaši ļoti mazapdzīvotos apgabalos, varētu nodrošināt, ieguldot investīcijas lauku apvidu **attīstības centros** (piemēram, mazās un vidēja lieluma pilsētās) un izveidojot **saimnieciskās apvienības**, kuru darbība balstīta uz vietējiem līdzekļiem un kuras izmanto jaunās informācijas tehnoloģijas.

Daudzi lauku rajoni ir lielā mērā atkarīgi no tūrisma. Šajos rajonos ir svarīgi nodrošināt **integrētu pieeju**, kas domāta kvalitātei, pievēršot galveno uzmanību patērētāju apmierinātībai, un pamatojas uz ilgtspējīgas attīstības ekonomisko, sociālo un vides aspektu. Veicot pasākumus, ir jāizmanto un jācenšas saglabāt un attīstīt dabas un kultūras vērtības, kas savukārt var pozitīvi ietekmēt biotopu aizsardzību un atbalstīt ieguldījumus bioloģiskās daudzveidības jomā. Integrētās pieejas mērķim ir jābūt pozitīvai ietekmei uz tūrisma nozari, vietējo tautsaimniecību, tūrisma nozarē strādājošiem iedzīvotājiem, viesiem un vietējiem iedzīvotājiem, kā arī dabas un kultūras mantojumu.

Attiecībā uz zivsaimniecības nozari no zivsaimniecības atkarīgo piekrastes reģionu un mazāku salu ekonomikas pārstrukturizācija bieži vien ir īpaši sarežģīta ģeogrāfisko apstākļu dēļ, un kohēzijas politikai var būt liela nozīme, papildinot jaunā Eiropas Zivsaimniecības fonda (EZF) finansētos pasākumus.

2.3. Sadarbība

Pasākumi saistībā ar iepriekš minētajiem trim prioritārajiem virzieniem ir jāpapildina ar sadarbību sekmējošiem pārrobežu, daudzvalstu un starpreģionāliem pasākumiem, tostarp, vajadzības gadījumā, sadarbību jūrniecības nozarē. Tādā veidā izveidotajai ciešākai ES reģionu sadarbībai ir jāpaātrina saimnieciskā attīstība un jāpalīdz sasniegt lielāku izaugsmi. Valstu robežas nereti kavē ES teritorijas kā viena veseluma attīstību un var ierobežot tās konkurētspējas potenciāla pilnīgu izmantošanu. Pārrobežu un daudzvalstu kontekstā kā acīmredzamus tādu uzdevumu piemērus, kuru risināšana prasa koncentrētu un integrētu pieeju, kas nebeidzas pie valstu robežām, var minēt ar transportu, ūdenssaimniecības pārvaldību un vides aizsardzību saistītus jautājumus. Saistībā ar īstenošanu dalībvalstis, iespējams, vēlēšies apsvērt iespēju izveidot Eiropas Teritoriālās sadarbības grupu, kas uzņemtos pārvaldes iestādes uzdevumus attiecībā uz dažām sadarbības programmām.

2.4. Pārrobežu sadarbība

Eiropas pārrobežu sadarbības mērķis ir tādu ar valstu robežām nošķirtu reģionu integrācija, kuriem nākas sastapties ar vienādām problēmām, kas prasa kopīgus risinājumus. Ar šādām problēmām saskaras visi pierobežu reģioni Savienībā, un tās rada darba un kapitāla tirgu, infrastruktūras tīklu, fiskālās spējas un institūciju sadrumstalotība.

Kaut gan sadarbības programmas ir jāizstrādā atbilstīgi katra pierobežas reģiona konkrētajai situācijai, ir svarīgi pielikt pūles, lai palīdzība būtu koncentrēta, ņemot vērā galvenās izaugsmes un jaunu darbavietu atbalsta prioritātes.

Vispārpiemērojami turpmākās pārrobežu sadarbības ieteikumi ne vienmēr ir lietderīgi, jo situācijas mēdz būt krasi atšķirīgas. Tomēr, ņemot vērā robežu radītos šķēršļus, ir ieteicams sākt ar pašreizējo transporta un komunikāciju infrastruktūras uzlabošanu un, ja vajadzīgs, jaunu savienojumu izveidi. Tas ir pārrobežu kontaktu izveides vai attīstības priekšnoteikums.

Saistībā ar pārrobežu sadarbību galvenā uzmanība jāpievērš pierobežas reģionu konkurētspējas stiprināšanai. Turklāt šai sadarbībai ir jāsekmē ekonomiska un sociāla integrācija, jo īpaši vietās, kur abpus robežām pastāv lielas ekonomiskas atšķirības. Veicamo pasākumu vidū var minēt zināšanu un to praktiskās izmantošanas sniegšanu, pārrobežu uzņēmējdarbības izveidi, pārrobežu izglītības/mācību un veselības aprūpes iespēju izmantošanu un pārrobežu darba tirgus integrāciju, kā arī vienotu vides aizsardzību un kopējo apdraudējumu vienotu kontroli. Ja pārrobežu sadarbības pamatnosacījumi jau ir izveidoti, kohēzijas politikas atbalsts jākoncentrē uz tādu rīcību, kas pārrobežu sadarbībai dod vislielāko pievienoto vērtību, kā, piemēram, pārrobežu konkurētspējas stiprināšana, izmantojot jauninājumus, pētniecību un attīstību, nemateriālu tīklojumu (pakalpojumi) vai fizisku tīklojumu (transporta) savienošana, lai stiprinātu pārrobežu identitāti kā Eiropas pilsonības iezīmi, pārrobežu darba tirgus integrācijas sekmēšana, pārrobežu ūdenssaimniecības pārvaldība un plūdu kontrole, kopēja dabas un tehnoloģisku risku pārvalde.

Īpaša uzmanība jāpievērš problēmām un iespējām, ko rada Eiropas Savienības ārējo robežu izmaiņas pēc tās paplašināšanās. Tādējādi rodas nepieciešamība veicināt tādu saskaņotu pārrobežu darbību veikšanu, kuras gan atbalsta abpusēju saimniecisko darbību, gan likvidē šķēršļus attīstībai. Tādēļ kohēzijas politikai un jaunajam Eiropas Kaimiņattiecību un partnerības dokumentam un, vajadzības gadījumā, jaunam pirmspievienošanās instrumentam, ir jānodrošina saskaņota stratēģija attiecībā uz šādām darbībām.

2.5. Daudzvalstu sadarbība

Daudzvalstu reģionos jāuzlabo ekonomiskā un sociālā integrācija un kohēzija. Ar daudzvalstu sadarbības programmu palīdzību notiek sadarbības paplašināšana dalībvalstu vidū stratēģiski svarīgos jautājumos.

Tādēļ jāatbalsta pasākumi, kas uzlabo teritoriju savstarpējo fizisko savienojamību (piemēram, investīcijas ilgtspējīgās transporta sistēmās), kā arī nemateriālo savienojamību (tīklojumi, informācijas apmaiņa starp reģioniem un iesaistītajām pusēm).

Paredzētie pasākumi ietver Eiropas transporta koridoru (jo īpaši to pārrobežu posmu) izveidi dabas katastrofu novēršanai, ūdenssaimniecības pārvaldību upju baseinu līmenī, integrētu sadarbību jūrniecības nozarē un pētniecības un attīstības vai jauninājumu tīklojumus.

Daudzvalstu sadarbības esošo teritoriju plāns tika mainīts, lai nodrošinātu, ka tiek radīti apstākļi pamata strukturālo pasākumu veikšanai. Tie tika izstrādāti, ņemot vērā teritoriālo saskaņu un ģeogrāfiska rakstura funkcionālus kritērijus, piemēram, kopēju upes baseinu vai piekrastes joslu, atrašanos vienā kalnu apgabalā, šķērsojošu maģistrālu transporta koridoru. Vērā ņemami ir arī citi kritēriji, piemēram, vēsture un institucionālās struktūras vai pašreizējā sadarbība, vai spēkā esošas konvencijas.

2.6. Starpreģionu sadarbība

Starpreģionu sadarbības programmās galvenā uzmanība jāpievērš izaugsmes un darbavietu stratēģijai, kas paredz sekmēt jauninājumus, MVU un uzņēmējdarbību, vides aizsardzību un risku novēršanu. Turklāt atbalstu saņems pieredzes un paraugprakses apmaiņa saistībā ar pilsētvides attīstību, sabiedriskā sektora pakalpojumu modernizācija (piemēram, IKT izmantošana veselības aprūpē un valsts pārvaldē), kā arī sadarbības programmu īstenošana, izpētes darbs un datu ieguve. Starpreģionu sadarbība var saņemt atbalstu arī atbilstīgi konverģences un reģionu konkurētspējas un nodarbinātības programmām. Turklāt atbalstu gūs arī pieredzes un paraugprakses apmaiņa saistībā ar pilsētvides attīstību, sociālo iekļaušanos, pilsētu un lauku teritoriju attiecībām un sadarbības programmu īstenošana.